

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’ DE İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ DERS PROGRAMLARIYLA BAĞLANTILI YÜKSEK
LİSANS TEZLERİNİN KONU VE YÖNTEM AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ (2000-2021)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AZİZE OTURAKDAŞ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Seyyid SANCAK

BOLU, HAZİRAN - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Azize OTURAKDAŞ tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS PROGRAMLARIYLA BAĞLANTILI YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN KONU VE YÖNTEM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (2000-2021)” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 13/06/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. Seyyid SANCAK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Kamil ÇOŞTU
Bartın Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi. Murat KOBYA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin __/__/__ tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % __ olarak tespit edilmiştir.

.....
AZİZE OTURAKDAŞ

ÖZET

TÜRKİYE’DE İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS PROGRAMLARIYLA BAĞLANTILI YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN KONUSU VE YÖNTEM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (2000 - 2021)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AZİZE OTURAKDAŞ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. SEYYİD SANCAK)

BOLU, HAZİRAN - 2023

X + 95

Din eğitimi ve öğretimi, dini anlamada ve dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmede bireye rehberlik etme sürecidir. Bu rehberlik süreci; insanın fitratta bulunan inanma ihtiyacı ekseninde, belirli ilke ve yöntemler doğrultusunda verilmelidir. Bireyde kazandırılması hedeflenen davranışlar yönünde hangi konuların verileceği, hangi kaynaklar ile araç ve gereçlerin kullanılacağı, hangi yöntem ve tekniklerle derslerin işleneceği gibi sorular din eğitiminde düzen ve planlamayı gerekli kılmaktadır. Din eğitimi ve öğretim programı bu gerekliliğe karşılık vermektedir. Bu noktadan hareketle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezleri, örgün eğitimde öğretim programlarının önemi dikkate alınarak çalışmamızda konu ve yöntem açısından incelenmiştir. Araştırmadaki amacımız: İlköğretim DKAB ders programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezlerinin bir değerlendirmesini yaparak konuya bütüncül bir bakış kazandırmak, araştırmacıların tekrara düşmeden özgün çalışmalar ortaya koymasına yardımcı olmak ve bu konuyla ilgili ileride yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturmaktır. Araştırmada nitel yöntemlerden dökümantasyon metodu kullanılmıştır. Çalışmamızın sonucunda İDKAB ders programlarıyla ilgili 67 yüksek lisans tezine ulaşılmış ve bu tezlerin sayıca azlığına dayanarak Türkiye’de bu kapsamdaki çalışmaların yeterli düzeyde ve çeşitlilikte olmadığı görülmüştür.

ANAHTAR KELİMELEER: Eğitim, Din Eğitimi, Öğretim Programları, İDKAB Öğretim Programları

ABSTRACT

EVALUATION OF MASTER'S THESES RELATED TO PRIMARY EDUCATION RELIGIOUS CULTURE AND ETHICS CURRICULUM IN TURKEY IN TERMS OF SUBJECT AND METHOD (2000-2021)

MASTER THESIS

AZİZE OTURAKDAŞ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. SEYYİD SANCAK)

BOLU, JUNE 2023

IX+95

Religious education and training, is the process of guiding individuals in understanding religion and learning the way of life recommended by religion. This guidance process should be given in line with certain principles and methods on the axis of the need to believe in the human nature. Questions such as which subjects will be taught in line with the behaviors aimed at the individual, which resources and tools and equipment will be used, which methods and techniques will be used to teach the lessons, necessitate order and planning in religious education. Religious education and training program meets this requirement. From this point of view master's theses related to Primary Education Religious Culture and Moral Knowledge curriculum were examined in terms of subject and method in our study, taking into account the importance of curriculum in formal education. Our aim in the research is to give a holistic view to the subject by making an evaluation of the master's theses related to the primary education DKAB curriculum, to help the researchers to produce original studies on this subject. Documentation method, one of the qualitative methods, was used in the research. As a result of our study, 67 master's theses related to IDKAB teaching programs were reached and based on the low number of these theses, it was seen that the studies in this scope in Turkey were not sufficient and diverse.

KEYWORDS: Education, Religious Education, Curriculum, IDKAB Curriculum

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	ix
TEŞEKKÜR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
1.1 Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Din Öğretimi.....	9
1.2 Eğitim ve Öğretim Programı	11
1.3 2000 – 2021 İlköğretim DKAB Öğretim Programları.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	19
2. İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETİM PROGRAMI KAPSAMINDA TAMAMLANAN YÜKSEK LİSANS TEZ İÇERİKLERİ.....	19
2.1 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	19
2.2 Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	20
2.3 Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	25
2.4 Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	30
2.5 Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	32
2.6 Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	34
2.7 Düzce Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	38
2.8 Erciyes Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	38
2.9 Gaziantep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	40
2.10 Hitit Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	41
2.11 İnönü Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	43
2.12 İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	44
2.13 Kafkas Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	45
2.14 Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	47
2.15 Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	48
2.16 Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	49
2.17 Necmettin Erbakan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	59
2.18 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	62
2.19 Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	63
2.20 Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	65
2.21 Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	67
2.22 Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri.....	74

2.23 Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	77
3. İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETİM PROGRAMI (2000 – 2021)	
KAPSAMINDA TAMAMLANAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİ İLE İLGİLİ	
SAYISAL VERİLER	77
3.1 Tezlerin Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı	77
3.2 Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı	78
3.3 Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı	79
3.4 Tezlerin Konularına Göre Dağılımı	81
3.5 Tezlerin Yöntemlerine Göre Dağılımı	85
SONUÇ	87
KAYNAKLAR	90

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

ABD : Anabilim Dalı

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ÇZK : Çoklu Zekâ Kuramı

DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

İDKAB: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

YÖK : Yükseköğretim Kurulu

TEŞEKKÜR

Araştırmamızın her aşamasında bana destek olan aileme verdikleri güven ve göstermiş oldukları sabırdan dolayı teşekkür ederim. Özellikle manevi desteğini her zaman hissettiğim değerli eşim İbrahim Oturakdaş'a ve çalışma sürecime benimle birlikte sabırla katlanan, aynı zamanda en büyük motivasyon kaynağım olan sevgili kızım Rana Oturakdaş'a en özel duygularıyla teşekkür ederim.

Yüksek lisans ders ve tez döneminde yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarıma emeklerinden dolayı şükranlarımı sunarım.

Bu tez çalışmasının tamamlanmasında akademik bilgi birikimi ve tecrübeleriyle bana rehberlik eden; zorlandığım durumlarda benden yardımlarını esirgemeyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Seyyid Sancak'a bana verdiği bilgi ve desteklerinden dolayı en içten saygılarımı sunar ve tüm kalbimle teşekkür ederim.

GİRİŞ

İnsanı bir bütün olarak kuşatan beden, ruh ve bilişsel gelişimini, yetkinleşmesini hedefleyen eğitim; aynı zamanda bireyin ihtiyaçlarına da karşılık vermelidir. Bunu yaparken de bireyin ihtiyaç ve yeteneklerini bir bütün olarak ele almalı, insanı bu bütünlük içerisinde yetiştirmeli ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır.¹

İnsanın yeme-içme, uyku, barınma gibi bedensel ihtiyaçlarının yanında bütünlüğünün bir parçası olan ruhsal yapısının da karşılanması gereken ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarının başında ise aşkın bir varlığa inanma duygusu gelmektedir. Bu inanma duygusu günümüze kadar yaşamış tüm toplulukların kültür, sanat ve geleneklerinde kendini göstermektedir.² Bireyin ihtiyaçlarının içinde bulunduğu toplumun kültürüne göre doyurulacağını ifade eden Bilgin, dinin ve inanma duygusunun kültürün bir ögesi olarak insana ait bir ihtiyaç olduğunu belirtmiş, bu doğrultuda dinseliliğin doyurulmasına vurgu yapmıştır.³

İnsanın var olmasıyla ortaya çıkan inanma ihtiyacı birçok yönden hayati öneme sahiptir. Varlığını ebediyete taşımak isteyen insan aynı zamanda doğası gereği güvende olma ihtiyacı duymaktadır. İnsanın varlığını devam ettirmesi ve güvende olmak istemesi onun zaruri ihtiyaçları arasındadır. Bu zaruri ihtiyaçlarına en büyük desteği de din vermektedir. Bu bağlamda insan inanmaya, bağlanmaya ve dine her yaşta ve seviyede ruhen ihtiyaç duymaktadır. Bu yönden de inanma duygusu bireyin doyurulmayı bekleyen vazgeçemeyeceği ihtiyaçlarındandır.⁴

Varlığını anlamlandırma çabası içinde olan insan, hayatının farklı dönemlerinde farklı sorularla bir arayış içinde olduğunu ifade etmektedir. İnsanın gerek kendi varlığı gerekse hayatın manası gibi birçok alanda merak ettiği ve cevaplanmayı bekleyen soruları da insanın dine yönelmesinde bir etken olmuş,⁵ hatta dini ihtiyaç haline getirmiştir.

¹ Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981), 469-483.

² Ali Rıza Aydın, “İnanma İhtiyacı ve Dini Ritüellerin Psikolojik Değeri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/2 (Nisan 2009), 87-100.

³ Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, 472.

⁴ Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi* (Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1998), 129-130.

⁵ Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, 107, 109, 110.

Çocukta inanma duygusunun ise sonradan kazanılan, çevrenin etkisiyle ortaya çıkan bir duygu olmadığı; çocuğun doğumundan itibaren dine yatkın olduğu bilimsel araştırmalar neticesinde ortaya konmuştur. Çocuk ruhen dini inanışa uygun Yaratıcıya inanma eğiliminde dünyaya gelmiştir. Bu inancın ise hiçbir şüphe ve kuşkuyla yer vermeden, nedenini araştırmadan gerçekleştiği, araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Bu da çocukta “kolay inanırlık” özelliğiyle ilişkilendirilmiştir. Çocuğun doğuştan gelen inanma hazır bulunuşluğu dış etkenlerle desteklenmeli ve dini duygunun olumlu yönde gelişimi sağlanmalıdır.⁶

Kolay inanırlık özelliğine sahip olan çocuk değişime açıktır. Çocuğun değişimi iyilik yönünde olabildiği gibi kötülük yönünde de olabilmektedir. Çocuk yanlış da doğruya da inanma eğilimindedir. Çocuğun dini eğiliminde çevrenin büyük ölçüde etkisi vardır. Çocuktaki bu eğilimin, iyiliğe ve doğru olana yönelmesinde bir etken de din eğitimi ve öğretimidir.⁷ Çocuğun küçük yaşlardan itibaren getirdiği dini duygu ve inanma ihtiyacı; tesadüflere bırakılmadan, çocuk yargılanmadan onun seviyesine uygun bir şekilde doyurulduğu takdirde canlılığını korur hatta çocukta dindar bir kişiliğin oluşmasını sağlar. Bu da doğru bir din eğitimi ve öğretimiyle mümkündür.⁸

Bireyin fitratında bulunan inanma ihtiyacı doğrultusunda dini anlamasına ve inandığı dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesinde bireye rehberlik etme süreci olan din eğitimi⁹ ve din öğretimi dinin doğru anlaşılması ve yaşama aktarılabilirliği açısından belirli ilke ve yöntemlerle verilmelidir.¹⁰ Din eğitimi ve öğretiminde özel kriterlerin olması eğitim metodunun şartlara göre geliştirilmesi gerekmektedir. Din eğitimi bireyde kazanılması hedeflenen davranışlar doğrultusunda hangi konuların verilmesi, bu eğitim sürecinde hangi kaynak, araç ve gereçlerin kullanılacağı, hangi yöntem ve tekniklerle derslerin işleneceği gibi sorular din eğitimi düzen ve planlamayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda “Bireyde istendik dini davranışların geliştirilmesi için gerekli ve geçerli öğrenme

⁶ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983), 43-44.

⁷ Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, 120.

⁸ Yıldız Kızılabdullah, “Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din”, *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan- Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 5, 55.

⁹ Muhittin Okumuşlar “Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/Neliği”, *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 61.

¹⁰ Nurullah Altaş- İsmail Arıcı “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 70.

durumları”olarak tanımlanan din eğitimi programı bu gerekliliğe karşılık vermektedir. Din eğitimi programı oluşturulurken dersin hedefi; bu hedeflere ulaşmak için belirlenen ünite ve konular, konular işlenirken kullanılacak yöntem ve teknikler ile değerlendirme aşaması gibi unsurları temele alarak eğitimde düzeni ve planlamayı sağlamaktadır. ¹¹ Din eğitiminin düzenli, belli bir plan ve program çerçevesinde yürütüldüğü yer ise örgün eğitim kurumları olan okullardır. Örgün eğitimde çocuk din kültürü ve ahlak bilgisi dersiyle ilköğretimin 4.sınıfında karşılaşmaktadır. 2012-2013 yılında yeni eğitim sistemi olan 4+4+4 kesintili eğitim, 2012 yılında Türkiye’de başlamıştır. DKAB dersinin bu sistemle birlikte ilköğretim ikinci kademe sınıflarında haftada iki saat zorunlu olarak işlenmesine başlanmıştır. Bununla birlikte seçmeli din derslerinin de müfredata dahil edilmesi uygun görülerek programda derslere yer verilmiştir. Bu açıdan ilköğretim aşamasında yürütülen etkili bir din eğitimi, çocukların dini duygularının olumlu yönde gelişmesine büyük katkıda bulunmaktadır. Bu, gerek ailede bir din eğitimi alan çocuk için gerekse ailenin düşünce yapısından dolayı din eğitiminden mahrum kalan çocuklar için önem arz etmektedir. ¹²

Bireyin dini hayatında büyük bir paya sahip olan ilköğretimde din eğitimi, bireyin kasıtlı ve planlı dini davranış geliştirme sürecidir. Bu sürecin düzenli ve bir plan dâhilinde işleyişini sağlayan, verimini artıran unsur ise din eğitimi ve öğretim programlarıdır. İstenilen seviyede başarının sağlanması ve öğrencilerde hedef-kazanımların yeterli düzeyde gerçekleşebilmesi açısından eğitim programı ve öğretim programı sürecin ana unsurları arasındadır. Eğitim-öğretim bir bütün olarak ele alındığında hedef-kazanımların gerçekleştirilmesinde tüm bileşenlerin önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Eğitim-öğretim programlarında yer alan okul-aile-öğrenci-öğretmen-çevre unsurları arasındaki doğrudan veya dolaylı etkileşimlerin birey üzerinde kalıcı izler bıraktığı bilinmektedir.

Özetle din eğitimi, insanların inançları, değerleri, ahlakı ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Din eğitimi aynı zamanda insanların farklı dinlere ve inançlara saygı duymalarını ve hoşgörü göstermelerini de teşvik eder. İlköğretim DKAB ders (öğretim) programı ise, din eğitiminin nasıl verileceği, hangi

¹¹ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara, Pegem A Yayınları, 2002) 101.

¹² Mustafa Köylü- Bayramali Nazıroğlu, “İlköğretimde Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019) 149-150.

yöntemlerin kullanılacağı, hangi kaynakların seçileceği ve hangi kazanımların hedefleneceği konusunda rehberlik eder. İlköğretim DKAB öğretim programı din eğitiminin amaçlarına, içeriğine, sürecine ve değerlendirilmesine ilişkin ilkeleri belirler. Öğretim programı, din eğitiminin kalitesini ve etkinliğini artırmak için sürekli olarak güncellenmeli ve geliştirilmelidir. Din eğitimi ve öğretim programının önemi, hem bireysel hem de toplumsal açıdan göz ardı edilemez. Din eğitimi ve öğretim programı insanların kendilerini, çevrelerini Aşkın olanı tanımlarına, hayatlarını anlamlı kılmalarına ve mutlu olmalarına yardımcı olur. Bu noktadan hareketle çalışmamızda öğretim programlarının din eğitimindeki önemi dikkate alınarak, ilköğretim DKAB ders programlarıyla bağlantılı, tamamlanmış yüksek lisans tezleri konu ve yöntem açısından incelenmiştir.

Araştırmanın Konusu ve Sınırlılıkları

Bu araştırmada Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında ilköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanmış yüksek lisans tezleri, konu ve yöntem açısından incelenmiş; tezlerin yapıldıkları üniversitelere, yıllara, anabilim dalına, konularına ve yöntemine göre dağılımı sayısal veriler ile grafiklerde gösterilmiştir. Çalışma YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan 2000-2021 yılları arasında yapılmış İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezleriyle sınırlandırılmıştır.

Eğitim programının amaçları doğrultusunda bilgi ve becerilerin okullarda bireye kazandırılmasını amaçlayan öğretim programı öğretimle ilgili tüm faaliyetleri kapsamaktadır.¹³

İlköğretim DKAB ders (öğretim) programı ile ilgili tezler şu anahtar kavramlar üzerinden tespit edilmiştir; müfredat, üniteler, program, öğretim programı, programa yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri, program ve ders kitaplarının karşılaştırılması.

Birinci bölümde Cumhuriyetten günümüze Türkiye’de örgün eğitimde din eğitiminin tarihsel süreci açıklanmaktadır. Eğitim-öğretim programları tanımlanmakta, 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programları incelenerek, programların vizyonu, hazırlanması ve geliştirilmesinde programın

¹³ Leyla Küçükahmet, *Eğitim Programları ve Öğretim* (Ankara: Gazi Kitabevi, 1997), 5-6.

temelini oluşturan ilkeler; programın genel yapısı, ve özel amaçları ile programın içeriğinin ana hatlarıyla açıklandığı bilgilere yer verilmektedir.

İkinci bölümde İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezlerinin künye bilgilerine yer verilerek tezlerin konu ve yöntem açısından tanıtımı yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezleri ile ilgili sayısal verilere yer verilmiştir. Tezlerin dağılımı; yıllara, üniversitelere, anabilim dalına, yöntem ve konulara göre incelenerek grafikler üzerinden yorumlanmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu konuda araştırmaya yönelmemizdeki saik İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele alan herhangi bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılacak çalışmalara, tezlerin içeriği ve yöntemi açısından kaynak oluşturmak araştırmamızın amacıdır.

Çalışmamızın din eğitimi alanında İlköğretim DKAB öğretim programlarına ilgi duyan ve bu konuda araştırma yapmak isteyen muhataplarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Araştırmanın Yöntemi

Akademik çalışmalarda yöntem seçimi, araştırmanın bilimsel niteliğini ve güvenilirliğini belirleyen temel unsurdur. Yöntem, araştırmanın nasıl yapılacağı, hangi verilerin toplanacağını ve nasıl analiz edileceğini gösterir. Yöntem belirlenirken araştırmanın amacı, sorusu, hipotezi ve kapsamı dikkate alınmalıdır. Akademik çalışmalarda yöntem belirlemek araştırmanın kalitesini artırmaktadır. Ayrıca yöntem, araştırmanın kaynaklarını göstererek akademik dürüstlük ilkesine bağlı kalınmasını sağlar. Bu sebeple akademik çalışmalarda yöntem önemli bir unsurdur.

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon metodu kullanılmıştır. 2000-2021 yılları arasında yapılmış İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezleri tespit

edilmiş; yapıldıkları yıllara, üniversitelere, ana bilim dalına, konu ve yöntemine göre detaylı bir şekilde incelenerek tezlerin özeti yapılmıştır.

Konuyla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Bibliyografya çalışmaları, bir konu veya alanda yayınlanmış olan kaynakların sistematik bir şekilde listelenmesi ve tanıtılması işidir. Bibliyografya çalışmaları bilimsel araştırmalarda çok büyük bir rol oynamaktadır. Bibliyografya çalışması sayesinde araştırmacılar, konularıyla ilgili mevcut literatürü kolayca takip edebilirler, kaynaklara ulaşabilir ve atıf yapabilirler. Ayrıca bu çalışmalar bilginin üretimini ve paylaşımını destekler. Disiplinlerarası bilgi aktarımına katkı sağlar. Araştırmacıların konuyla ilgili kaynaklara daha kolay ulaşmalarını sağlayarak bilimsel gelişmenin hızlanmasına imkan vermektedir.

Din eğitimi-öğretimi konusunda ülkemize katkı sağlayan akademik çalışmaların künyelerini içeren birçok değerli eser bulunmaktadır. Bu eserler arasında yüksek lisans, doktora, makale ve bildiri türünde olanlar da vardır.¹⁴

Usta 1984 yılında tamamladığı araştırmasında din eğitimi ve ilahiyat sahasında tamamlanan lisansüstü tezlere yer vererek bunların eğitim açısından değerlendirmesini yapmıştır. İlgili çalışmaların künye bilgilerini açıklayarak çalışmaların içeriğinden bahsetmiştir.¹⁵

Literatür çalışmalarına bir diğer örnek de Çoştı tarafından lisansüstü tezler üzerine yapılmış araştırmadır. Çoştı'nun yaptığı çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD'de 1985-2006 yılları arasında tamamlanan ilgili tezler incelenmiştir. Çoştı yaptığı bu araştırmayla tezleri türüne, bilim dalına ve tamamlandığı yıla göre sınıflandırmıştır. Bununla birlikte tezlerin künyesi hakkında bilgi vermiştir.¹⁶

¹⁴ Bilal Yorulmaz “Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (Temmuz 2016) 43.

¹⁵ Mustafa Usta *Cumhuriyet Döneminde Türkiye Üniversitelerinde Din Eğitimi ve İlahiyat Sahasında Yapılan Lisans Üstü Tezler ve Bunların Eğitim Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1984) 224.

¹⁶ Yakup Çoştı “O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Tamamlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/22 (Mayıs 2006) 231-232.

Öcal “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü” adlı çalışmasında İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi alanında öncü akademisyenlerin eserlerine yer vererek eserin künye bilgisi ve içeriği hakkında bilgi vermiştir.¹⁷

Kızılabdullah benzer bir çalışmasında İlahiyat Fakültelerinde 1980 yılından sonra din eğitimi ve öğretimi konusunda yapılmış akademik çalışmalar hakkında genel bir değerlendirme yapmıştır. Din eğitimi ve öğretimi biliminin ulaştığı noktayı belirlemeyi ve bu alanda yapılmış araştırmaları bilimsel bir zeminde incelemeyi hedefleyen çalışmasında Kızılabdullah; yapılan çalışmaları nitelik, alan, dil ve yöntem açısından değerlendirmiş ve öncesinde İlahiyat Fakültelerinin ve Din Eğitimi Anabilim Dalının kuruluşunun tarihçesinden de bahsetmiştir.¹⁸

Baş ve Beyhan, Ülkemizde değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin dağılımını inceleyerek tezlerin yıllara, eğitim kademesine, yapıldığı anabilim dallarına, kullanılan ölçme metodolojisine, kullanılan ölçme araçlarına, kullanılan istatistiki tekniklere göre dağılımını değerlendirmeye almıştır.¹⁹

Din eğitimi alanında yapılmış literatür çalışmasına bir örnek de Türkan tarafından yapılan çalışmadır. Türkan’ın çalışması 955 lisansüstü çalışmayı kapsarken bunlardan 610 tanesi yöntem ve içerik yönünden incelenmiştir.²⁰

Din eğitimde yapılmış çalışmaları değerlendiren diğer bir literatür araştırması da Yorulmaz’a aittir. Yorulmaz çalışmasında Türkiye’de din eğitimi alanında yapılmış olan tezleri; türüne, bitiş yılına, yapıldığı üniversiteye, içerik ve yöntemine göre değerlendirilerek sayısal verilerle grafikler üzerinde göstermiştir.²¹

Din eğitimi-öğretimi konusunda bibliyografya araştırmalarının çok mühim bir yere sahip olduğu görülmektedir. Din eğitimi alanında yayınlanmış eserlerin tanıtımı, değerlendirilmesi ve sınıflandırılması için bibliyografya çalışmalarına

¹⁷ Mustafa Öcal, “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (- 2008), 399-430.

¹⁸ Yıldız Kızılabdullah “İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 1 (Şubat 2009), 305-314.

¹⁹ Gökhan Baş- Ömer Beyhan, “Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/24 (Aralık 2012), 55-77.

²⁰ Musa Türkan, *Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi*, (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 33.

²¹ Yorulmaz “Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Bir Değerlendirme”, 41-62.

ihtiyaç duyulmaktadır. Din eğitimi alanında yapılan bibliyografya çalışmalarının çoğu genel anlamda bakış sunmaktadır. Belirli bir konuya odaklanan bibliyografya çalışmaları ise oldukça azdır. Bu bağlamda Türkiye’de değerler eğitimi ile ilgili araştırma yapan Baş ve Beyhan’ın çalışması dikkat çekici bir örnektir. Din eğitimi alanında sadece bir konuya odaklanan başka bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle din eğitimi alanında daha spesifik bibliyografya araştırmalarına gereksinim vardır.

Ülkemizde bu alanda belirli dönemlerde tamamlanmış lisansüstü çalışmaları inceleyen bibliyografya araştırmaları olmasına rağmen sadece 2000-2021 İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezlerini konu ve yöntem açısından derinlemesine inceleyen, grafikler üzerinden yorumlayan müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Araştırmamız konuyla ilgili yapılmış ilk çalışmadır. Araştırmamız bu anlamda din eğitimi alanına özgün bir katkı sunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve araştırmanın kapsam ve sınırlılıklarını netleştirmek, konunun hangi açılardan incelendiğini göstermek ve araştırmada kullanılan teori, kavram ve kuramları tanımlamak amacıyla oluşturulmaktadır. Kavramsal çerçeve aynı zamanda araştırmacının konuyu hangi yönlerden ele aldığını ve nasıl yorumladığını ortaya koymaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, araştırmamızın sınırlılıklarını netleştirmek ve anlaşılabilirliğini artırmak amacıyla araştırmamızla ilgili temel kavramları tanımlayacağız. Bu kavramlar arasında din öğretimi tarihsel gelişimi, eğitim programı ve öğretim programı tanımları ve nitelikleri İlköğretim DKAB öğretim programlarının tarihçesi ve içeriği yer almaktadır.

1.1 Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Din Öğretimi

Din eğitimi, Cumhuriyet döneminde siyasi gelişmelerden etkilenecek farklı biçimlerde uygulanmıştır. Din derslerinin programı, içeriği ve kapsamı zamanla değişen siyasi görüşlere göre şekillenmiştir. Din derslerinin tarihsel gelişimini kısaca özetlediğimiz bu bölümde, dersin geçmişten günümüze nasıl değiştiğini ve hangi amaçlarla verildiğini anlattık.

Cumhuriyetin kuruluşu ve tek parti döneminde din dersleri, Türkiye’de eğitim sisteminde önemli bir değişim sürecine girmiştir. Cumhuriyet, Osmanlı’nın din eğitimi veren medreselerini kapatmış ve laik bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Bu bağlamda şehir ilkokullarında 1931-1932, köy ilkokullarında ise 1939 yılına kadar din dersleri verilmiştir. Bu yıllardan 1949 yılına kadar geçen sürede din dersleri müfredattan çıkarılmıştır. Ortaokullarda ise benzer durum görülmektedir. 1927 yılına kadar din dersleri verilmiş, bu tarihten 1956 yılına kadar geçen süreçte din dersleri müfredattan çıkarılarak ortaokullardan da kaldırılmıştır. Ortaokullarda 1956 yılından itibaren günümüze kadar din dersleri verilmiştir. Liselerde ise din dersleri ilk ve ortaokula göre daha uzun bir süre müfredattan

kaldırılarak 1967 yılına kadar okullarda okutulmamıştır. 1967 yılından günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.²²

12 Eylül 1980 darbesi; Türkiye’de siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerin yaşandığı, binlerce insanın hayatını kaybettiği bir dönemin sonucudur. Darbe 1982 Anayasası’ nın kabul edilmesi ve sivil idareye geçişe kadar devam etmiştir. Bu süreçte, din eğitimi ve öğretimi konusunda yeni bir düzenleme yapılmıştır. 18 Ekim 1982 yılında Kabul edilen anayasanın 24. Maddesi tüm vatandaşların dini inanç, vicdan ve kanaat özgürlüğü hakkının olduğunu açıkça ifade eder. Ancak bu özgürlüğün 14. Maddeyle uyumlu olması ve dini duyguların devlet işlerine ve politikaya karıştırılmaması şarttır. Bu maddeye göre ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir, ancak 14. Madde hükümleriyle çelişmemelidir. Bu madde ise Anayasa’ nın temel ilkelerine aykırı düşünce ve eylemlerin yasaklandığını söyler. Bu nedenle din ve vicdan özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu ilkesiyle çelişmemelidir. Dini duyguların devlet işlerine ve politikaya karıştırılamayacağı da vurgulanmıştır. Bu ifadeyi açıklamak gerekirse din ve vicdan özgürlüğü, bireylerin kendi inançlarına göre yaşama ve ibadet etme hakkını tanır, ancak bu hak devletin temel niteliklerini ve toplumun huzurunu bozmamalıdır. Ayrıca bu maddeye göre DKAB dersi zorunlu bir ders olarak ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilir. Bunun dışında kalan din eğitimi ve öğretiminin ise kişilerin tercihin ve küçüklerin kanuni temsilcilerinin isteğine bağlı olarak verilebileceği belirtilmiştir.²³

Din eğitimi alanında son değişiklikler “4+4+4 Yasası” ile yapılmıştır. Bu yasaya göre daha önceki sekiz yıllık kesintisiz eğitim dört yılı ilköğretim dört yılı ortaokul olmak üzere kesintili hale getirilerek imam hatiplerin orta kısmının yeniden açılmasını sağlamıştır. Bu da ortaokullarda farklı program seçimine imkan sağlamaktadır. İlköğretimde 4-8. Sınıflar arasında her hafta iki saat, ortaöğretimde ise 9- 11. Sınıflar arasında her hafta bir saat DKAB dersi zorunlu olarak okutulmaktadır. Ayrıca ortaokul ve lise öğrencileri için seçmeli olarak “Kur’an-ı Kerim”, “Hz. Peygamberimizin Hayatı” dersleri kanunda belirtilerek diğer seçmeli

²² Tuğrul Yürük, “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi (Din Dersleri), Din Eğitimi El Kitabı, Recai Doğan –Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 135.

²³ Ayhan Halis, “Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bir Bakış: Atatürk’ün İslam Dini ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18 (Ocak 2000), 21.

ders seçeneklerinin ise Bakanlıkça belirleneceği ifade edilmiştir.²⁴ “4+4+4 Yasası” doğrultusunda ortaokul ve liselerde isteğe bağlı olarak “Kur’an-ı Kerim”, “Hz. Peygamberimizin Hayatı”, “ Temel Dini Bilgiler Dersi” seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır.

Seçmeli dersler ile öğrencilerin DKAB dersini daha kapsamlı, daha ayrıntılı ve daha bütüncül bir yaklaşımla kavramaları hedeflenmiştir. Ayrıca seçmeli dersler din eğitiminde sadece belli bir mezhep ve yorumu değil dinin çeşitliliğini ve zenginliğini yansıtmaktadır. Seçmeli dersler öğrencilerin dinî kimlik gelişimine katkı sağlar. Öğrenciler seçtikleri derslerde dinî değerleri öğrenir, dinî duygularını yaşarlar. Seçmeli dersler öğrencilerdeki dinî çoğulculuk ve hoşgörü bilincini artırır. Öğrenciler, farklı din ve inançlara saygı gösterir, dinî hak ve özgürlükleri savunur. Din kültüründe seçmeli dersler, öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirir. Öğrenciler dinî konularda kendi düşüncelerini oluşturarak, başkalarının görüşlerini anlar ve değerlendirir. DKAB derslerinde zamanın sınırlılığı nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan bazı konular, bu seçmeli ders uygulamaları sayesinde öğrencilere daha iyi verilebilmiştir.

1.2 Eğitim ve Öğretim Programı

Eğitim sisteminin temelini oluşturan eğitim programı, kendisine içerik ve uygulama bakımından çok benzeyen öğretim programı, müfredat, okul programı ve ders programı gibi kavramlardan farklıdır ve bunlarla karıştırılmamalıdır. Bu kavramlar arasında farklılıklar vardır. Örneğin, öğretim programı belirli bir öğretim basamağındaki sınıf ve derslerle ilgili öğeleri kapsarken eğitim programı, neyin nasıl ve hangi miktarda öğretileceği eğitim öğretim faaliyetlerinin zaman içindeki dağılımı, ders programı, müfredat ve öğretim programını kapsayan daha geniş bir kavramdır.²⁵

Eğitim kalitesinde önemli bir unsur olan eğitim programı birçok işleve sahiptir. Öncelikli olarak toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını, geliştirilmesini ve aktarılmasını sağlamaktır. Bununla birlikte ülkenin gelişimini destekleyecek nitelikli insan yetiştirme amacına yönelik geliştirilen eğitim

²⁴ Yürük “ İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi” , 135.

²⁵ Fatih Çınar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 11.

programının bir diğer işlevi de insan davranışlarını her yönüyle geliştirmek ve bireyi daha etkin hale getirmektir.²⁶

Eğitim programının eğitim bilimciler tarafından yapılmış pek çok farklı tanımı bulunmaktadır. Eğitim programı bireylerin gelişimi için planlı öğretim yaşantıları olarak tanımlanmış, başka bir tanımda bireyin okul içindeki tecrübe ettikleri sosyal yaşantıları da eğitim programı içine dâhil edilmiştir. Okul tarafından planlanmış öğrenci öğrenmelerini eğitim programı olarak tanımlayan eğitimciler olduğu gibi eğitim programını öğrenci davranışlarının bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkan amaçlar bağlamında biçimlenmiş hali olarak tanımlayan eğitimcilerde mevcuttur.²⁷

Demirel öğreneni eğitimin merkezine alarak, eğitim programını etkinlikler yoluyla okul içinde ve okul dışında kazanılan öğrenme yaşantılarının planlı olarak öğrenene verilme süreci olarak tanımlamıştır.²⁸

Eğitim programı ile ilgili yapılmış tanımlar, eğitim programının sadece bilgi alışverişi olmadığını çok boyutlu ve kapsamlı bir kavram olduğunu göstermektedir. Eğitim programı çocuğun okul içi ve dışında öğrendiği tüm yaşantıları içermektedir. Varış'a göre eğitim programı uygulamayı da içine alan bir kavramdır. Bu yönüyle eğitim programı sadece öğretim alanıyla ilgili değildir eğitim kurumunun amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm faaliyetleri kapsamaktadır.²⁹

Demirel, öğretim programını bir dersin öğretimiyle ilgili öğrenciye okul içi ve okul dışında planlı olarak kazandırılması gereken yaşantılar olarak tanımlamıştır. Eğitim programı, hedefler doğrultusunda okul içi ve okul dışındaki tüm etkinlikleri kapsarken öğretim programı ise belirli bir dersin konuları doğrultusundaki öğretim etkinliklerini içermektedir.³⁰ Bu yönüyle öğretim

²⁶ Soner Mehmet Özdemir, "Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye'de Eğitim Programlarının Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/2 (Aralık 2009), 127.

²⁷ Mehmet Gültekin, "Program Geliştirmeye İlişkin Temel Kavramlar" ed. Behçet Oral- Taha Yazar (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017) 15.

²⁸ Özcan Demirel, Kuramdan Uygulamaya *Eğitimde Program Geliştirme*, (Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi, 1998), 6.

²⁹ Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1988), 18.

³⁰ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, 6.

programını dersin etkili öğrenilmesi için uygulanan etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir.³¹

Küçükahmet, öğretim programını, eğitim programının amaçlarına uygun olarak öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak için planlanan ve uygulanan bir program olarak görmüş, eğitim programını öğretim programının genel bir kategorisi olduğunu, öğrenme-öğretme sürecinin içeriği, yöntemi ve değerlendirmesini kapsadığını ifade etmiştir.³²

Varış da öğretim programını; bilgi, beceri ve uygulamaya ağırlık vererek bunları öğrenciye eğitim programı amacı doğrultusunda kazandırmayı hedefleyen bir program olarak tanımlamış ve eğitim programı içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir.³³

Eğitim programı, öğrenenin okul içi ve okul dışı kazandığı tüm öğrenme yaşantıları olarak tanımlanırken öğretim programı; bireyin belirli bir ders ile ilgili bilgi beceri ve uygulamaların eğitim programı amaçları doğrultusunda öğrenciye kazandırılmasını sağlayan etkinliklerin tümü olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan da eğitim programının öğretim programına göre daha kapsamlı olduğu sonucu çıkmaktadır.

Öğretim programı ise, eğitim sürecinin temel unsurlarından biridir. Öğretim programı, öğrencilerin öğrenmesi gereken bilgi, beceri ve tutumları belirler ve bunların nasıl ölçüleceğini ve değerlendirileceğini gösterir. Öğretim programı, eğitimin amaçlarını içeriğini, yöntemlerini ve kaynaklarını sistematik bir şekilde planlamak için gereklidir. Öğretim programı sayesinde, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun bir öğrenme ortamı sağlanır. Öğretim programı, aynı zamanda öğretmenlerin eğitim kalitelerini izlemelerine ve geliştirmelerine yardımcı olur.

1.3 2000 – 2021 İlköğretim DKAB Öğretim Programları

Sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki değişim, iletişim imkanlarının artması, teknolojiye meydana gelen gelişmeler, küreselleşme, eğitim ortamlarının

³¹ Murat Gökalp, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 4.

³² Leyla Küçükahmet, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, (İstanbul: Alkım Yayınevi, 1999), 9.

³³ Varış, *Eğitimde Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, 18.

çeşitlenmesi gibi sebepler eğitimde program geliştirme anlayışının sorgulanmasını ve çağın ihtiyaçlarına göre yeniden gözden geçirilip güncellenmesini zorunlu kılmıştır.³⁴ İlköğretim DKAB öğretim programları da bu ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmiş ve iyileştirilmiştir. Bu bağlamda 2000- 2021 yılları arasında dört kez ilköğretim DKAB öğretim programları yenilenerek uygulamaya konulmuştur. Bu başlık altında 2000, 2006, 2010 ve son olarak 2018 İlköğretim DKAB öğretim programlarının vizyon, amaç, içerik ve kazanımları genel olarak ele alınmıştır.

2000 İlköğretim DKAB öğretim programı din eğitimine yeni bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşıma göre din ile ilgili bilgiler iki ana gruba ayrılmaktadır. Kur'an temelli bilgiler ve Kur'an temelli olmayan bilgiler. Bu programda konular işlenirken, bu iki tür bilgi arasındaki farklılık göz önünde bulundurulacak ve öğrencilere bu farklılığın önemi vurgulanacaktır.³⁵ 2000 programında öğretmenin öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmaları amaçlanarak, öğretmene rehber olma rolü verilmiştir. Programda bulunan dua ve sûrelerin ezberlenme zorunluluğunun olmadığı öğretmenlerin bu konuda baskı yapmamaları gerektiği ilk defa bu programda vurgulanmıştır. Programda geleneksel eğitim araçlarının yanında öğrencilerin dikkatini çekmek ve katılımını artırmak için elektronik iletişim araçlarının da etkin bir şekilde kullanılması gerektiğine değinilmiştir.³⁶ Bu programda farklı inanç ve yaşam tarzlarına saygı duymanın başka bir ifadeyle hoşgörü davranışının önemi vurgulanmış ve bu konuda ilerleme kaydetmek için neler yapılması gerektiği tartışılmıştır.³⁷ 2000 öğretim programında amaçlar, bireyin ve toplumun gelişimine, kültürel ve evrensel değerlere uygun olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin eleştirel düşünme, sorgulama gibi temel becerileri kazanmaları ve günlük hayatta karşılaştıkları problemlere çözüm üretmeleri hedeflenmiştir.³⁸

2006 yılında hazırlanan İlköğretim DKAB öğretim programı insanı eğitimin merkezine koymuştur. Programın temel yaklaşımları, din bilimsel yaklaşım ve eğitimsel yaklaşım olarak iki başlık altında toplanmıştır. İslamiyet ile ilgili bilgiler, din bilimsel yaklaşımda Kur'an ve sünnet temel alınarak verilmiş, mezhep

³⁴ Tuğrul Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 151.

³⁵ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 154.

³⁶ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 155.

³⁷ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 156.

³⁸ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 160.

farklılıklarına değinilmemiş, ortak değerler vurgulanmıştır. Eğitimsel yaklaşımda ise, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri dikkate alınmış öğrenme alanı ve kazanımlar belirlenmiştir. Programın amacı öğrencilere din kültürü ve ahlak bilgisi kazandırarak onları iyi birer insan ve vatandaş olarak yetiştirmektir.³⁹ 2006 yılı İlköğretim DKAB öğretim programında eğitimde ezberci yöntemin yetersiz kaldığı öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirecek yapılandırmacı bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.⁴⁰ 2006 programında “kazanım” ifadesi, “hedef” ve “hedef davranış” ifadelerinin yerini almıştır. Bu değişiklik öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir yaklaşım belirlendiğini ortaya koymaktadır. Programda öğretmen ve öğrenci arasındaki roller net bir şekilde tanımlanmıştır. Öğrencilerin hem birbirleriyle hem de öğretmenleriyle etkili iletişim kurmaları ve böylece öğrenme süreçlerine katkıda bulunmaları amaçlanmıştır.⁴¹ Öğrencilerin kavramları doğru bir biçimde öğrenmeleri ve uygulamaları 2006 programının amaçlarından biridir.⁴²

2006 ile 2000 İlköğretim DKAB öğretim programı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. 2000 yılı öğretim programında yer alan bazı ünitelerin isimleri 2006 yılı öğretim programında değiştirilmiş bazı konular ise tamamen kaldırılmıştır.⁴³ Bu değişikliklerin nedeni ve sonuçları araştırılmalıdır.

2000 İlköğretim DKAB öğretim programı ile 2006 İlköğretim DKAB öğretim programında dersin amacı, içeriği ve kazanımları belirlenmektedir. Bahsi geçen bu iki programda gerek ahlaki gerek dini değerlerin öğrencilere kazandırılması ön plana çıkmaktadır. Bunlar iki programın benzerliklerine örnek gösterilebilir.

Programların benzer yönlerinin yanında farklı yönleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri; 2006 öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanması ve öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini, bireysel farklılıklarını, yaşantılarını dikkate alan daha güncel ve çağdaş bir program olması. 2000

³⁹ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 173.

⁴⁰ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 174.

⁴¹ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 176.

⁴² Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 177.

⁴³ Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 181.

İlköğretim DKAB öğretim programının ise daha geleneksel yaklaşımla hazırlanmasıdır.

2010 İlköğretim DKAB öğretim programının içeriği belirlenirken dinin ana unsurları göz önünde bulundurulmuştur. Programda mezhep ve din farklılıklarını aşan ve birlikte yaşamayı destekleyen bir yaklaşım benimsenerek İslam'ın kök değerleri verilmiştir. Eğitim gören çocukların din ile ahlak hakkında nesnel ve tarafsız bilgi edinmeleri, öğrencilerin birlikt yaşama bilincini kazanmaları hedeflenmiştir.⁴⁴ Dini kavramları doğru kullanan, dini bilgiyi deneyimlere göre yorumlayan, haklarını ve sorumluluklarını bilen, kendi inancı dışında olanlara anlayışla yaklaşan ve farklı inançlar hakkında bilgi sahibi olan, vatanını seven, değerlerini bilen, üretken çevreye duyarlı bireyler yetiştirmek programın vizyonu olarak belirlenmiştir.⁴⁵

2010 İlköğretim DKAB programı hazırlanırken yapılandırmacı yaklaşım dikkate alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenen merkeze alınarak öğretmen rehber rolündedir. Programda öğrencilerin dini daha iyi açıklama, yorumlama ve ilişkilendirmeleri amacıyla DKAB dersiyle ilgili kavramların geliştirilmesi ve üzerinde durulması gerektiği vurgulanmıştır.⁴⁶

2010 DKAB programı, öğrencilerin değerleri etkinlikler yoluyla kazanmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Öğrencinin bilgiyi bütüncül bir şekilde algılayıp değerlendirebilmesi için diğer dersler arasında ilişkilendirme yapılması planlanmıştır. Öğrenme aşamasında öğrenenin etkin rolde olması hedeflenmiştir. Programda vurgulanan konulardan biri de, araştırma, keşif ve problem çözme becerilerini geliştirebilmeleri için öğrencilere çözüm ve yaklaşımları tartışma fırsatı sunan ortamların oluşturulması gerekliliğidir.⁴⁷

Program hazırlanırken yeterli ve gerekli bilgi anlayışını esasına dayalı çalışmalar yapılmıştır. Öğrenen, öğretmenin kılavuzluğunda bilgiyi oluşturan rolündedir. Bu sebeple bilgi üretmeye dayalı yaklaşımlar temele alınmıştır. Bireysel farklılıklar ön planda tutulmuştur. Haklarını tanıyan, sorumluluklarını yerine

⁴⁴ *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (Ankara: MEB, 2010),2.

⁴⁵ *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, 8.

⁴⁶ *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, 9.

⁴⁷ *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, 10.

getiren, toplumsal meselelere ilgi gösteren, çevreyle uyumlu, insana, hürriyete ve düşünceye saygı gösteren bireyler yetiştirmek programda temel alınan ilkelerdendir.⁴⁸

2018 İlköğretim DKAB Programının vizyonu; ülkesine, ahlakına ve inancına bağlı olan; çeşitlilik içinde saygılı yaşamayı bilen, dinin insan hayatını nasıl şekillendirdiğini ve yön verdiğini kavrayan bireyler yetiştirmektir.⁴⁹

2018 İlköğretim DKAB öğretim programı öğrencilerin farklı zeka türlerine göre öğrenmelerini desteklemek amacıyla tasarlanmıştır. Bu programda öğrencilerin farklı zeka alanlarını geliştirmelerine ve becerilerini kullanmalarına olanak sağlayan öğrenci merkezli ve beceri temelli bir öğrenme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu sayede öğrencilerin bireysel farklılıkları, ilgi alanları dikkate alınarak daha etkili ve kalıcı bir öğretim ortamı sağlanmıştır. 2018 programında öğrencilerin araştırma, problem çözme, iletişim kurma gibi temel becerilerigeliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu doğrultuda din ve ahlakla ilgili kavramların temelini oluşturmak, kavramlar arası ilişkilendirmeleri yapmak programın amaçlarındandır. Programda mezhep ve din farklılıklarını aşan kapsayıcı yaklaşımla, diğer dinler objektif bir şekilde öğrencilere sunulmuştur.⁵⁰

2010 İlköğretim DKAB programı ile 2018 İlköğretim DKAB programı arasında milli his ve ulusal düşüncenin gelişmesi açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. 2010 programı, milli his ile ulusal düşüncenin hem objektif hem de subjektif yönlerini kapsayan, kültürel, dini ve insani değerlere vurgu yapan millet ve ülke çıkarlarını her şeyin üstünde tutan bir anlayışa dayanmaktadır. 2018 İDKAB programında ise, milli duygu ve düşüncenin daha sade bir şekilde ele alındığı ayrıntılara girilmeden oluşturulduğu görülmektedir.⁵¹ Din ve ahlak öğretiminde mezheplerüstü bir yaklaşım benimseyen her iki program da, farklı inançlara saygıyı ve kapsayıcı bir anlayışı öğrencilere aktarmayı hedeflemiştir.⁵² Söz konusu bu programların ikisinde de ahlaki eğitime ve değerler öğretimine önem

⁴⁸ İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 12.

⁴⁹ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ankara: MEB, 2018), 9

⁵⁰ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 8.

⁵¹ Seyyid Sancak, “Küreselleşen ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi” *Dergiabant*, 7/13 (Mayıs, 2019) 101.

⁵² Sancak, “Küreselleşen ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi”, 105.

verilmiştir. Milli ve manevi değerlerine saygı duyan, inançlı olmanın ve ibadet etmenin insan davranışları üzerindeki olumlu etkisinin bilincinde olan bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır.⁵³

Yeni program, öğrencinin daha aktif katılımını sağlayan ve düzenli bir öğrenme ortamı sunan bir yapıya sahiptir. Yeni programa öğrencilerin gelişimlerine uygun temel dualar eklenmiştir. Programda kazanımlar azalırken ders saati süresi artırılmıştır. Yeni programın bazı ünite ve kazanımları öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun değildir. Ayrıca programın bazı bölümlerinde ön öğrenme gerektiren konular yer almaktadır fakat programda bu ön öğrenmelere yeteri kadar yer verilmemiştir. Bu durum yeni programın iyileştirilmesi gereken bir yönüdür.⁵⁴

⁵³ Sancak, “Küreselleşen ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi”, 110.

⁵⁴ Hayati Tetik, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları üzerine Bir değerlendirme”, *Universal Journal of Theology* 3/1 (Mart 2018) 84.

İKİNCİ BÖLÜM

2.İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETİM PROGRAMI KAPSAMINDA TAMAMLANAN YÜKSEK LİSANS TEZ İÇERİKLERİ

Bu bölümde, İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezlerinin künye bilgileri sunulmakta tezlerin içeriklerinden kısaca bahsedilmektedir.

2.1 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.1.1 Hasan Basri Çiçek, Güncellenen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. (2019, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hayati Tetik)

Bu araştırmada 2018-2019 yılında güncellenen öğretim programını değerlendirmek amacıyla programın, içeriği, amacı, öğrenme öğretme süreçleri, ölçme ve değerlendirme kısımlarına ilişkin öğretmen görüşleri alınmış, öğretmenlerin programa yönelik farkındalıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.⁵⁵

Bu araştırma, dört farklı bölüme ayrılmıştır ve her biri konunun farklı bir yönünü ele almaktadır. İlk bölümde “Araştırmanın Konusu ve Problemi” başlığı altında araştırmanın amacı, yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları belirlenmiştir. Sonraki bölümde “Kavramsal Çerçeve” başlığı altında İlköğretim DKAB dersinin tarihsel sürecinden bahsedilerek din eğitiminde öğretim programının önemi açıklanmıştır. İkinci bölümde 4,5,6,7 ve 8.sınıflarda eski ve yeni İlköğretim DKAB öğretim programı ünite ve kazanımları açısından karşılaştırılmıştır. Üçüncü bölümde “Bulgular ve Yorum” başlığı altında katılımcıların cinsiyet oranları, görevde bulunma süreleri ve görev aldıkları iller açıklanmıştır. Öğretmenlerin belirlenen kriterler doğrultusunda program hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında programın amaç, içerik, uygulama

⁵⁵ Hasan Basri Çiçek, *Güncellenen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*, (Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1-2.

süreci, ölçme ve değerlendirme hakkındaki öğretmen görüşleri değerlendirilmiştir.⁵⁶

Araştırmada nitel ve nicel yöntemler, bir diğer ifadeyle karma yöntemler birlikte kullanılmıştır.

2.2 Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.2.1 Fatma Çapcıoğlu, Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi. (2006, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Cemal Tosun)

Araştırmada din öğretiminde yeni yaklaşımlar ve bu yaklaşımlar doğrultusunda Türkiye’de 2000 yılında 4 - 8.sınıflarda uygulanan İlköğretim DKAB öğretim programının değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışma giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir.⁵⁷

“Giriş” kısmında çalışmanın problem durumu, hedefi, soruları, yöntemi, kapsamı açıklanarak sınırlılıkları belirtilmiştir. İlk kısımda din öğretiminde yeni yaklaşımların temel nitelikleri ve bu yaklaşımlara yöneltilen eleştiriler hesaba katılarak yeni yaklaşımlar açıklanmıştır. Bu bölümde “Doktriner Din Öğretimi”, “Mezheplerüstü Din Öğretimi”, “Mezheplerarası Din Öğretimi”, “Sorgulayıcı Metod”, “Dinlerarası Din Öğretimi”, “Fenomonolojik Din Öğretimi” başlıkları altında güncel yaklaşımlar tanıtılmıştır. Son olarak “Din Öğretiminde Yeni Yöntemlerin Karşılaştırılması” başlığında farklı kuramlar; temel özellikleri, hedefleri, eleştirilen yönleri ve katkıları bakımından karşılaştırmalı incelenmiştir. İkinci bölümde güncel yaklaşımlar doğrultusunda İlköğretim DKAB öğretim programının incelemesi yapılmıştır. Bölüm ana başlıkları ise; “Programa Yönetim Temel İlkeler ve Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar”, “Programın Öğrenme-Öğretme Süreçleri, Genel ve Özel Amaçları ve Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar” şeklindedir.⁵⁸

⁵⁶ Çiçek, *Güncellenen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*, 4-7.

⁵⁷ Fatma Çapcıoğlu, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi*, (Ankara: Ankara üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 1-6.

⁵⁸ Çapcıoğlu, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi*, ii-iv.

Araştırmada elde edilen bilgiler konuyla ilgili yapılmış çalışmalar incelenerek, kaynaklar taranarak toplanmıştır. Bu açıdan çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.⁵⁹

2.2.2 Fatma Betül Aybar, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan İçerik ve Etkinliklerin İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı (2008, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)

Bu araştırmada İlköğretim birinci ve ikinci kademe DKAB ders kitaplarının, inanç öğrenme alanı doğrultusunda içerik ve etkinlik analizi yapılmıştır. Çalışmada 2007- 2008 yılında uygulanan ilköğretim DKAB öğretim programı doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının inanç ile ilgili kazanımlara katkısı belirlenmiştir. Bu doğrultuda 4. sınıf düzeyinde “Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyorum?” ünitesi, 5. sınıf düzeyinde “Allah İncancı” ünitesi, 6. sınıf düzeyinde “Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç” ünitesi, 7. sınıf düzeyinde “Melek ve Ahiret İncancı” ünitesi, 8. Sınıf düzeyinde “Kaza ve Kader” ünitesi incelenerek kazanımların gerçekleşme durumu tespit edilmiştir.⁶⁰

Çalışmanın yapısı giriş ile birlikte dört bölüm, sonuç ve değerlendirme aşamaları şeklinde düzenlenmiştir. “Giriş” başlığı altında araştırmanın problem durumu, hedefi, önemi ile yöntemi açıklanmıştır. Birinci bölümde “Programın Vizyonu”, “Programın Yaklaşımı”, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Özellikleri ve Gelişmesinde Temel Alınan İlkeler”, “Programın Yapısı”, “Öğrenme Alanları”, “Kazanımlar”, “Ölçme ve Değerlendirme” başlıkları altında 2007-2008 yılında uygulanmakta olan ilköğretim DKAB öğretim programı değerlendirilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde inanç öğretimindeki temel ilkelere yer verilmiştir. Bu doğrultuda “İncanın Öğretilirliği”, “Çocukta Din Duygusunun Varlığı ve Dini Düşüncenin Gelişimi”, “Çocuklarda Allah Tasavvuru”, “Allah’a İman Öğretimi”, “Peygamberlere İman Öğretimi”, “Kitaplara İman Öğretimi”, “Meleklerle İman

⁵⁹ Çapcıoğlu, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi*, 9.

⁶⁰ Fatma Betül Aybar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan İçerik ve Etkinliklerin İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı (Ders Kitaplarına Dayalı İçerik Analizi)*,(Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 1-9.

Öğretimi”, “Ahirete İman Öğretimi”, “Kaza ve Kadere İman Öğretimi” şeklinde başlıklardan oluşmaktadır. Üçüncü bölümde ders kitabı kapsam ve içerik bakımından incelenerek bulundurması gerekli olan özellikler belirtilmiştir. Bölüm başlıkları “Bilimsel Yönden İçerik Özellikleri”, “Sosyolojik Yönden İçerik Özellikleri”, “Eğitim Yönünden İçerik Özellikleri” şeklindedir. Araştırmanın dördüncü bölümünde 4, 5, 6, 7, ve 8’inci sınıfların inanç ve öğrenme ile ilgili ünitelerinin içerik ve etkinlikler açısından değerlendirmesi yapılmıştır.⁶¹

Araştırmada nitel teknikler kullanılmıştır.⁶²

2.2.3 Derya Güner, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Ayetlerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi. (2010, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Cemal Tosun)

Yapılan çalışmada 2007 İlköğretim DKAB öğretim programı doğrultusunda hazırlanan ilköğretim DKAB ders kitapları ahlak öğrenme alanları açısından incelenmiştir. DKAB ders kitaplarında ahlak öğrenme alanlarında yer alan ayetler araştırmanın inceleme konusunu oluşturmaktadır. Ayetler incelenirken, ayetlerin öğrencilerin farklı gelişim yönlerine uygunluğu ile aynı zamanda ünite kazanımlarını ne düzeyde desteklediği tespit edilmeye çalışılmıştır.⁶³

Araştırma üç ana bölüme ayrılmıştır. Araştırmanın birinci kısmında problem durumu, yöntemi, hedefi, konusu, kapsam ve sınırlılıkları belirlenmiştir. Kullanılan kavram ve tanımlar da birinci bölümde yer almaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde ilköğretim çocuklarının gelişim özellikleri, “Bilişsel Gelişim”, “Dil Gelişimi”, “Ahlaki ve Dini Gelişim” başlıkları altında açıklanmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ders kitaplarında yer alan ayetlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Her sınıf düzeyinde ahlak öğrenme alanıyla ilgili bir ünite yer almaktadır. Üniteler değerlendirilirken üniteye yer alan ayetler belirlenmiş, belirlenen ayetlerin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu ile eğitim-öğretim

⁶¹ Aybar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi*, v-vii.

⁶² Aybar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi*, 13-14.

⁶³ Derya Güner, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Ayetlerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 1-7

açısından uygunluğu değerlendirilmiştir. 4. sınıfta “Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik”, 5. sınıfta “Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım”, 6. sınıfta “İslam Dininin Sakınılmasını İsteddiği Davranışlar”, 7. sınıfta “İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar”, 8. sınıfta “Din ve Güzel Ahlak” ünitesinde kullanılan ayetler din öğretimi açısından incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimleyici yöntem kullanılmıştır.⁶⁴

2.2.4 Anıl Ulu, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri İle Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği) (2011, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yıldız Kızılabdullah)

Çalışmada 2007-2008 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun hazırlanan İlköğretim DKAB öğretim programıyla İlköğretim DKAB öğretmenlerinin uyguladığı ölçme ve değerlendirme metodu karşılaştırılmıştır. Araştırmada Kahramanmaraş’ta görev yapan ilköğretim DKAB öğretmenlerinin programın önerdiği ölçme ve değerlendirme metodunu ne derece uyguladığı, uygulama esnasında yaşanan problemler ve çözüm yolları, öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri tespit edilmiştir.⁶⁵

Araştırma üç ana bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümde “Giriş” başlığı altında araştırmanın konusu, problemi, amacı, araştırma sorunları, araştırmanın metodu belirtilmiştir. İkinci bölümde “Yeni İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Ölçme ve Değerlendirme”, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Kılavuzunda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri” başlıkları altında kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde “Bulgular ve Yorumlar” mevcuttur. Bu başlık altında yapılan mülakatlar neticesinde öğretim

⁶⁴ Güner, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Ayetlerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi*, iv-vii

⁶⁵ Anıl Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ile Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 3-4.

programının algılanışına ve katılımcıların ölçme ve değerlendirme anlayışına yer verilmiştir.⁶⁶

Araştırmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır.⁶⁷

2.2.5 Vahdettin Şimşek, İngiltere’de Devlet Okullarında Okutulan Din Eğitimi (RE) Dersi ile Türkiye’de Devlet Okullarında Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin (4-8) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. (2014, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yıldız Kızılabdullah)

Araştırmada Türkiye’de ilköğretim DKAB dersi öğretim programıyla İngiltere devlet okullarında okutulan din eğitimi dersi öğretim programı benzerlik ve farklılıkları yönünden karşılaştırılmıştır.⁶⁸

Araştırma giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın “Giriş” başlığı altında araştırmanın amacı, problemi, araştırmanın varsayımları, yöntem ve sınırlılıkları belirtilmiştir. Ayrıca program, eğitim programı, öğretim programı, amaç ve kazanım gibi kavramların tanımlaması yapılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde İngiltere’de din eğitimi sistemi ve Türkiye’de din eğitimi sistemi analiz edilmiştir. Din eğitiminin tarihsel gelişimi ve yasal dayanakları, din eğitiminin amaçları, din eğitimi ve öğretim programına karşı yaklaşımlar; din eğitimi ders süreleri ve öğretmenleri, din eğitiminin felsefi temelleri, din eğitimi ve öğretimi veren kurumlar, din eğitim ve öğretim programları başlıkları altında her iki ülkenin din eğitim sistemi karşılaştırılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde İngiltere örgün eğitimde din eğitimi öğretim programı ile ülkemizdeki ilköğretim DKAB dersi öğretim programının amaç ve kazanımlar yönünden, öğrenme alanları yönünden, kazandırılmak istenen beceriler yönünden, öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler yönünden, dil gelişimine katkısı ve din eğitimi dersinin diğer derslerle

⁶⁶ Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ile Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği*, III-IV

⁶⁷ Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ile Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği*, 5.

⁶⁸ Vahdettin Şimşek, *İngiltere’de Devlet Okullarında Okutulan Din Eğitimi (RE) Dersi ile Türkiye’de Devlet Okullarında Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin (4-8) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 6-7.

ilişkisi yönünden karşılaştırması yapılmıştır. Araştırmaya dair bulgular “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında değerlendirilmiştir.⁶⁹

Araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır.

2.3 Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.3.1 Fatih Gör, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri. (2013, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Macid Yılmaz)

Bu çalışmada 2006 yılında güncellenen ve uygulamaya konulan İlköğretim DKAB öğretim programında merhamet değerinin programda ne düzeyde yer aldığı ve bu program doğrultusunda hazırlanan ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarına ne düzeyde yansıdığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada merhamet değeri ekseninde ilköğretim (4 - 8. sınıf) DKAB öğretim programı, kılavuz kitapları ile ders kitapları incelenmiştir.⁷⁰

Çalışmada giriş kısmı ve üç bölüm bulunmaktadır. Araştırma konusu, problem durumu, konu ile ilgili yapılmış incelemeler; çalışmanın amacı, yöntem ve sınırlılıkları “Giriş” başlığı altında belirlenmiştir. Birinci bölümde merhamet değeriyle ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. “Merhamet”, “Merhametin Kaynağı”, “Merhametle İlişkili Bazı Değerler”, “Kur’an-ı Kerimde Merhamet”, “Hadislerde Merhamet” birinci bölümde yer alan başlıklardır. İkinci bölümde değer konusu işlenmiştir. “Değer” başlığı altında değerlerin sınıflandırılması yapılmıştır. Değer eğitimi ve öğretimi, değerlerin eğitimindeki çeşitli yaklaşımlar, yapılandırmacı yaklaşıma göre değer eğitimin değerlendirilmesi konuları da ikinci bölümde ele alınan konular arasındadır. Üçüncü bölümde ise “İlköğretim DKAB Öğretim Programında Değer Eğitimi ve Merhamet Duygusu”, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Merhamet Duygusu ve Öğretim Programı İle Uyumluluğunun Değerlendirilmesi” başlıkları altında merhamet değeri öğretimi ile ilgili 6,7, ve 8.sınıf merhamet değeri ile ilgili üniteler

⁶⁹ Şimşek, *İngiltere’de Devlet Okullarında Okutulan Din Eğitimi (RE) Dersi İle Türkiye’de Devlet Okullarında Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin (4-8) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*, iv-vii

⁷⁰ Fatih Gör, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 9-12.

incelenerek etkinliklere yer verilmiş, ders kitapları ve öğretim programı değerlendirilmiştir.⁷¹

Araştırmada nitel yöntemlerden literatür taraması ve doküman incelemesi kullanılmıştır.

2.3.2 Mustafa Fatih Ay, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi (2013, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)

İlköğretim DKAB öğretim programını hoşgörü ekseninde değerlendiren bu çalışmada hoşgörü ve müsamahakâr olmanın kitaplarda ve kılavuz kitaplarda nasıl yer aldığı, hoşgörü ile ilgili ünitelerin bu değer kazandırılmasında ne derece yeterli olduğu araştırılmıştır. Ayrıca çalışmada ilköğretim DKAB öğretim programı, ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları arasındaki uyuma da bakılarak bu değer öğretimindeki yetersizliklere değinilmiştir.⁷²

Araştırma dört ana bölüm yer almaktadır. Birinci bölümde “Giriş” başlığı altında çalışmanın konusu, problemi, önemi, amacı, yöntemi ve araştırma konusuyla ilgili yapılmış çalışmalar açıklanarak hoşgörü ve tolerans kavramları üzerinden araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. İkinci bölümde “Değer ve Değer Öğretimi” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında değerlerin sınıflandırılması, değer eğitimi yaklaşımları ve yapılandırmacı yaklaşıma göre değer eğitimi konuları yer almaktadır. Üçüncü bölümde “İlköğretim DKAB Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi” başlığı altında hoşgörü değeri; öğretim programı, ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarında incelenerek program ve ders kitapları ile öğretmen kılavuz kitapları arasındaki uyum değerlendirilmiştir.⁷³

Araştırmada literatür taraması ve doküman incelemesi olmak üzere nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

2.3.3 Ahmet Çakmak, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi. (2013, Atatürk Üniversitesi, Eğitim

⁷¹ Gör, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri*, IV-VI

⁷² Mustafa Fatih Ay, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 5-6.

⁷³ Ay, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi*, vi-viii

Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)

İlköğretim DKAB öğretim programında bulunun, öğrencilere kazandırılması gereken 61 değerden biri de “adalet” değeridir. Bu çalışmada da ilköğretim DKAB dersi öğretim programında adalet değerinin öğretim süreçlerine aktarımı konu edilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen kılavuz kitapları ve ders kitapları incelenerek programda yer alan adalet değerinin uygulamadaki yansıması ortaya koyulmuştur.⁷⁴

Araştırma dört ana kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısımda “Giriş” başlığı altında araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi ve yöntemi açıklanmıştır. Birinci kısımda adalet ve sevgi, adalet ve sorumluluk, adalet ve sevgi, adalet ve saygı, sosyal adalet, ilahi adalet gibi “adalet” değeri ile ilgili belli başlı tanımlamalar yapılarak kuramsal çerçeve çizilmiştir. İkinci bölümde “Değerler Eğitimi” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında değer ve değerler eğitimi tanımı yapılmış, değerler eğitimi yaklaşımları açıklanarak bu yaklaşımların adalet değeri eğitimine uygulanması konu edilmiştir. Ayrıca bu bölümde yapılandırmacılığa göre değerler eğitimi konusu da incelenmiştir. Üçüncü kısımda “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Adalet” başlığı altında öğretim programlarında ve ders kitaplarında adalet değeri incelenmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde araştırma neticesinde ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.⁷⁵

Araştırmada nitel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır.

2.3.4 Ali Gücen, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Bilimsellik Değerinin Öğretimi. (2014, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)

İDKAB dersi öğretim programında öğrencilere kazandırılması gereken değerlerden biri de “Bilimsellik Değeri”dir. Bu sebeple bu çalışmada İlköğretim DKAB öğretim programı, ders kitapları, öğretmen kılavuz kitapları incelenmiştir.

⁷⁴ Ahmet Çakmak, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 6-7.

⁷⁵ Çakmak, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi*, VI-VIII.

Programda bilimsellik değerin ne şekilde ele alındığı, ders ve kılavuz kitapları ile öğretim programı arasındaki uyum, bilimsellik ilgili ünite kazanımlarının öğretime katkısı bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Araştırma İDKAB 2010 öğretim programının ve 2013-2014 eğitim öğretim yılında uygulanmakta olan ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.⁷⁶

Araştırma dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde araştırmanın konusu ve problemi “Giriş” başlığı altında belirtilmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesi çizilmiş ve araştırmanın amacı, önemi, yöntemi ve araştırma konusuyla ilgili bazı çalışmalar yer almıştır. Çalışmanın ikinci kısmında bilim, din-bilim ilişkisi, bilimsellik, değer, değer eğitimi, yapılandırmacı yaklaşıma göre değerler eğitimi başlıkları altında çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde “İlköğretim DKAB Derslerinde Bilimsellik Değeri Öğretimi” başlığı altında ilköğretim DKAB öğretim programı, ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları yapılandırmacı yaklaşım ve bilimsellik değeri ekseninde incelenmiştir. Araştırmanın son bölümünde “Sonuç ve Öneriler” başlığı yer almaktadır.⁷⁷

Araştırmada nitel yöntemlerden belgesel tarama modeli kullanılmıştır.

2.3.5 Fatma Kurt, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Sürecinde Alevilik Öğretimi. (2016, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)

Araştırmada İlköğretim DKAB öğretim programında, ders kitaplarında “Alevilik” öğretisinin nasıl anlatıldığı ve Alevilerin beklentilerinin ne oranda karşılandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ilköğretim DKAB ders programı, ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları incelenmiş Alevilik öğretimi açısından yeterliliği değerlendirilmiştir.⁷⁸

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın konusu ve problemi belirlenerek araştırmanın amacı, önemi ve yöntemi açıklanmıştır. Alevilik, Bektaşilik, Kızılbaşlılık tanımlanarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

⁷⁶ Ali Gücen, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Bilimsellik Değerin Öğretimi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 5-14.

⁷⁷ Gücen, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Bilimsellik Değerin Öğretimi*, vi-viii.

⁷⁸ Fatma Kurt, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Sürecinde Alevilik Öğretimi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 5.

Araştırmanın ikinci bölümünde “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Alevilik”, “Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Alevilik” başlıkları altında Aleviliğin tarihsel sürecinden bahsedilmiş ve Aleviliğin dini statüsü hakkındaki tartışmalara yer verilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde Alevilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisine karşı tutumları ve beklentileri ele alınmıştır. Dördüncü bölümde 1982, 2000, 2006, 2010 ilköğretim DKAB öğretim programları değerlendirilmiş, 2010 yılı İlköğretim DKAB öğretim programı Alevilikle ilgili kazanımlar çerçevesinde sınıflar düzeyinde analiz edilmiştir. Beşinci bölümde ilköğretim DKAB ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları Alevilik öğretimi doğrultusunda incelenmiştir.⁷⁹ Son bölümde ise değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır.

2.3.6 Kenan Maden, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri. (2017, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İsmail Arıcı)

Bu araştırmada 2010 yılında uygulamaya giren İlköğretim DKAB öğretim programı saygı değeri ekseninde analiz edilmiştir. Araştırmada öğrencilere kazandırılması gereken saygı değerinin öğretim programında, ünitelerde, kazanımlarda nasıl yer aldığı araştırılmış ve saygının kavramsal boyutlarından bahsedilmiştir.⁸⁰

Araştırma dört ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde araştırmanın amacı, konusu, problemi, önemi, yöntemi belirtilerek araştırmanın sınırlılıkları açıklanmıştır. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Bu bölümde değer ve saygı kavramları açıklanarak saygının adalet, sevgi, hoşgörü ve barış ile ilişkisi açıklanmıştır. Kur'an-ı Kerimde, hadislerde ve İslam felsefecilerinde saygı değeri ele alınmıştır. Araştırma konusuna yönelik yapılmış bazı çalışmalara da bu bölümde yer verilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde saygı değerinin öğretim programında nasıl yer aldığını tespit etmek amacıyla öğretim programının genel çerçevesinde ve temel yaklaşımlarında saygı

⁷⁹ Kurt, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Sürecinde Alevilik Öğretimi*, vii-x

⁸⁰ Kenan Maden, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 4-5.

değeri ele alınmıştır. İlköğretim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda saygı değerinin yer aldığı üniteler ile saygıyla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olan kazanımlar yer almıştır. Araştırmanın dördüncü bölümü sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.⁸¹

Araştırmada nitel yöntemlerden metin analizi ve literatür taraması kullanılmıştır.

2.3.7 Hatice Sibel Öztekin Ağır, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi. (2017, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İsmail Bulut)

Araştırmanın konusu İlköğretim DKAB dersi 8. Sınıf öğretim programındaki sorumluluk değeriyle alakalı kazanımların ne seviyede gerçekleştiğini tespit etmektir. Çalışma 2012-2013 8. sınıf sorumluluk değeriyle ilgili kazanımlarla Kars ve Iğdır ilinde 8. sınıf öğrencilerine uygulanan ön test ve son test başarı testiyle sınırlandırılmıştır.⁸²

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Giriş”, İkinci bölümde “Sorumluluk Değeri” başlığı altında değer eğitimi ve sorumluluğa dair kavramlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde “İlköğretim DKAB Öğretim Programı ve Sorumluluk” başlığı altında DKAB öğretim programının genel ve özel amaçları farklı açılardan ele alınmıştır. Programdaki sorumluluk değeri farklı öğrenme alanlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde çalışmaya dair bulgu ve yorumlar “Araştırmanın Yöntemi ve Bulgular” başlığı altında yer almaktadır. Çalışmanın son bölümü ise sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.⁸³

Araştırmada nicel yöntemler kullanılmıştır.

2.4 Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.4.1 Selim Demiryürek, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İnançla İlgili Konuların Öğretimi. (2010, Cumhuriyet

⁸¹ Maden, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri*, vi-ix.

⁸² Hatice Sibel Öztekin Ağır, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, 2017),1.

⁸³ Hatice Sibel Öztekin Ağır, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi*, 10-12.

**Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı,
Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mehmet Zeki Aydın)**

İlköğretim DKAB inanç öğrenme alanına ait konuların daha çok soyut alanda kalması, bu konulara dair kazanımların etkili ve kalıcı olarak öğrenciye verilmesinde öğretmenlerin zorluk yaşamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle bu çalışma din kültürü öğretmenlerine bu konuda yardımcı olmak amacıyla, inanç alanına ait konuların öğretimini konu edinmektedir.⁸⁴

Çalışma dört ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde “Giriş” başlığı altında araştırmanın amacı, problemi, önemi, sınırlılıkları ve yöntemi belirlenmiştir. Ayrıca bu bölümde araştırmayla alakalı inanç, öğrenme alanı, öğretim, öğretim yöntemi gibi kavramlar tanımlanmıştır. İkinci bölümde ilköğretim DKAB inançla ilgili konular ele alınmıştır. İkinci bölümde “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde İnanç Alanıyla İlgili Konuların Öğretimi”, “İnanç Nedir?”, “İslam’a Göre İnançla İlgili Kavramlar”, “İnanç Esasları Öğretiminin Psikolojik Temelleri” başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde inançla ilgili konuların örnek ders işlenişleri ve her sınıftan en az iki konu olmak üzere toplam 14 ders planına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde “Sonuç ve Öneriler” başlığı yer almaktadır.⁸⁵

Araştırmada nitel yöntem literatür taraması kullanılmıştır.

2.4.2 Rabia Yıldırım, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hayâ Eğitimi. (2016, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hüseyin Yılmaz)

İlköğretim öğrencilerinin “Hayâ” duygusunu kazanmalarında DKAB dersinin etkisinin araştırıldığı bu çalışmada öğrencilere bu değerin en etkili şekilde nasıl kazandırılacağı tespit edilmiştir. Yine bu çalışmada öğrencilerde utanma duygusunun gelişmesinde en etkili kurum ve unsurun ne olduğu, öğrencilerin bu konuda kimleri örnek aldığı, öğrencilerdeki hayâ duygusu üzerinde dini inancın ve

⁸⁴ Selim Demiryürek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İnançla İlgili Konuların Öğretimi*, (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 2-3.

⁸⁵ Demiryürek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İnançla İlgili Konuların Öğretimi*, v-vi

kitle iletişim araçlarının ne derece etkili olduğu araştırmada cevabı aranan sorular arasındadır.⁸⁶

Araştırma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hayâ duygusunun tanımı yapılarak fitrat, mizaç, kişilik ve cinselliğin hayâ ile ilişkisi açıklanmıştır. Utanma, heyecan, mahcubiyet gibi hayâ ile ilgili kavramlara yer verilerek Kur'an ve hadis ışığında hayâ kavramı analiz edilmiştir. İkinci bölümde hayâ eğitimi ve hayâ eğitiminde etkili yöntem ve teknikler yer almaktadır. İlköğretim DKAB öğretim programı ve ders kitabı hayâ ekseninde değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde “Bulgular ve Yorum” başlığı altında öğrencilere uygulanan anket sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bölümde öğrencilerin hayâ hakkındaki görüşleri, hayâ duygusunun gelişmesinde ailenin, akranların ve medyanın yeri, inancın hayâ üzerindeki etkisi, okulun hayâ eğitimindeki yeri ve öğrencilerin bu değeri kazanmadaki rol model tercihleri konuları hakkında bulgulara yer verilmiştir.⁸⁷

Araştırmada nitel ve nicel yöntemler birarada kullanılmıştır.

2.5 Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.5.1 İsa Tekin Çimen, İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersi Öğretim Programında Ahlak Öğretimi, (2007, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Zeki Salih Zengin)

Çalışmada İlköğretim DKAB derslerinin öğrencilerin ahlak gelişimine katkısını tespit etmek amacıyla 2000 yılında yürürlüğe giren İlköğretim DKAB öğretim programı incelenmiştir. Program incelenirken ahlak ile ilgili konuların yeterliliği, öğrenci seviyesine uygunluğu, öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler araştırmada tespit edilen konulardandır.⁸⁸

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Giriş” başlığı altında araştırmanın konusu ve amacı belirlenerek sınırları çizilmiştir. Araştırmanın yöntemi ve araştırmaya dair varsayımlar açıklanarak ahlakın tanımı yapılmış ve konusu, amacı hakkında bilgiler açıklanmıştır. İkinci kısımda ise öğrenme kavramı

⁸⁶ Rabia Yıldırım, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hayâ Eğitimi*, (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 2.

⁸⁷ Yıldırım, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hayâ Eğitimi*, iii-iv.

⁸⁸ İsa Tekin Çimen, *İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersi Öğretim Programında Ahlak Öğretimi*, (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,2007), 2-3.

açıklanarak, modern psikolojinin ahlaki gelişimi ve ahlaki öğretimi ile ilgili genel bulgulara yer verilmiştir. Sonraki bölümde “Eğitim ve Ahlak Münasebetleri” başlığı altında ahlak öğretiminin önemi ve amacı açıklanarak ahlak öğretimin yöntem ve ilkelerinden bahsedilmiştir. Son kısımda din eğitimi ve ahlak öğretimi ilişkisi ele alınarak 2000 İlköğretim DKAB öğretim programı, ahlaki değerlerin öğretimi bağlamında incelenmiştir. Araştırmaya dair sonuç ve değerlendirmelere beşinci bölümde yer verilmiştir.⁸⁹

Araştırmada nitel yöntemlerden literatür taraması kullanılmıştır.

2.5.2 Mahmut Nadir Okumuş, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretimi. (2013, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Zeki Salih Zengin)

Bu çalışmada farklı dinlerin ve inançların öğretiminin ilköğretim DKAB dersi öğretim programında ne derece yer aldığı araştırılmıştır. Araştırmada 2000-2012 yılları arasında uygulanmakta olan öğretim programlarının ve okullarda okutulan ders kitaplarının içerik analizi yapılarak farklı inanç ve dinlerin öğretiminin öğrenci seviyesine uygunluğu, yeterliliği, programda yer alan bilgilerin doğruluğu ve kaynaklarının güvenilirliği değerlendirilmiştir.⁹⁰

Araştırmanın yapısı dört temel bölümden oluşmaktadır. Birinci kısımda “Giriş” başlığı altında araştırmanın amacı, yöntemi ve sınırlılıkları belirlenip eğitim ve din eğitimi kavramları tanımlanmıştır. İkinci bölüm temel kavramlardan oluşmaktadır. Bu bölümde “Çok Kültürlülük, Çok Kültürlü Eğitim, Çok Kültürlü Din Eğitimi”, “Diğer Yeni Din Eğitimi Yaklaşımları” başlıkları altında çok kültürlü din eğitiminin felsefi, psikolojik ve sosyolojik temellerine yer verilmiştir. Fenomonolojik, yorumlayıcı din eğitimi yaklaşımları; mezhepler üstü ve dinler arası din öğretimi yaklaşımları, din hakkında ve dinden öğrenme ile mezhepler arası din öğretimi yaklaşımları ve laik din eğitimi modeli ikinci bölümde ele alınan konulardandır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ders kitapları ve öğretim programları incelenmekte, farklı din ve inançların öğretimi yer almaktadır. “DKAB Öğretim Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretim Konusu” başlığı altında

⁸⁹ Çimen, *İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersi Öğretim Programında Ahlak Öğretimi*, v-vi.

⁹⁰ Mahmut Nadir Okumuş, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretimi*, (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 1-3.

1992 ilköğretim ve ortaöğretim DKAB, 2000 ilköğretim DKAB, 2005 ortaöğretim DKAB, 2006 ilköğretim DKAB, 2010 ilköğretim ve ortaöğretim DKAB öğretim programları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ders kitaplarında farklı din ve inançların öğretimi konusunda Yahudilik, Hristiyanlık, Hint dinleri, Çin ve Japon dinleri yer almıştır. Aynı bölümde İslam içerisindeki inanç farklılıklarının öğretimi ve öğrencilerdeki hoşgörü değerine katkısı yer almaktadır. Dördüncü bölümde “Sonuç” başlığı altında eleştiri, öneri ve değerlendirmelere yer verilmiştir.⁹¹

Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır.

2.5.3 Osman Abalı, İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Çevre Eğitimi (2014, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Tuğrul Yürük)

Bu çalışmada temel eğitimde(ilköğretimde) ve ortaöğretimde DKAB dersi eğitim-öğretim programları ile ders kitapları çevre konusu kapsamında incelenmiştir. Konunun yeterliliği ve öğretimi araştırmada ele alınmıştır.⁹²

Çalışma beş temel kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, önemi, yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları açıklanmış. Aynı bölümde “Araştırma İle İlgili Kavramlar” başlığı altında araştırmanın konusu olan çevrenin farklı açı ve yaklaşımlardan tanımı yapılmıştır. İkinci bölümde “Çevre Eğitimi ve Çevre Eğitiminin Temelleri” ele alınmıştır. Üçüncü bölümde “Din ve Çevre” başlığı altında semavi dinlerde ve semavi olmayan dinlerde çevre konusu ele alınarak dinlerin çevreye bakışı incelenmiştir. Dördüncü bölümde “İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Çevre” başlığında 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ilk ve ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programı ile bu doğrultuda hazırlanan 2012 ve 2013 yıllarında ilk ve ortaöğretimde kullanılan ders kitapları içerik yönünden incelenmiştir. Araştırmanın devam eden bölümünde sonuç ve önerilere yer verilmiştir.⁹³

Araştırmada nitel yöntemlerden literatür taraması kullanılmıştır.

2.6 Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

⁹¹ Okumuş, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretimi*, viii-x.

⁹² Osman Abalı, *İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Çevre Eğitimi*, (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 1-2.

⁹³ Abalı, *İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Çevre Eğitimi*, viii-ix

2.6.1 Hatice Öncel, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. (2013, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Şükrü Keyifli)

İlköğretim DKAB öğretim programını kültürlerarası din eğitimi açısından değerlendiren bu çalışmada, İslam dinindeki çoğulculuğun DKAB öğretim programına yansımalarına bakılmıştır. Bu amaçla çalışmada İlköğretim DKAB ders kitapları ve öğretim programı kazanım, içerik, ünite ve etkinlikler yönünden incelenmiştir.⁹⁴

Araştırma giriş, iki bölümden meydana gelmektedir. “Giriş” başlığı altında araştırmanın problemi, konusu, hedefi ve önemi, varsayımları ile araştırmanın metodu, sınırlılıkları ve kaynakları belirtilmiştir. Ayrıca araştırmanın giriş kısmında konuyla doğrudan bağlantılı “inanç, din eğitimi, eğitim-öğretim, din öğretimi” vb. önemli kavramlar açıklanarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Birinci bölümde din eğitiminin amaçları ve modelleri açıklanmıştır. Aynı bölümde kültürlerarası din eğitimi pek çok yönüyle inceleme konusu olmuştur. Kültür, kültürlerarası öğrenme, kültürlerarası eğitimle ilgili kavramlar, kültürlerarası din eğitiminin özellikleri ve amaçları konuları bu bölümde yer alan konulardandır. İkinci bölümde İlköğretim DKAB öğretim programı, kültürlerarası din eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Bölüm başlıkları; “İlköğretim DKAB Programı ve Özellikleri”, “DKAB Programında Kültürlerarası Din Eğitimi”, “İlköğretim DKAB Programının Kazanımlarının, Ders Kitaplarının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” şeklinde olmuştur.⁹⁵

Araştırmada nitel yöntemlerden literatür taraması ve metin analizi yöntemleri kullanılmıştır.

2.6.2 Murat Arslandağı, Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması,(2015, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

⁹⁴ Hatice Öncel, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 6.

⁹⁵ Öncel, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, vii-x.

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Bülent Çelikel)

Bu araştırmada 2012-2013 yılı eğitim-öğretim yılında uygulanmakta olan ilköğretim 5-8. sınıflar DKAB öğretim programı ile ortaokullarda seçmeli ders olarak okutulan Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programı; kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme durumları, ölçme ve değerlendirme unsurları yönünden karşılaştırılmıştır.⁹⁶

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde DKAB dersinin tarihsel gelişimi ve öğretim programı, dersin genel hedefleri ile kapsamı ve üniteler; uygulama esasları, ölçme ve değerlendime nitelikleri açısından ele alınmıştır. Sonraki kısımda Temel Dini Bilgiler dersinin tarihsel gelişimi ve kapsamı bahsi geçen nitelikler doğrultusunda açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise Temel Dini Bilgiler dersi ile DKAB dersi; öğretim programları, genel özellikleri ve temel unsurları olan kazanımlar, kapsam, eğitim yaşantıları, ölçme ve değerlendirme ilkeleri yönünden karşılaştırılmıştır.⁹⁷

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel metot kullanılmıştır.

2.6.3 Büşra Duman, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitaplarında Özdenetim Değeri. (2021, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Şükrü Keyifli)

Çalışmada İlköğretim DKAB öğretim programında ve ders kitaplarında özdenetim değerine ne oranda yer verildiği araştırılmıştır. Çalışma 2018’de yürürlüğe giren İlköğretim DKAB Öğretim programı ve bu program doğrultusunda hazırlanan ilköğretim DKAB ders kitaplarının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.⁹⁸

Araştırma iki ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın problemi, amacı, sınırlılıkları, yöntemi, “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Birinci bölümde değer, değerler eğitimi, değerler eğitimi yaklaşımları; özdenetim kavramı, özdenetimin gelişimi, özdenetimin işlevi ve etkileri, İslam’da özdenetim konularına

⁹⁶ Murat Arslandağı, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015)

⁹⁷ Arslandağı, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması*, viii-x.

⁹⁸ Büşra Duman, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Özdenetim Değeri*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 4.

değerlendirilerek kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde ise “İlkokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Özdenetim Değeri” başlığı altında İlköğretim DKAB öğretim programının genel amaçlarında, genel çerçevesinde ve programın uygulanmasında özdenetim değeri incelenmiştir. Aynı ana başlık altında DKAB ders kitapları özdenetim değeri ekseninde sınıflar düzeyinde ünite ünite incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular “Sonuç” başlığı altında değerlendirilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi olan metin analizi kullanılmıştır.⁹⁹

2.6.4 Şule Kocalı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersindeki Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi. (2021, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Şükrü Keyifli)

Bu çalışmada ilk ve ortaöğretim DKAB dersi öğretim programlarında, yıllık planda ve ders kitaplarında bulunan ahiret ile ilgili kazanımlar incelenmiş; bu kazanımların dersin amaç ve işlenişine uygunluğu araştırılmıştır. Bu doğrultuda araştırmada ahiret ile ilgili konularının hangi ünitelerde yer aldığı, bu konu işlenirken hangi etkinliklere yer verildiği, bu kazanımın gerçekleşmesinde kullanılan yöntem ve tekniklerin yeterliliği ne düzeyde olduğu gibi sorulara cevap aranmıştır.¹⁰⁰

Araştırma giriş ve dört ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın problem durumu, önemi, amacı ve sınırlılıkları giriş başlığı altında belirtilmiştir. Araştırmanın birinci bölümünde ahiret ile ilgili temel kavramlar olan ölüm, berzah, kıyamet, mahşer, cennet, cehennem, hesap ve mizan gibi temel kavramlar açıklanarak kavramsal çerçeve çizilmiştir. İkinci bölümde DKAB dersi öğretim programında ahiret ile ilgili kazanımlara yer verilerek kazanımların çeşitleri ve amacı açıklanmıştır. Üçüncü bölümde “Ders Kitaplarının Seçimi”, “Seçilen Kitaplara İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler” ve “Verilerin Toplanması” başlığı altında araştırmanın yöntemi belirtilmiştir. Dördüncü bölümde “Araştırmanın Bulguları ve Yorumları” başlığı altında ahiret ile ilgili kazanımların değerlendirilmesi yapılarak

⁹⁹ Duman, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Özdenetim Değeri*, 6.

¹⁰⁰ Şule Kocalı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 2-3.

bu kazanımların kitaplarda işlenişinden, kullanılan yöntem ve tekniklerden ve uygulama sürecinde yapılan etkinliklerden bahsedilmiştir.¹⁰¹

Araştırmada nitel yöntemlerden doküman analizi ve literatür taraması kullanılmıştır.

2.7 Düzce Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.7.1 Sedanur Saka, Fen ve Teknoloji Dersi İle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ortak Değerlerin Karşılaştırılması. (2014, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdurrahman Kılıç)

Bu çalışmada ilköğretim 8.sınıf DKAB dersi ile Fen ve Teknoloji dersi öğretim programları ve ders kitapları, karşılaştırmalı incelenerek her iki programda yer alan ortak değerler belirlenmiş ve bu değerlerin kitap metinlerine nasıl yansıdığı tespit edilmiştir.¹⁰²

Araştırma beş ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde “Giriş” başlığı altında problem durumu, araştırmanın amacı, sınırlılıkları, sayıtlar ve tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde “Literatür” başlığı yer almaktadır. Üçüncü bölümde “Yöntem” başlığı çerçevesinde araştırmanın deseni, evren ve örnekleme açıklanıp elde edilen veriler analiz edilmiştir. Dördüncü kısım “Bulgular ve Yorum” başlığında Fen ve Teknoloji dersi ile DKAB dersi öğretim programlarında yer alan değerler açıklanarak ortak olan değerler belirlenmiştir. Belirlenen bu değerlerin ders kityaplarındaki metinlerde nasıl yer aldığı açıklanmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında yorumlanmıştır.¹⁰³

Araştırmada nicel yöntemler kullanılmıştır.

2.8 Erciyes Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.8.1 Elif Taşcıoğlu, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesi. (2005, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler

¹⁰¹ Kocalı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi*, viii-xi.

¹⁰² Sedanur Saka, *Fen ve Teknoloji Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ortak Değerlerin Karşılaştırılması* (Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 12-13.

¹⁰³ Saka, *Fen ve Teknoloji Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ortak Değerlerin Karşılaştırılması*, vi-vii.

**Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi),
(Danışman: Muhammet Şevki Aydın).**

Bu çalışmada 2000 – 2001 yılında uygulanmaya başlanan İlköğretim DKAB öğretim programı, program geliştirme ilkeleri ışığında incelenerek değerlendirilmiştir. Programın hazırlanması sırasında dikkate alınan ve programın niteliğini belirleyen temel kurallar ele alınarak müfredatının artı ve eksileri ortaya konulmuştur.

2000 İlköğretim DKAB öğretim programı incelendiğinde şu değerlendirmeler yapılmıştır; programın amacının programda belirlenen ilkelerle uyumlu olduğu tespit edilmiş, programın uygulama süreci ile ilgili açıklamalara yer verildiği fakat bu açıklamaların sistemli olmadığı ve öğretmenlere yeterli düzeyde rehberlik etmediği gözlemlenmiştir. Programda örnek ders işlenişlerine de yer verildiği fakat bunların yeterli düzeyde ve sistematikte olmadığı belirtilmiştir. Öğretim programında değerlendirme aşamasıyla ilgili yapılan açıklamaların, noksanlığı ve belirli ilke doğrultusunda yapılmadığı da araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan biridir.

Araştırmada nitel yöntemlerden betimsel metod kullanılmıştır.

2.8.2 Zeynep Ayşe Akdağ, Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sure ve Dua Öğretimi: Malatya Örneği, (2016, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Süleyman Akyürek)

Söz konusu araştırma İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan surelerin verililiğini ve duaların nasıl öğretildiğini, bunların genel durmunu konu almıştır. ¹⁰⁴

Bu doğrultuda Malatya ilinde ortaokul öğretmenlerine uygulanan anket neticesinde bulgulara ulaşılmış ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Çalışma iki kısımda meydana gelmektedir. Birinci kısımda “Giriş” başlığında araştırmanın amacı, sayıltıları, denenceleri, sınırlılıkları, yöntemi; araştırmaya dair evren-

¹⁰⁴ Zeynep Ayşe Akdağ, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sure ve Dua Öğretimi: Malatya Örneği* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 6.

örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi ve uygulanması ile son olarak elde edilen verilerin analizi ve yorumu konuları yer almaktadır. İkinci kısımda ise “Ortaokul DKAB Dersinde Sure ve Dua Öğretimine İlişkin Bulgular ve Yorumlar” ana başlığı altında “Araştırmaya Katılan DKAB Öğretmenlerine İlişkin Kişisel Bilgiler” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında öğretmenlerin cinsiyetlerine, görev yaptıkları ilçelere, ders verdikleri sınıflara, lisans eğitimlerinin yeterliliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci alt başlığında “Araştırmaya Katılan DKAB Öğretmenlerinin Sure ve Duaları Nasıl Öğrettiklerine İlişkin Bulgular” yer almaktadır. Bu başlık altında öğretim programındaki sure ve duaların öğretimi; sure ve duaların öğretilmesinde derse hazırlanma durumları, sure ile duaların verilmesinde yöntem-teknik seçimi, araç gereç kullanımı gibi konular yer almaktadır. Öğretme sürecinde öğrencilere verilen ödev, yapılan hatalara; öğrencilerin ve velilerin sure ve dua öğretimine olan ilgi ve bakış açılarına dair konular yine bu başlık altında ele alınmıştır. Son olarak sure ve dua öğretimine ilişkin sorunlara çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Araştırmada tarama yöntemi ve anket tekniği kullanılmıştır.¹⁰⁵

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması kullanılmıştır.

2.9 Gaziantep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.9.1 Muhammed Salih Can, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karakter Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. (2021, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Recep Kahramanoğlu)

Bu araştırmada 2019-2020 eğitim öğretim yılında uygulanmakta olan DKAB dersi ile Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları, karakter eğitimi ekseninde karşılaştırılmıştır. Araştırma; ilköğretim DKAB 5.sınıf ders kitabı, imam hatip ortaokulu 5.sınıf sosyal bilgiler dersi ders kitabı ve öğretim programlarının karşılaştırılmasıyla sınırlandırılmıştır. Karakter eğitime yönelik bu iki program ile ders kitapları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir.¹⁰⁶

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Giriş” başlığı altında araştırmanın problem durumu, önemi, amacı, sayıtları, ve sınırlılıkları

¹⁰⁵ Akdağ, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sure ve Dua Öğretimi: Malatya Örneği*, 1-15.

¹⁰⁶ Muhammed Salih Can, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karakter Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*, (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 4-6.

belirtilerek araştırmada sıkça bahsedilen kavramlar tanımlanmıştır. İkinci bölümde “Karakter Kavramı İle İlgili Kavramlar”, “Karakter Eğitimi”, “Karakter Eğitimi İle İlgili Kuramlar”, “Ortaokul Döneminde Karakter Eğitimi”, “Konu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar” başlıkları bulunmaktadır. Üçüncü bölümde “Yöntem” başlığı çerçevesinde araştırmanın modeli, bilgi kaynakları belirtilerek verilerin analizi yapılmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde “Bulgular” başlığı altında araştırma soruları ile ilgili bulgular yer almaktadır. Beşinci bölümde “Tartışma”, altıncı bölümde ise “Sonuç ve Öneriler” başlığı yer almaktadır.¹⁰⁷

Araştırmada karma yöntem bir diğer ifadeyle nitel ve nicel yöntemler birarada kullanılmıştır.

2.10 Hitit Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.10.1 Coşkun Demirdağ, İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşleniş. (2013, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Osman Eğri)

İlköğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, haftalık iki saat olacak şekilde düzenlenerek 4.sınıf düzeyinde okutulmaya başlanmıştır. 4. sınıfta bazı öğrenciler DKAB dersiyle ilgili kavramlarla ilk defa karşılaşmaktadır. DKAB dersi konularının birçoğu soyut özellikte olmasından dolayı 4.sınıf öğrencilerinin soyut konuları öğrenmesi, anlamlandırılması ve dış dünyada gözlemlemesi daha da zor olmaktadır. Bu çalışma İlköğretim DKAB 4.sınıfta öğrencilerde amaçlanan davranışların öğrencilere kazandırılmasında, öğrencilerin daha aktif olmasını amaçlayarak ilkokul 4.sınıf ünitelerinin aktif öğrenme yöntemine göre işlenebilirliğini göstermiş, konularla ilgili örnek ders işlenişleri sunmuştur. Araştırma 2012- 2013 ders döneminde 4.sınıf düzeyi DKAB konularının işleniş drama, bulmaca, tablo yorumlama, tombala, balık kılçığı, fotoğraflar konuşuyor, 5N 1K, kavram haritası yöntemleriyle sınırlandırılmıştır. ¹⁰⁸

Araştırma giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Araştırmanın konusu, amacı, problemi, hipotezleri, yöntem ve sınırlılıkları “Giriş” başlığı altında

¹⁰⁷ Can, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karakter Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*, vi-viii.

¹⁰⁸ Coşkun Demirdağ, *İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşleniş*, (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 1-4.

açıklanmıştır. Birinci bölümde aktif öğrenme ve aktif öğrenmede kullanılan yöntemler tanımlanmıştır. “Aktif Öğrenme” başlığı altında aktif öğrenmenin özellikleri, nitelikleri, faydaları, sınırlılıkları; aktif öğrenmede öğretmen ve öğrenci rolleri, aktif öğrenmeye göre düzenlenen sınıf ortamının öğrenciler üzerine etkisi gibi konular yer almaktadır. “Aktif Öğrenmede Kullanılabilecek Yöntemler” başlığı altında drama, balık kılıcı, fotoğraflar konuşuyor, 5N 1K, tombala, bulmaca, kavram haritası, tablo yorumlayalım yöntemleri tanımlanmıştır. İkinci bölümde 4.sınıf DKAB ünitelerinin aktif öğrenme yöntemine göre işleniş yer almaktadır. Bu bölümde 4.sınıfta altı ünitenin tamamına ait konulara yer verilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde “Aktif Öğrenme Yöntemlerinin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı” başlığı altında sözü edilen yöntemlerin DKAB dersinde işlenme imkânlarından bahsedilmiştir.¹⁰⁹

Araştırmada nitel inceleme metodu kullanılmıştır.

2.10.2 Bekir Çuhadar, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/ Bir Arada Yaşama Kültürü. (2017, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hüseyin Yılmaz)

Çalışma kapsamında ilköğretim DKAB öğretim programı ve ders kitapları birlikte yaşama kültürü doğrultusunda incelenmiş ve DKAB dersinin, öğretim programının ve ders kitaplarının birlikte yaşama kültürüne etkisi, program ve kitapta yer alan bilgilerin yeterliliği tespit edilerek konuyla ilgili neler yapılacağına dair önerilerde bulunulmuştur.¹¹⁰

Araştırma üç ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın problemi, amaç ve önemi, araştırmanın yöntemi belirlenirken din eğitimi, DKAB dersi; kültür, çok kültürlülük, birlikte yaşama kültürü, çok kültürcülük, çoğulluk ve çoğulculuk, kültürler arası din eğitimi gibi araştırmaya dair temel kavramlar “Giriş” başlığı altında tanımlanmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde “Bir Arada Yaşama Kültürü” ana başlığı altında bir arada yaşamayı sağlayan değerlere yer verilmiştir. Bu değerler içinde empati, hoşgörü, sevgi ve merhamet, kardeşlik, insan onurunu korumak,

¹⁰⁹ Demirdağ, *İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşleniş*, iii-v.

¹¹⁰ Bekir Çuhadar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/Bir Arada Yaşama Kültürü*, (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 4.

sosyal adalet, dostluk, doğruluk, güzel ahlak, yurt sevgisi, milletine bağlılık, manevi değer ve sembollere bağlılık yer almaktadır. Aynı bölümde birlikte yaşamayı zorlaştıran etkenlerden de bahsedilmiştir. Bu etkenler içinde ötekileştirme, önyargı, taassup, cehalet, fırsat eşitsizliği, sömürü ve zulüm yer almaktadır. İkinci kısımda “İslam ve Bir Arada Yaşama Kültürü” başlığında bir arada yaşama kültürü, Kur’an ve Peygamber (sav) ekseninde açıklanmıştır. Türk İslam geleneğinde bir arada yaşama kültürüne değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde “İDKAB Dersi ve Bir Arada Yaşama Kültürü” başlığı altında DKAB dersi ve DKAB ders programı incelenmiştir. Başlığın içerisinde bir arada yaşama kültürüyle alakalı kavramlara ve programın temel amaçlarına yer verilmiştir.¹¹¹

Araştırmada nitel yöntemlerden olan literatür taraması yöntemi kullanılmıştır.

2.11 İnönü Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.11.1 Büşra Adıyaman, Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İbadet Konularının Öğretiminde Mezhepler Üstü Yaklaşımın Ders Kitaplarına Yansıması.(2021, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İbrahim Aşlamacı)

Bu çalışmada 2020-2021 DKAB ortaokul düzeyindeki ders kitapları incelenmiş, 2018 yılında DKAB öğretim programlarında belirtilen mezhepler üstü yaklaşımın ders kitaplarında ibadet konularına yansımada durumu ele alınmıştır. Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda “Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve” başlığı altında din ile mezhep kavramları açıklanmıştır. Okullarda din öğretimine ilişkin temel yaklaşımlar ele alınmış, Türkiye’de Cumhuriyetten günümüze din öğretimi ve öğretim programları ele alınmıştır. Birinci bölümde 2018 DKAB öğretim programı ilköğretim kademesi incelenmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise “Bulgular ve Yorum” yer almaktadır. Bu başlık altında ders kitaplarında yer alan ibadetler sınıf düzeyinde incelenmiştir. Buna göre beşinci sınıfta oruç ibadetine, altıncı sınıfta namaz ibadetine, yedinci sınıfta hac ve kurban

¹¹¹ Çuhadar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/Bir Arada Yaşama Kültürü*, iii-v.

ibadetlerine, sekizinci sınıfta zekât ve sadaka ibadetlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.¹¹²

Araştırmada nitel araştırma ve döküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

2.12 İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.12.1 Süleyman Gümüş, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirmesi. (2013, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Fahri Kayadibi)

Bu çalışmada 2010 yılında birtakım değişikliklerle uygulamaya konulan ilköğretim DKAB öğretim programı; program geliştirme ilkeleri çerçevesinde öğretim programının öğeleri, hazırlanması, uygulanması, denenmesi yönünden analiz edilmiştir.¹¹³

Araştırma giriş dahil dört bölüm şeklinde meydana gelmektedir. Araştırmanın hedefi, sınırlılıkları, konusu, önemi ve yöntemi “Giriş” başlığı altında yer almıştır. İlk bölümde “Program Geliştirme ve Temelleri” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında program geliştirmeyle ilgili bazı temel kavramlar tanımlanarak program geliştirme sürecini etkileyen temel eğitim teorileri, öğretim programının tasarımı, öğretim programının öğeleri ve öğretim programı değerlendirme yaklaşımları bu bölümde yer almıştır. İkinci bölümde “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı” başlığı altında Türkiye’de program geliştirme faaliyetleri ve programın hazırlanışına dair açıklamalar yapılmıştır. İkinci bölümde ilköğretim DKAB öğretim programı; vizyonu, temel yaklaşımı ve yapısı yönünden analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde ilköğretim DKAB öğretim programı, program geliştirme ilkeleri merkeze alınarak değerlendirilmiştir.¹¹⁴

Araştırmada nitel araştırma metodu olan literatür taraması tekniği kullanılmıştır.

2.12.2 Emine Ögülmüş Doğan, Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğrenme Öğretme Süreçlerine Katkısı Bakımından Eğitsel

¹¹² Büşra Adıyaman, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İbadet Konularının Öğretiminde Mezhepler Üstü Yaklaşımın Ders Kitaplarına Yansıması* (Malatya: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021) 1-8.

¹¹³ Süleyman Gümüş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirilmesi*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 1-3.

¹¹⁴ Gümüş, , *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirilmesi*, vı-vııı

Değeri. (2018, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Zarife Şeyma Arslan)

Bu çalışmada ilköğretim DKAB ders kitapları öğretim programı doğrultusunda incelenmiştir. 2010 yılında kabul edilen İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan ortaokul DKAB kitapları, tüm sınıf seviyelerinde incelenerek bu kitapların programa uygunluğu açısından analizi yapılmıştır.¹¹⁵

Araştırma üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda “Ders Kitapları ve Öğrenme-Öğretme Süreci” başlığı altında ders kitaplarının taşıması gereken nitelikler belirtilmiştir. Bununla birlikte öğrenme ve öğretme sürecinde eğitim programı, öğretim programı açıklanarak İlköğretim DKAB dersinde yapılandırmacı yaklaşıma dair temel bilgilere yer verilmiştir. İkinci kısımda “Problem ve Yorum” başlığı altında araştırmanın yöntemi, amacı, problemi, önemi açıklanarak kapsam ve sınırlılıkları belirlenmiştir. Araştırmanın kavramları ve araştırma konusuyla ilgili yapılmış çalışmalara da ikinci bölümde yer verilmiştir. Üçüncü bölümde “Bulgular ve Yorum” başlığı altında ders kitapları; sınıf düzeyi, ünite ve yayınevleri açısından incelenerek ders kitaplarının belirlenen ilkelere ve öğrenme-öğretme süreçleri aşamalarına uygunluk düzeylerine değinilmiştir.¹¹⁶

Araştırmada nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılmıştır.

2.13 Kafkas Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.13.1 Hacer Çeken, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Zekât Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansıması. (2017, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ayhan Hıra)

Araştırmada ibadet öğrenme alanları konusu olan zekâtın, 2010 yılında uygulamaya konulan İlköğretim DKAB öğretim programında nasıl yer aldığı belirlenerek bu konunun ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarına yansıması

¹¹⁵ Emine Ögülmüş Doğan, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğrenme-Öğretme Süreçlerine Katkısı Bakımından Eğitsel Değeri*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 19-22.

¹¹⁶ Doğan, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğrenme- Öğretme Süreçlerine Katkısı Bakımından Eğitsel Değeri*, vi-x.

analiz edilmiştir. Bu sebeple çalışmada zekât kavramının boyutları, zekât ile ilişkili kavramların neler olduğu, zekât kavramının ünite içeriklerinde ve kazanımlarında nasıl yer aldığı açıklanmıştır.¹¹⁷

Araştırma dört ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş başlığı altında araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları belirtilmiştir. İlk bölümde zekât kavramsal açıdan ele alınmıştır. Zekât kavramı, Kur'an-ı Kerim ve hadisler ışığında tanımlanarak sosyolojik ve psikolojik açıdan değerlendirilmiştir. İkinci bölümde Zekâtın İlköğretim DKAB öğretim programında nasıl yer aldığı incelenmiştir. Bu bölümde programın tarihçesine değinilerek zekât konusu ahlak, ibadet, Kur'an ve yorumu, Hz Muhammed gibi farklı öğrenme alanlarında açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise zekât konusuyla ilişkili kavramların yer aldığı üniteler tespit edilerek öğrenme alanlarına göre ilköğretim DKAB öğretim programlarında yer alan zekât konusunun ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına yansısı değerlendirilmiştir. Araştırmaya dair öneriler dördüncü bölümde "Sonuç ve Öneriler" başlığı altında verilmiştir.¹¹⁸

Araştırmada nitel yöntemlerden literatür taraması ve doküman analizi tekniği kullanılmıştır.

2.13.2 Gül Nihal Karagöz, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Namaz Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansısı. (2019, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ahmet Emin Seyhan)

Çalışmada İbadet öğrenme alanı konularından olan namaz merkeze alınarak 2018-2019 eğitim-öğretim yılında uygulanmakta olan İlköğretim DKAB öğretim programı incelenmiştir. Bu amaçla öğretim programının ders kitaplarına yansısına bakılarak namaz konusunun ders kitaplarında hangi ünitelerde ve kazanımlarda ne şekilde yer aldığı araştırılmıştır. Çalışmada namazın kavramsal analizi yapılmış, namazla ilişkili diğer kavramlar açıklanmış, öğretim programında

¹¹⁷ Hacer Çeken, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Zekat Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansısı*, (Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 3.

¹¹⁸ Çeken, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Zekat Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansısı*, i-ii.

sınıf düzeyine göre öğrenme alanları incelenerek namaz konusuna hangi ünite ve kazanımlarda yer verildiği tespit edilmiştir.¹¹⁹

Araştırma üç kısımdan oluşmaktadır. “Giriş” başlığı altında araştırmanın problemi, amacı ve yöntemi ve sınırlılıkları belirlenmiştir. İlk kısımda namaz kavramsal olarak ele alınmış ve namazla ilgili kavramlar olan farz, sünnet, nafile namazları, abdest, teyemmüm, kıyam, kıraat, imam, müezzin gibi kavramlar açıklanmıştır. Aynı bölümde namaz çeşitleri, günlük namazlar ve cemaatle namazlar olarak gruplandırılarak açıklanmıştır. Namazı bozan durumlara, Kur’an’da ve hadislerde namaz konularına değinilmiş ayrıca namazın bireysel ve toplumsal faydalarından da bahsedilmiştir. İkinci kısımda İlköğretim DKAB öğretim programı namaz ekseninde incelenmiştir. Programın tarihçesi ile genel çerçevesi açıklanarak Hz. Muhammed, din, ibadet, ahlak, Kur’an ve yorumu, din ve kültür öğrenme alanlarında namaz konusu araştırılmıştır. Üçüncü kısımda öğretim programındaki namaz konusunun ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına yansımaları tespit etmek amacıyla uygulamadaki ders kitapları ile kılavuz kitaplarının karşılaştırılması yapılmıştır.¹²⁰

Araştırmada nitel yöntemlerden literatür taraması ve doküman analizi kullanılmıştır.

2.14 Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.14.1 Telat Yurtsever, Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatının Analizi. (2018, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, ve Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkadir Zorlu)

Söz konusu çalışmada İlköğretim DKAB dersi müfredatında yer alan değerler, sosyolojik açıdan analiz edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada değerler sosyolojisinde DKAB dersi içeriğinin rolü nedir? İlköğretim DKAB derslerinde öğretilen sosyal, dini ve ahlaki temelli değerler nelerdir? Değerler sosyolojisi ile değerler eğitimi arasında nasıl bir ilişki vardır? Derslerde öğretilen değerlerin

¹¹⁹ Gül Nihal Karagöz, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Namaz Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansıması*, (Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019) 1-2.

¹²⁰ Karagöz, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Namaz Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansıması*, i-iv.

toplumsal değerler açısından eksik yönleri nelerdir? Araştırmada cevabı aranan sorular arasındadır.¹²¹

Araştırma üç ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde değer kavramı tanımlanarak değer işlevi ve değer türlerinden bahsedilmiştir. Değer kavramının ahlak, din, kültür, yargı, norm gibi kavramlarla ilişkisi açıklanmıştır. Sosyolojik açıdan değer kavramı ele alınmıştır. Eşitlik, özgürlük ve yaşam hakkı gibi insani değerlere değinilmiştir. Değerler eğitiminin amacı ve önemi, değerler eğitiminde yöntemler konuları da bu bölümde yer alan konular arasındadır. İlgili çalışmalara birinci bölümde yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntem bileşenlerinden bahsedilerek toplanan veriler analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde 5-8. Sınıflarda DKAB dersindeki değerler sosyolojik açıdan müfredat bağlamında değerlendirilmiştir.¹²²

Araştırmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır.

2.15 Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.15.1 Ahmet Arslan, Kırgızistan İlk ve Orta Öğretimindeki “Adep Sabagı” Öğretim Programı ile Türkiyede’ki “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” öğretim programının karşılaştırılması. (2012, Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Kadiyan Boobekova)

Araştırmada Kırgızistan ilk ve ortaöğretim programı olan “Adep Sabagı” ile Türkiye’de ilk ve ortaöğretimde uygulanmakta olan “DKAB Dersi Öğretim Programı” karşılaştırılarak benzer ve farklı yönleri tespit edilmiştir. İki programının mukayeselerini yapmak amacıyla ders kitapları incelenerek uzman kişilerle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma giriş ve üç ana başlıktan meydana gelmektedir. Araştırmanın hedefi, önemi, sınırlılıkları ile yöntemi açıklanarak konu ile ilgili temel kavramlar “Giriş” başlığı kısmında tanımlanmıştır. Birinci bölümde Kırgızistan’ nın genel eğitim sisteminden, Adep Sabagı öğretim programı; genel amaçları, öğrenme alanları, etkinlikleri, öğrenme öğretme süreci, değerlendirme yönünden

¹²¹ Telat Yurtsever, *Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatının Analizi*, (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 38-39.

¹²² Yurtsever, *Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatının Analizi*, xi-xiii.

tanıtılmıştır. Ders kitabı ve Adab Sabagı dersi öğretmeninin yetiştirilmesi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde DKAB dersinin genel eğitimdeki yerinden tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. İlk ve ortaöğretim DKAB öğretim programları amaçları, özellikleri, ünite açılımları, değerlendirme süreci yönünden ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise “Adep Sabagı” öğretim programı ile “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” öğretim programları, amaç, içerik, ölçme ve değerlendirme, uygulama süreci, ders kitapları ve öğretmen yetiştirme yönünden karşılaştırılmıştır. Araştırmayla ilgili değerlendirme ve önerilere sonuç kısmında yer verilmiştir. Araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır.

2.16 Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.16.1 Fatih Kurt, 1982, 1992 ve 2000 İlköğretim Okulları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi. (2002, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Usta)

Bu çalışmada İlköğretim DKAB 1982-1992 ve 2000 yıllarındaki müfredat programları, amaç ve içerik yönünden karşılaştırılarak tarihsel süreçte programlarda gelişim sağlanıp sağlanmadığının tespiti yapılmıştır.¹²³

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın konusu ve problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve yöntemi “Giriş” başlığında açıklanmıştır. Birinci bölümde “Kavramlar” başlığı altında eğitim, öğretim, din eğitimin genel eğitimdeki yeri ve Cumhuriyet Dönemindeki örgün din eğitimi faaliyetleri konuları yer almaktadır. İkinci bölümde din eğitiminde program konusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda “Eğitim ve Öğretimde Program”, “Eğitim ve Öğretimde Program Geliştirme”, “Din Öğretiminde Program Geliştirme” başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” başlığı altında 1982-1992 ve 2000 müfredat programlarının genel amaçları, özel amaçları değerlendirilmiştir. 2000 yılı müfredat programında yeni yer alan konular, sınıflar bazında değerlendirilmiştir.¹²⁴

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır.

¹²³ Fatih Kurt, *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002) 1-4.

¹²⁴ Kurt, *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi*, I-V.

2.16.2 Ayşe Acar, İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi (1949-2000) (2006, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Halis Ayhan)

Bu çalışmada 4. ve 5. Sınıf DKAB dersi 1949 ile 2000 yıllarına ait müfredat programı karşılaştırmış ve program geliştirme açısından değerlendirilmiştir. Çalışma giriş ve altı temel bölümden meydana gelmektedir.¹²⁵

Giriş bölümünde araştırmanın konusu ve problemi, amacı, önemi, sınırı ve yöntemi açıklanmıştır. Birinci bölümde “1949 Sonrası İlköğretimde Din Öğretimi” başlığı altında ilkokullarda, ortaokullarda ve yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim kanunundan sonra eğitim kademelerinde din öğretiminin durumu ele alınmıştır. İkinci bölümde eğitim-öğretim, eğitim ve öğretim programı gibi eğitime dair kavramlar “Kavramlar” başlığı altında açıklanmıştır. Üçüncü bölümde “Din Eğitiminde Program Geliştirme” başlığında eğitim ve öğretimde programa dair sorular açıklanmıştır. Dördüncü bölümde “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları Karşılaştırılması” altında öğretim programlarının genel amaçları, özel amaçları değerlendirilmiş, ayrıca sınıflar bazında programların değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın beşinci bölümünde “İlköğretim 4. ve 5. sınıf Din Kültürü Ders Kitaplarındaki Değişiklikler” başlığı yer almaktadır. Araştırmanın altıncı bölümünü “Sonuç” oluşturmaktadır.¹²⁶

Araştırmada nitel araştırma yöntemi tarama tekniği kullanılmıştır.

2.16.3 Hülya Balyiye, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2000 Yılı Müfredatının Öğrenci Sosyal Gelişimine Katkısı Uygulama Sonuçları. (2007, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Halis Ayhan).

Bu çalışmada 2000 yılı İlköğretim DKAB Öğretim programının 8. sınıf öğrencilerinin sosyal gelişimine katkısı incelenmiştir. Ayrıca bu program doğrultusunda uygulamadaki dersin verimliliği belirlenmeye çalışılmıştır.

¹²⁵ Ayşe Acar, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi (1949-2000)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 1-5.

¹²⁶ Acar, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi (1949-2000)*, I-II.

Çalışmada hedef kitle olarak 8. Sınıf öğrencileri, öğrenci velileri ve DKAB dersi öğretmenleri belirlenmiş ve ankete katılımları sağlanmıştır.¹²⁷

Araştırmada beş bölüm bulunmaktadır. İlk bölümde araştırmanın konusu, teorik çerçevesi ve yöntemi “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. İkinci bölümde “DKAB Dersinin Cumhuriyetten Sonra İlköğretim Kurumlarındaki Tarihsel Gelişimi ve DKAB Dersi Müfredatlarına Genel Bir Bakış” başlığı altında DKAB derslerinin tarihi gelişim süreci açıklanmış, 1982-1992 ve 2000 yılı DKAB dersi programları karşılaştırılmıştır. Bu bölümde 2007 yılında yenilenen DKAB dersi öğretim programı da ele alınmıştır. Üçüncü bölümde “Sosyal Gelişim”, “Sosyal Gelişim ve Okul Ortamı”, “Sosyal Gelişim ve DKAB Dersi” başlıkları altında DKAB dersinin öğrencilerin sosyal gelişimine katkısı incelenmiştir. Dördüncü bölümde “Öğrencilere Uygulanan Anket Sonuçlarının Tabloları ve Yorumlar”, “Velilere Uygulanan Anket Sonuçlarının Tabloları ve Yorumlar”, “Öğretmenlere Uygulanan Anket Sonuçlarının Tabloları ve Yorumlar”, “Ortak Soruların Birleşik Tablo ile Gösterilmesi ve Yorumlar” başlıkları altında araştırmanın bulgularına yer verilerek tablolar yorumlanmıştır. Beşinci Bölüm “Sonuç ve Öneriler” başlığından oluşmaktadır.¹²⁸

Araştırmada nicel araştırma yöntemi anket tekniği kullanılmıştır.

2.16.4 Perihan Kara, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Mevzuat Ve Program Gelişimi (1949-2005). (2007, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Halis Ayhan)

Bu çalışmada ilköğretim DKAB dersinin 1949-1982 yılları arasındaki tarihi süreci değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede DKAB ders kitapları, mevzuatı ve öğretim programı incelenmiştir. Araştırma, giriş ve beş bölümden oluşmaktadır.¹²⁹

Araştırmanın konusu, problem durumu, amacı, önemi ve araştırmanın sınırları “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Eğitim, öğretim, ilköğretim, eğitmenli ilkokullar, program, mevzuat gibi eğitime dair bazı tanımlamalar yapılmıştır.

¹²⁷ Hülya Balyiye, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2000 Yılı Müfredatının Öğrenci Sosyal Gelişimine Katkısı Uygulama Sonuçları*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), 1-6.

¹²⁸ Balyiye, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2000 Yılı Müfredatının Öğrenci Sosyal Gelişimine Katkısı Uygulama Sonuçları*, III-V.

¹²⁹ Perihan Kara, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Mevzuat ve Program Gelişimi (1949- 2005)*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 2.

Birinci bölümde “II. Milli Eğitim Şurası’nda Ahlak Eğitimi Konusu”, “Yurt Bilgisinin Dersi ve Türk Ahlakının İlkeleri”, “Din Derslerinin Örgün Eğitimde Yeniden Konulması Arayışları”, “Özel Din Öğretimi Arayışları” başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde din eğitiminin tarihsel süreci ve genel eğitimdeki yeri, “İlköğretim Birinci Kademe”, “İlköğretim İkinci Kademe”, “Eğitim Sistemimiz İçerisinde Din Eğitiminin Yeri” başlıkları altında açıklanmıştır. Üçüncü bölümde araştırmacı, din eğitimi mevzuatı ve okullarda uygulanacak programı ele almıştır. Bölüm başlıkları, “Talim ve Terbiye Kurulu Kararları”, “Ortaokullar ve Bunlara Muadil Diğer Okullar İçin Din Dersleri Müfredatı”, “Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Ahlak Dersleri Programının Amaçları”, “Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı”, “Din Eğitimi Daire Müdürlüğü Kararları” şeklindedir. Dördüncü bölümde 1949-1982 yılları arasında programa uygun olarak kabul edilen ders kitapları ve yardımcı kitaplar hakkında kronolojik sıraya göre bilgi verilmiştir. Yine öğretmenlere ve okul aile birliğine tavsiye edilen kitaplar, müracaat kitapları, kaynak kitaplar, dersin uygulama sürecinde faydalanılan kitaplar inceleme konusu olmuştur. Dördüncü bölüm “Ders Kitapları”, “Yardımcı Kitaplar”, “Müracat Kitaplar”, Kaynak Kitaplar”, “Müfredat Uygulamasında Faydalanılan Kitaplar”, “Film Şeridi” başlıklarından oluşmaktadır. Beşinci bölüm “Sonuç” başlığından oluşmaktadır.¹³⁰

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.16.5 Ayşe Ersan, Sahîh-i Müslim’deki Hadislerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Kazandırılması Öngörülen Değerler Açısından İncelenmesi. (2010, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Emine Keskiner)

Bu çalışmada Sahîh-i Müslim’deki hadisler, değerler eğitiminde hadislerin önemi dikkate alınarak 2006 yılında yürürlüğe giren ilköğretim DKAB ders programındaki değerler ışığında incelenmiştir. Ders kitaplarındaki değerlerle ilgili hadisler de araştırmada inceleme konusu olmuştur.¹³¹

¹³⁰ Kara, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Mevzuat ve Program Gelişimi (1949-2005)*, 1-IV.

¹³¹ Ayşe Ersan, *Sahîh-i Müslim’deki Hadislerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Kazandırılması Öngörülen Değerler Açısından İncelenmesi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 2-6.

Çalışma üç ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve sınırlılıkları “Giriş” kısmında açıklanmıştır. Birinci bölümde “Değer Kavramı”, “İlköğretim DKAB Programında Değerler”, “Müslim ve Sahîh-i” başlıkları altında kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölüm araştırmanın en uzun kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde adalet-ölçülülük, aile kurumuna değer verme, doğruluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, bağışlama, barış, bilimsellik, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durmak, temizlik, tutumluluk ve vatanseverlik gibi programdaki değerler “Sahîh-i Müslim’deki Değerlerle İlgili Hadisler” başlığı altında Sahîhi Müslim’deki konuyla alakalı hadislerle açıklanmıştır. Üçüncü bölümde “Sahîh-i Müslim’deki Değerlerle İlgili Hadislerin İlköğretim DKAB Müfredatına Sağlaması Öngörülen Katkıları” başlığı yer almaktadır. Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ilköğretim DKAB ders kitapları incelenerek “İnanç”, “İbadet”, “Hz. Muhammed”, “Kuran ve Yorumu”, “İslamiyet ve Türkler” gibi öğrenme alanlarına göre hadislerle yer verilmiştir. Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise DKAB ders kitaplarında öğrenme alanlarıyla ilgili bulunması önerilen hadislerle yer verilmiştir.¹³²

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon yöntemi kullanılmıştır.

2.16.6 Süleyman Alkan, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kısa Surelerin Anlamlarının Açıklanması (2010, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mahmut Çamdibi)

Bu çalışmada İlköğretim DKAB Öğretim Programında bulunan sure ve duaların etkili öğretim yöntem-tekniki açıklanmış, bu yöntemlerin uygulanmasına dair örneklerle yer verilmiştir.¹³³

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “İlköğretim DKAB Dersinde Din Dili Çalışmaları ve Ayetlerin Kullanımı” başlığı altında “Din Dili Çalışmaları”, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ayetlerin Kullanımı ve Sure

¹³² Ersan, , *Sahîh-i Müslim’deki Hadislerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Kazandırılması Öngörülen Değerler Açısından İncelenmesi*, I-VI

¹³³ Süleyman Alkan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kısa Surelerin Anlamlarının Açıklanması* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 12.

Öğretimi”, “Sure Öğretiminde Yöntem” başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde “Kısa Surelerin Anlamalarının Açıklanması” ana başlığı altında surelerin okunuşu, anlamı, genel tanıtımı, surenin isimleri, suredeki anahtar kavramlar ve bunların açıklanması; surede verilmek istenen değer, sureden çıkarılacak ilkeler, surenin ana fikri ve fazileti gibi konulara yer verilmiştir. Bu bölümde ele alınan sureler ise “Fatiha Suresi”, “Asr Suresi”, “Fil Suresi”, “Mâûn Suresi”, “Kevser Suresi”, “Nasr Suresi”, “İhlâs Suresi”, “Felak Suresi”, “Nas Suresi”, “Bakara Suresi 255. Ayet” tir. Üçüncü bölümde ise “Duaların Anlamalarının Açıklanması” başlığı altında “Sübhâneke Duası”, “Tahiyyât Duası”, “Salâvat Duaları”, “Rabbena Duaları”, “Kunut Duaları” surelerde olduğu gibi benzer kriterlerle incelenmiştir. Ayrıca araştırmada surelerle ilgili örnek kavram bulmacalarına ve çalışma kâğıtlarına yer verilmiştir.¹³⁴

Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

2.16.7 Hatice Aytemür Aykaç, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (6, 7, 8. Sınıflar) Ahlak Öğrenme Alanının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. (2011, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Emine Keskiner)

Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre yenilenen 2007-2008 yılında uygulamaya giren ilköğretim DKAB öğretim programında altı öğrenme alanı yer almaktadır. Bunlardan birisi “Ahlak Öğrenme” alanıdır. Bu çalışmada ilköğretim DKAB ahlak öğrenme alanının öğrenci davranışları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu doğrultuda İstanbul ili Kadıköy ilçesinde öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerine anket uygulanarak konuyla ilgili verilere ulaşılmış ve analiz yapılmıştır.¹³⁵

Araştırma iki ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın birinci kısmında kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. “Tanımlar” başlığı altında ahlak, değer ve vicdan kavramları tanıtılmıştır. “Ahlakın Konusu ve Önemi”, “Ahlakın Boyutları”, “Ahlak Gelişimi ve Ergenlik Dönemi”, “Ahlak Eğitimi” başlıkları da birinci bölümde bahsedilen konular içerisindedir. İkinci bölümde araştırmanın yöntem ve bulgularına yer verilmiştir. “Yöntem ve

¹³⁴ Alkan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kısa Surelerin Anlamalarının Açıklanması*, 1-8.

¹³⁵ Hatice Aytemür Aykaç, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (6, 7, 8. Sınıflar) Ahlak Öğrenme Alanının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 57-62

Araştırma” başlığında araştırmanın konusu, amacı, problemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, uygulama, denekler ve nitelikleri, araştırmanın sınırlılıkları, verilerin analizi ve yorumlanması, tanımlar ve araştırmanın uygulandığı kurumlar yer almıştır. İkinci bölümde “Bulgular ve Yorumlanması” başlığı altında 6, 7 ve 8’inci sınıflara ait ahlak öğrenme alanı olan “İslam Dininde Sakınılması Gereken Kötü Davranışlar”, “İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar”, “Din ve Güzel Ahlak” üniteleri konularına yönelik anketlerin uygulanması ve değerlendirmesi yer almaktadır.¹³⁶

Çalışmada nicel araştırma metodu, anket tekniği uygulanmıştır.

2.16.8 Nur Art, Ebu Davud’un Sünen’i Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatındaki Temizlikle İlgili Konuların Değerlendirilmesi, (2013, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mehmet Faruk Bayraktar)

Bu çalışmada İslam dininin temel kaynaklarından biri olan hadislerin din eğitimindeki önemini saptamak amacıyla ilköğretim DKAB müfredatında yer alan temizlikle ilgili hadislerin konuya katkısı araştırılmıştır. Bu bağlamda Ebû Dâvud’un Sünen’inden nakledilen hadisler çerçevesinde ilköğretim DKAB müfredatında bulunan temizlik ile bağlantılı konular incelenmiştir. Çalışma sürdürülürken 2012 yılında okutulan ders kitapları ve uygulanmakta olan müfredat programı analiz edilmiştir.¹³⁷

Çalışmada giriş ve üç temel kısım bulunmaktadır. Araştırmanın amacı, konusu, sınırlılıkları ve yöntemi “Giriş” başlığı altında verilmiştir. Birinci bölümde “Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve” başlığı altında temizlik, kelime ve terim olarak tanımlanarak maddi temizlik, manevi temizlik, hükmî temizlik şeklinde tasnif edilmiştir. İlköğretim DKAB müfredatı ve Ebû Dâvud ve Sünen’i birinci bölümde yer alan konulardandır. İkinci bölümde Ebû Dâvud’un Sünen’inde geçen hadisler “Maddi Temizlik”, “Hükmî Temizlik” ve “Manevi Temizlik” başlıklarında sınıflandırılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde “İlköğretim DKAB Müfredatında Temizlikle İlgili Konular ve Önerilen Hadisler” başlığı altında

¹³⁶ Aykaç, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (6, 7, 8. Sınıflar) Ahlak Öğrenme Alanının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi*, iv-v

¹³⁷ Nur Art, *Ebu Davud’un Sünen’i Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatındaki Temizlikle İlgili Konuların Değerlendirilmesi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 1-5.

temizlikle ilgili konular ve tavsiye edilen hadisler, maddi temizlikle ilgili konu ve tavsiye hadisler, hükmî temizlikle ilgili konu ve tavsiye hadisler, manevi temizlikle ilgili konu ve tavsiye hadisler şeklinde konu başlıklarına yer verilmiştir. Sonuç kısmında araştırmaya dair değerlendirme yapılarak önerilerde bulunulmuştur.¹³⁸

Araştırmada nitel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır.

2.16.9 Saliha Can Ören, Program Geliştirme Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi: 2000-2010, İstanbul Örneği. (2013, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Banu Gürer)

Bu araştırmada İlköğretim DKAB öğretim programlarından 2000,2006 ve 2010 programları program geliştirmenin ilkelerine göre karşılaştırılmıştır. Programlarda yapılan değişiklikler betimlenmiş, programın uygulanabilirliğine ve işlevselliğine yönelik İstanbul ilinde belirlenen toplam 18 ilköğretim okulunda öğretmenlerle mülakatlar yapılarak programlardaki değişiklikler ve öğretim sürecine yansması tespit edilmiştir.¹³⁹

Araştırma beş ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde araştırmanın konusu, amacı, hipotezleri, sınırlılıkları ve yöntemi “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. İkinci bölümde “Program Geliştirme ve Din Eğitimi” ana başlığı altında program, program geliştirme, program geliştirmenin unsurları ve program geliştirme modelleri, program geliştirmede öğretim kuramları; Türkiye’de program geliştirmenin tarihçesi, din öğretiminde program geliştirme çalışmaları ve öğretim modelleri konularına değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde, öğretim programının temel aldığı ilkelere yer verilerek program geliştirme kriterleri açısından ilköğretim DKAB dersi öğretim programları incelenmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde, öğretmenlerle yapılan mülakatlara yer verilerek öğretim programının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma sürecinde ulaşılan bilgiler, araştırmanın beşinci bölümünde “Sonuç “Başlığı” altında analiz edilmiştir.¹⁴⁰

¹³⁸ Art, *Ebu Davud’un Sünen’i Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatındaki Temizlikle İlgili Konuların Değerlendirilmesi*, VI-IX.

¹³⁹ Saliha Can Ören, *Program Geliştirme Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi: 2000-2010, İstanbul Örneği*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 1-4.

¹⁴⁰ Ören, *Program Geliştirme Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi: 2000-2010, İstanbul Örneği*, ii-iv.

Araştırmada nitel yöntemlerden tarama modeli kullanılmıştır.

2.16.10 Zeliha Karaağaç, 1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler. (2013, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mehmet Faruk Bayraktar)

Bu araştırmada 1982 yılında zorunlu dersler arasına giren DKAB dersi öğretim programı, değişen din eğitimi politikaları ekseninde incelenmiştir. 2013 yılına kadar değişen ve değişmekte olan DKAB dersi öğretim programları ilköğretim ve ortaöğretim olmak üzere amaçları, yaklaşımları, programın içeriği, öğretim materyalleri, dersin planlanması, ölçme ve değerlendirme yönünden değerlendirilmiştir.¹⁴¹

Araştırma giriş ve üç kısımdan oluşmaktadır. Araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, araştırma soruları ve yöntemi “Giriş” başlığı altında belirlenmiştir. Araştırmayla ilgili eğitim, öğretim, eğitim programı, öğretim programı; eğitim politikası, din eğitimi politikası, eğitim-öğretim yaklaşımları gibi kavramlar bu bölümde analiz edilmiştir. Araştırmanın birinci bölümünde DKAB dersi ülkemizde din eğitimi politikaları ve programlara etki eden faktörler çerçevesinde incelenmiştir. İkinci bölümde 1982’den 2013 yılına kadar DKAB dersi öğretim programlarındaki gelişim, program geliştirme açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada sonuç ve bulgulara dair önerilere araştırmanın üçüncü bölümünde “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında yer verilmiştir.¹⁴²

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden dökümantasyon ve literatür taraması kullanılmıştır.¹⁴³

2.16.11 İlhan Coşkun, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin 2010 Yılı ve 2018 Yılı Öğretim Programlarının Din Eğitimi Açısından Karşılaştırılması – Merhamet Değeri Örneği- . (2019, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Usta)

¹⁴¹ Zeliha Karaağaç, *1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler*, (İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 1.

¹⁴² Karaağaç, *1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler*, iv-vi

¹⁴³ Karaağaç, *1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler*, 4.

Bu araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin merhamet değerini kazanmada DKAB dersinin etkisini tespit etmek amacıyla 2010 ve 2018 ilköğretim DKAB öğretim programları karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda DKAB dersinde merhamet değerinin kazanılmasında; öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, anne ve babanın eğitim seviyesi, ailenin gelir düzeyi gibi değişkenlerin etkisi araştırılmıştır.¹⁴⁴

Araştırma üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, problemi, hipotezleri, amaç ile araştırmanın yöntemi belirlenmiştir. İkinci bölümde merhamet değeri ve İslam dinindeki yeri, Kur'an-ı Kerim ve hadisler ışığında açıklanmıştır. İkinci bölümde İlköğretim DKAB müfredatında ahlak ve değerler eğitimi başlığı altında 2010-2018 yılı öğretim programı, ders kitapları değerler eğitimi açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın son bölümünde "Bulgular ve Yorum" başlığı altında öğrencilere uygulanan "Merhamet Ölçeğine" ait bilgiler tablolar halinde gösterilmiş, elde edilen veriler analiz edilerek yorum ve önerilerde bulunulmuştur.¹⁴⁵

Araştırmada nicel yöntemler kullanılmıştır.

2.16.12 Nur Keleş Kahraman, Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (S.a.v) İle İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı. (2019, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ramazan Gürel)

Bu araştırmada 2018-2019 yılı eğitim öğretim döneminde uygulanmakta olan İlköğretim DKAB öğretim programı ve ders kitapları incelenmiş, 5-8. sınıf öğretim programında bulunan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile ilgili ünitelerin kazanımlarının gerçekleşmesine katkısı araştırılmıştır.¹⁴⁶

Araştırma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları açıklanarak konuyla bağlantılı çalışmaların literatür değerlendirmesi yapılmıştır. Birinci bölümde 1982-2018

¹⁴⁴ İlhan Coşkun, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin 2010 Yılı ve 2018 Yılı Öğretim Programlarının Din Eğitimi Açısından Karşılaştırılması*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 6-7.

¹⁴⁵ Coşkun, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin 2010 Yılı ve 2018 Yılı Öğretim Programlarının Din Eğitimi Açısından Karşılaştırılması*, ix-x.

¹⁴⁶ Nur Keleş Kahraman, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (s.a.v) İle İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı*, (İstanbul Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 3-5.

yılları arasında uygulanmış DKAB öğretim programında Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili ünitelerin değerlendirmesi yapılmış; 2018 öğretim programı amacı, temel felsefesi, perspektifi, ölçme ve değerlendirme uygulamaları yönünden incelenmiştir. İkinci bölümde Hz. Muhammed (s.a.v) ile ilgili ünite içeriklerinde temel alınması gereken ilkeler başlığı altında 2018 DKAB öğretim programı kazanımları genel bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu bölümde Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili etkinliklerde ön plana çıkarılması gereken ilkeler, pedagojik ve sosyo kültürel açıdan ve eğitim yönünden açıklanmıştır. Üçüncü bölümde 5-8. sınıf DKAB ders kitaplarının içeriği, bahsi geçen ünite kazanımlarının gerçekleşmesi yönünden incelenmiştir. “Sonuç ve Değerlendirmeler” başlığı altında Talim ve Terbiye Kurulu ile öğretmenler için önerilerde bulunulmuştur.¹⁴⁷

2.17 Necmettin Erbakan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.17.1 Betül Elmas, 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “İnanç, Hz Muhammed, Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi. (2017, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)

Bu araştırmada ilköğretim altıncı sınıf düzeyi din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde inanç, ahlak ve Hz. Muhammed öğrenme alanlarındaki kazanımların öğrenciler tarafından ne düzeyde kavrandığı ve bu sürece etki eden faktörlerin neler olduğu DKAB öğretmenlerine uygulanan test ve öğretmenlerle yapılan mülakatlar neticesinde ortaya konulmuştur.¹⁴⁸

Araştırma giriş, iki bölüm, sonuç ve değerlendirmeden oluşmaktadır. Çalışmanın konusu, problemleri, amacı, önemi ve çalışmada kullanılan yöntem “Giriş” başlığı altında belirtilmiştir. Birinci bölümde “İDKAB Öğretim Programı” başlığı altında programın bakış açısı, temel yaklaşımları, özellikleri; yapısı, programda yer alan öğrenme alanları, kazanımları açıklanarak eğitimde ölçme ve değerlendirmeye yer verilmiştir. İkinci bölümde inanç, ahlak ve Hz Muhammed öğrenme alanında; öğrenci kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ile ilgili

¹⁴⁷ Kahraman, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (s.a.v) İle İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı*, II-V

¹⁴⁸ Betül Elmas, *6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “İnanç, Hz. Muhammed ve Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 2.

öğretmenlerle yapılan mülakatlara ve uygulanan anket sonuçlarına dair bulgulara yer verilmiştir. Araştırmayla ilgili değerlendirme ve önerilere sonuç kısmında yer verilmiştir.¹⁴⁹

Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinden birarada kullanılmıştır.

2.17.2 Emel Torun, Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Dini Kavramların Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. (2019, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Fikret Karapınar)

Bu araştırmada İlköğretim 5. sınıf DKAB öğretim programında yer alan on dini kavram seçilmiş, bu kavramları öğrencilerin hangi seviyede ve nasıl anladıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Seçilen kavramlar 2018-2019 yılında uygulanmakta olan öğretim programında yer alan; Allah, Allah'ın Sıfatları, Tevhid, Peygamber, Melek, Cennet, Cehennem, Adap, Dua ve Doğruluk şeklindedir. Öğrencilerin anlama düzeyleri kendi görüşleri doğrultusunda ortaya konmuştur.¹⁵⁰

Söz konusu çalışma, giriş ile devamında üç ana başlıktan meydana gelmiştir. Araştırmanın konusu, problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları “Giriş” başlığı altında belirtilirken konuyla ilgili yapılmış benzer çalışmalara da yer verilmiştir. Birinci bölümde gelişim, bilişsel gelişim, ahlak gelişimi, dini gelişim ve kavram öğretimi konuları yer almaktadır. İkinci bölümde araştırmanın modeli, araştırmaya katılanların nitelikleri, verilerin toplanması ve analizi “Yöntem” başlığı altında belirlenmiştir. Üçüncü bölümde programdan seçilen kavramlarla ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.¹⁵¹

Araştırmada nitel teknikler kullanılmıştır.

2.17.3 Mehmet Bal, İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatında Yer Alan “ Melek ve Ahiret İnancı” Adlı Ünitenin Kazanımlarını Elde Etme Düzeyleri İle Korku ve Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (2017, Necmettin Erbakan Üniversitesi,

¹⁴⁹ Elmas, 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “İnanç, Hz. Muhammed ve Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi, vii-viii.

¹⁵⁰ Emel Torun, Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kavramların Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 2-4.

¹⁵¹ Torun, Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kavramların Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi, iv-v.

**Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi
Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İbrahim Coşkun).**

Bu çalışmada ilköğretim 7. sınıf öğrencileri üzerinde Ünite Başarı Testi, Korku ve Kaygı Ölçeği uygulanmış, öğrencilerin korku ve kaygı düzeylerinde DKAB dersi müfredatının etkisi araştırılmıştır. Çalışma “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi ve kazanımlarıyla sınırlandırılmıştır.¹⁵²

Araştırma giriş ve üç ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın problemi, amacı, sınırlılıkları ve bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalar “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Birinci bölümde korku ve kaygı kavramlarının tanımı yapılarak bu iki kavram arasındaki farklara ve bu kavramların insan hayatındaki önemine değinilmiştir. Havf, haşyet, feza, vecel, vecs gibi Kur’an’da korku ve kaygı içeren kavramlara yer verilmiştir. Korkuyu; Allah korkusu, ölüm korkusu, ahiret hayatına yönelik korkular, dini ve dünyevi korkular şeklinde sınıflandırarak korkunun mahiyetinden bahsedilmiştir. Daha sonra din eğitimi açısından korku ve kaygı kavramlarının değerlendirmesi yapılmıştır. İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi açıklanmıştır. Öğrencilere uygulanan Ünite Başarı Testi ile Korku ve Kaygı Ölçeği neticesinde elde edilen veriler, analiz edilerek araştırmanın üçüncü bölümünde tablolar halinde gösterilmiştir.¹⁵³

Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.17.4 Süleyman Özkan, Alevi, Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi. (2019, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Muhammed Fatih Turanalp)

Söz konusu çalışmada alevi kültürü içinde yetişmiş öğrencilerin beklentilerinden hareketle Alevi-Bektaşî klasikleri İlköğretim DKAB öğretim programındaki inanç ve ibadet alanına göre incelenmiştir.¹⁵⁴

¹⁵² Mehmet Bal, *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan “Melek ve Ahiret İnancı” Adlı Ünitenin Kazanımlarını Elde Etme Düzeyleri İle Korku ve Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 2-3.

¹⁵³ Bal, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri*, vi-vii.

¹⁵⁴ Süleyman Özkan, *Alevi- Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 5-6.

Araştırmanın yapısı giriş ile iki temel bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde çalışmanın konusu ve problemi, hedefi, yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları belirlenmiştir. İlk kısımda din, mezhep, Alevilik, Bektaşilik, Kızılbaşlık, kavramları tanımlanmış; öğretim programını vizyonu, temel yaklaşımları, yapısı, programın özellikleri açıklanarak kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde Alevi- Bektaşî klasikleri İDKAB öğretim programında yer alan inanç (imanın şartları) ve ibadet (İslam'ın şartları) konuları bağlamında incelenmiştir.¹⁵⁵

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve içerik analizi kullanılmıştır.

2.18 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.18.1 Raif Özcan, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Davranışların Gerçekleşme Düzeylerini Etkileyen Sosyo- Kültürel Faktörlerin İncelenmesi. (2006, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mevlüt Kaya)

Çalışmada İlköğretim DKAB öğretim programında yer alan ahlaki davranışların ortaöğretim öğrencileri üzerindeki gerçekleşme düzeyini etkileyen sosyo kültürel faktörler incelenmiştir. Bu faktörler cinsiyet, anne babanın öğrenim durumu ve mesleği, ailenin ekonomik durumu, din kültürü dersini sevmek, din kültürü öğretmenini sevmek gibi onbir değişkendir.¹⁵⁶

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Giriş”, İkinci bölüm “Ahlak Kavramı Ahlak Gelişimi ve Eğitimi”, üçüncü bölüm “Yöntem” dördüncü bölüm “Bulgular ve Yorum” ana başlıklarından oluşmaktadır.¹⁵⁷

Araştırmada nicel yöntemler kullanılmıştır.

2.18.2 Tuba Özlem Özen, 1982 ve 2000 Yıllarında Kabul Edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması. (2004, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal

¹⁵⁵ Özkan, Alevi- Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi, viii-ix.

¹⁵⁶ Raif Özcan, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Davranışların Gerçekleşme Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi, (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 1.

¹⁵⁷ Özcan, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Davranışların Gerçekleşme Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi, VII- XI

Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mevlüt Kaya)

Çalışmada İlköğretim DKAB 1982 ve 2000 öğretim programları konu ve amaç açısından karşılaştırılarak iki program arasındaki farklılıklar açıklanmıştır. Çalışmada 1982 müfredat programıyla 2000 müfredat programını uygulayan DKAB öğretmenlerine anket uygulanmış, buradan elde edilen veriler düzenlenerek sonuca ulaşılmıştır.¹⁵⁸

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problemleri, alt problemleri, araştırmaya dair hipotezler ve araştırmanın sınırlılıkları yer almaktadır. İkinci bölümde “Eğitimde Program Geliştirme ve DKAB Öğretim Programları” ana başlığı altında program geliştirmenin toplumsal, psikolojik ve felsefi temellerine değinilmiştir. İDKAB öğretim programları tarihsel süreç içerisinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda 1924 din dersi programı, 1926 din dersi programı, 1948 din dersi programı, 1968 din dersi programı ve 1982, 2000 İlköğretim DKAB öğretim programları incelenmiştir. Üçüncü bölümünde çalışmanın yöntemi yer almaktadır. Bu doğrultuda “Evren ve Örneklem”, “Bilgi Toplama Araçları”, “Bilgilerin Toplanması” ve “Bilgilerin Analizi” başlıkları yer almaktadır. Çalışmanın son bölümünde “Bulgular ve Yorum” yer almaktadır. Bu bölümde öğretmenlerin “Kişisel Bilgileri”, “1982 ve 2000 Öğretim Programlarının Konularına Yönelik Değerlendirme”, “1982 ve 2000 Öğretim Programlarının Amaçlarına Yönelik Değerlendirme”, “Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Bulgular”, “2000 Programının Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi” ana başlıkları yer almaktadır.¹⁵⁹

Araştırmada nicel yöntemlerden anket tekniği kullanılmıştır.

2.19 Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.19.1 Mustafa Çetin, İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi. (2013, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din

¹⁵⁸ Tüba Özlem Özen, *1982 ve 2000 Yıllarında Kabul Edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004) 1-5.

¹⁵⁹ Özen, *1982 ve 2000 Yıllarında Kabul Edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması*, II-V.

Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Bayramali Nazıroğlu)

Bu çalışmada ilköğretim DKAB dersi öğretim programında ve kılavuz kitaplarında eleştirel düşüncenin önemi, öğretim programının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine etkisi araştırılmıştır. Kılavuz kitaplardaki etkinlikler eleştirel düşünme yönünden değerlendirilmiştir. 2012 yılında MEB tarafından hazırlanan ilköğretim 4-8. Sınıflar DKAB kılavuz kitaplarında eleştirel düşünceye yer verilen üniteler, araştırmanın konusunu oluşturmuştur.¹⁶⁰

Çalışma giriş ve iki ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın amacı, problemi, sınırlılıkları, araştırmayla ilgili yapılmış çalışmalar ve araştırmanın yöntemi “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Birinci bölümde “Düşünme”, “Eleştirel Düşünme”, “Eğitim, Din Eğitimi ve Eleştirel Düşünme” başlıkları altında çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. İkinci bölümde eleştirel düşünmenin ilköğretim DKAB öğretim programında ve kılavuz kitaplarında ne derece yer aldığı tespit edilerek değerlendirilmiştir. Bu bağlamda din öğretimin genel eğitimdeki yeri, ilköğretimde din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, ilköğretimde DKAB dersi öğretim programında eleştirel düşünme konuları ikinci bölümde yer almıştır. Programın giriş kısmında, vizyonunda, genel amaçlarında, temel yaklaşımında eleştirel düşüncenin önemi araştırılmıştır. Eleştirel düşünce biçiminin yer aldığı üniteler değerlendirilmiştir. Bu üniteler içerisinde 4.sınıf “Temiz Olalım”, “Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik”, 5.sınıfta; “Allah İnancı”, “İbadet Konusunda Bilgilenelim”, “Kur’an-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri” üniteleri yer almaktadır. 6. Sınıf düzeyinde “Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç”, “Son Peygamber Hz Muhammed”, “İslam’ın Sakınılmasını İstedigi Bazı Davranışlar” üniteleri araştırmaya dâhil edilmiştir. 7. Sınıf düzeyinde “Melek ve Ahiret İnancı”, “İslam Düşüncesinde Yorumlar”, “Kültürümüz ve Din”, 8. Sınıf düzeyinde “Kaza ve Kader”, “Kur’an’da Akıl ve Bilgi”, “İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar” üniteleri de eleştirel düşünce çerçevesinde incelenen üniteler arasındadır.¹⁶¹

¹⁶⁰ Mustafa Çetin, *İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi*, (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 6-10.

¹⁶¹ Çetin, *İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi*, I-III.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde belgesel tarama metodu kullanılmıştır.

2.20 Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.20.1 Pınar Usta, Din Eğitiminde Hoşgörü, (2003, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Recep Kaymakcan)

Bu çalışmada İlköğretim DKAB müfredatı ve ders kitapları hoşgörü ekseninde incelenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hoşgörü değerinin tarihi gelişimi ele alınarak hoşgörüye dair genel analiz yapılmıştır. İkinci bölümde Hristiyanlık ve Yahudiik dinlerinin diğer dinlere bakışı hakkında bilgilere yer verilerek İslamiyet'in bu konudaki görüşleri başımlanmıştır. Üçüncü bölümde ise İlköğretim DKAB dersi müfredatı konuları ve genel amaçları, hoşgörü merkeze alınarak incelenmiş ve bu değerin öğrencilere kazandırılmasında DKAB dersinin etkisi değerlendirilmiştir. “Sonuç ve Değerlendirme” kısmında ise mevcut durumu daha iyi hale getirmek için öneri ve tavsiyelere yer verilmiştir.¹⁶²

2.20.2 Recep Almaz, İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi (2003, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Recep Kaymakcan)

Araştırmada 1982-2000 yıllarında ilköğretim okullarında okutulan DKAB öğretim programları, program değerlendirmede kullanılan ilkeler dikkate alınarak amaç ve içerik açısından karşılaştırılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Kavramlar ve Din Eğitimi” ana başlığı altında eğitim-öğretim, din eğitimi, din eğitimin genel eğitimdeki yeri, Cumhuriyet Dönemi örgün din eğitimi gibi konular ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde “Eğitim ve Öğretimde Program” başlığı yer almaktadır. Bu bölümde programın tanımı, programın çeşitleri; eğitim öğretimde program geliştirme, din öğretiminde program geliştirme gibi konulara değinilmiştir. Üçüncü bölümde “Eski ve Yeni Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi” başlığı altında eski ve yeni

¹⁶² Pınar Usta, *Din Eğitiminde Hoşgörü*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003) 1-6.

programların genel amaçları, özel amaçları ve kapsamı açısından karşılaştırmalı değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında DKAB öğretmenleri üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuç kısmında bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, bilgiler fişleme yöntemiyle kaynaklardan toplanmıştır. Çalışmada öğretmenler üzerine yapılan araştırma bölümünde anket yöntemi kullanılmıştır.¹⁶³

2.20.3 İklima Betül Ertürk, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Allah’a İman Penceresinden Değerler Eğitimi. (2019, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Sevgi Coşkun Keskin)

İlköğretim DKAB dersi 5. sınıf “Allah’a İman” ünitesi perspektifinde yapılan bu çalışmada; değerlerin öğretimi sürecinin hangi etkinliklerle zenginleştirileceği, yapılan etkinliklerin öğrencilerdeki Allah’a iman ve bu bağlamdaki kavramları öğrencilerin nasıl algıladıkları, etkinliklerle öğrencilerin hangi becerileri kazandığı araştırılmıştır.¹⁶⁴

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları belirlenerek araştırmaya dair kavramlar tanımlanmıştır. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturularak yurt içi ve yurt dışında yapılmış ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklardan bahsedilmiştir. Araştırma verileri analiz edilerek çalışma değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde “Bulgular” başlığı altında beşinci sınıf öğrencilerinin “inanma, iman, Allah’a iman, Allah(c.c.), Allah’ın tek olması, Allah’a iman etmenin gerekçesi, Allah tasavvuru, dua gibi konular hakkındaki algılarına ve etkinliklerin öğrencilerin bu algılarını nasıl etkilediğine dair bulgulara

¹⁶³ Recep Almaz, *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 1-4.

¹⁶⁴ İklima Betül Ertürk, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Allah’a İman Penceresinden Değerler Eğitimi*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 2-4.

yer verilmiştir. Beşinci bölüm ise “Tartışma, Sonuç ve Öneriler”den oluşmaktadır.¹⁶⁵

Araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır.

2.21 Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.21.1 Hasan Akan, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Olumsuz Ahlaki Eğilimlerin Değerlendirilmesi, (2007, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkerim Bahadır)

Araştırmada ahlak eğitimi üzerinde durulmuştur. Bunu yaparken de DKAB 6 sınıf 4. Ünite konuları esas alınmıştır. Bu konuların öğrencilere kazanılması konusunda farklı yöntemler önerilmiştir. Bu yöntemler hikâye, fabl ve şiir yöntemidir. Araştırmacı çalışmasında DKAB müfredatındaki konuların anlatımı hakkında da açıklamada bulunmuş, DKAB müfredatında ahlak eğitimi ile ilgili konuların daha çok ayetler ve hadisler üzerinden anlatıldığını belirterek öğrenciyi merkeze alan değil, öğretmen merkezli anlatım yöntemlerinin bu konuda kullanılan bir diğer yöntem olduğunu ifade etmiştir.

Çalışma giriş ve iki ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde “Ahlak Gelişimi” başlığı altında ahlakın tanımı yapılmış, ahlak gelişimi üzerine etki eden faktörler ele alınmıştır. Bu faktörler ise aile, din, kitle iletişim araçları, çevre ve bireyin kendisidir. Araştırmacı birinci bölümde Piaget’in ve Kohlberg’in ahlaki gelişim teorileri üzerinde durmuştur. Araştırmacı eğitimde din ile ahlak arasındaki ilişkiyi inceleyerek, Kur’an-ı Kerim’de geçen konuyla ilgili olumsuz ahlaki özellikler hakkındaki ayetlere yer vermiştir. Peygamber Efendimizin kişiliği ve ahlaki uygulamalarından söz ederek konuya hadisler yönünden ışık tutmuştur.

İkinci bölümde yalan söylemek, hile yapmak, gıybet ve iftira, hırsızlık, kıskançlık, alay etmek, kibirlenmek, kötü zanda bulunmak, özel hayatı araştırmak, anne baba ve büyüklere saygısızlık, içki içmek ve kumar oynamak gibi olumsuz

¹⁶⁵ Ertürk, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Allah’a İman Penceresinden Değerler Eğitimi*, x-xvi.

davranışlar; hikaye, fabl ve şiir örnekleriyle “Olumsuz Ahlaki Eğilimlerin Açıklanmasında Hikaye, Fabl ve Şiir” başlığı altında açıklanmıştır.¹⁶⁶

Araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır.

2.21.2 Sami Durgut, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatı Konularının İlköğretim Öğrencilerinin Dini Gelişim Niteliklerine Uygunluğu Meselesi. (2007, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Naim Şahin)

Araştırmada İlköğretim DKAB öğretim programı, ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin gelişim düzeyine uygunluğu açısından incelenmiştir.

Araştırma 2000 yılında yenilenen ve 2000-2001 yılında uygulamaya konulan İlköğretim DKAB Öğretim programıyla sınırlandırılmıştır. Çalışma yürütülürken incelenen program, tam olarak öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek kazanımlara sahip mi? Program anlaşılabilirlik açısından öğrencilerin dini gelişim özelliklerine uygun mu? Öğrencilerin sınıf düzeyleri doğrultusunda ilgi ve ihtiyaç duyduğu ve öğretim programında olan müşterek konular ve bu konuların dağılımı nasıl? Programa eklenmesi ya da programdan çıkarılması gereken konular var mı? Değerlendirme uygulama süreciyle ne kadar uyumlu? Yardımcı materyallerin başarıya etkisi var mı? Yapılan çalışmada bu gibi sorulara açıklık getirilmiştir.¹⁶⁷

Araştırma giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Araştırmanın konusu ve problemi, önemi, sınırları ve yürütülmesi “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Birinci bölüm “İlköğretim Çocuklarının Dini Gelişim Nitelikleri” ve “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Konularının Çocukların Dini Gelişim Niteliklerine Uygunluğunun Sınanması” gibi iki ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci kısımda öncelikle gelişim ve eğitim kavramları tanımlanarak çocukların gelişim özellikleri açıklanmıştır. Bu gelişim özellikleri ise bilişsel gelişim, sosyal gelişim, ahlaki ve dini gelişim yönleri açısından ele alınmıştır. Birinci bölümün ikinci kısmında “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Konularının

¹⁶⁶ Hasan Akan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Olumsuz Ahlaki Eğilimlerin Değerlendirilmesi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 1-4, 201-202.

¹⁶⁷ Sami Durgut, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatı Konularının İlköğretim Öğrencilerinin Dini Gelişim Niteliğine Uygunluğu Meselesi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 1-4.

Çocukların Dini Gelişim Niteliklerine Uygunluğunun Sınanması” başlığı altında programın hazırlanmasında esas alınan ilkeler, programın genel amaçları, özel amaçları ve konuları; öğrencilerin dini gelişim özelliklerine uygunluğu değerlendirilmiştir. İkinci bölüm de birinci bölümde olduğu gibi iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda “4-5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Konularının Çocukların Dini Gelişim Niteliklerine Göre Öğretimi” başlığı altında öğrenme, öğretme ve öğretim kavramlarının tanımı yapılmış. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde metodun önemine değinilmiştir. Ayrıca birinci kısımda iman, ibadet ve sevgiye dayalı öğretim konuları ele alınmıştır. İkinci kısımda “6-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Konularının Çocukların Dini Gelişim Niteliklerine Göre Öğretimi” başlığı altında iman, ibadet konularına değinilmiştir. İkinci kısımda din ile ilişkili olan bazı kavramlar açıklanmıştır. Vatan ve millet sevgisi, aile kurumu ve diğer dinlerin tanıtılması konuları ele alınmıştır.¹⁶⁸

Çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır.

2.21.3 Yasemin Tüter, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Altıncı Sınıf Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşleniş. (2007, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkerim Bahadır)

Bu çalışmada 6. Sınıf DKAB konularının çoklu zekâ kuramına göre işlenişini inceleme konusu olmuştur. Çalışmada bu doğrultuda çoklu zekâ kuramının; dersin uygulama aşamasında verimi artırmak için nasıl kullanılacağı tespit edilmiş, çoklu zekâ kuramına uygun çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir.¹⁶⁹

Söz konusu araştırmanın yapısı, giriş ve üç bölüm ile sonuçtan meydana gelmektedir. Giriş kısmında zekâ ile ilgili yapılan araştırma ve yorumların tarihsel sürecine ve çoklu zekâyla ilgili birtakım teorik bilgilere yer verilmiştir.¹⁷⁰ Birinci bölümde zekâ alanları ve çoklu zekâ türleri açıklanmıştır. Birinci bölüm başlıkları “Dil Zekâsı/Sözel/Dilbilimsel Zekâ”, “Matematiksel/Mantıksal Zekâ”, “Görsel/Uzamsal Zekâ”, “Müziksel/ Ritmiksel Zekâ”, “Bedensel/ Kinestetik Zekâ”, “Kişilerarası/ Sosyal Zekâ”, “Özedönük/ Bireysel Zekâ”, “Doğacı Zekâ/ Doğa

¹⁶⁸ Durgut, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatı Konularının İlköğretim Öğrencilerinin Dini Gelişim Niteliğine Uygunluğu Meselesi*, ii-v

¹⁶⁹ Yasemin Tüter, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşleniş*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 1-226.

¹⁷⁰ Tüter, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşleniş*, 1-4

Zekası” şeklindedir. Araştırmanın ikinci bölümünde çoklu zekâ kuramı çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. “Çoklu Zekâ Kuramının Ortaya Çıkışı”, “Çoklu Zekâ Kuramının İlkeleri”, “Çoklu Zekâ Kuramının Ayırt Edici Özellikleri”, “Çoklu Zekâ Alanları Belirleme Yöntemleri”, “ Çoklu Zekâ Alanlarını Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler”, “ Çoklu Zekâ Teorisinin Eğitim ve Öğretimde Kullanılması” gibi bölüm başlıklarından oluşmaktadır. Üçüncü bölümde ise 6. sınıf DKAB öğretim programı incelenmiştir. Bu bölümde altıncı sınıfta uygulanan DKAB dersinin öğrenme alanları, ünitelerin açılımı, dersin işlenişi ve kazanımlar araştırma konusu olmuştur. Üçüncü bölüm “İlköğretim 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları, Üniteler ve Ünite Açılımları”, “İlköğretim 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Öğrenci Kazanımları”, “İlköğretim 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin İşlenişi” şeklinde başlıklardan oluşmaktadır.¹⁷¹

Araştırmada nitel inceleme metodu kullanılmıştır.

2.21.4 Fatma Erdoğan, Çoklu Zekâ Kuramı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Konularının İşlenişi. (2008, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdullah Özbek)

Bu araştırma 2007-2008 yılında yürürlüğe giren ilköğretim DKAB öğretim programındaki 4. sınıf konularının çoklu zekâ kuramına göre işlenişini konu edinmiştir. Araştırmada 4. sınıf üniteleri tek tek incelenmiş, konularla ilgili çoklu zekâ kuramı doğrultusunda örnek etkinliklere yer verilmiştir.¹⁷²

Çalışma “Giriş”, “I. Bölüm”, “II. Bölüm”, “Sonuç ve Değerlendirme” bölümlerinden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın konusu amacı ve önemi ele alınmıştır. Birinci bölümde zekâ tanımlanarak zekâyâ dair kuramlara yer verilmiştir. Birinci bölümde çoklu zekâ kuramı çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bölüm başlıkları; “Zekâ Nedir?”, “Zekâ ile İlgili Başlıca Görüşler ve Zekâ Kuramları”, “Çoklu Zekâ Kuramı”, “Çoklu Zekâ Kuramının İlkeleri”, “Çoklu Zekâ Kuramının Alanları ve Özellikleri”, “Değişen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

¹⁷¹ Tüter, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi*, iv-vi

¹⁷² Fatma Erdoğan, *Çoklu Zekâ Kuramı Işığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Konularının İşlenişi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 1-2.

Müfredatı Açısından Çoklu Zekâ Kuramı” şeklindedir. İkinci bölümde 4. sınıf konuları çoklu zekâ kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Üniteler alt konularıyla tek tek ele alınmıştır. İnceleme konusu olan üniteler ise şunlardır: “Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?”, “Temiz Olalım”, “Hz. Muhammed’i Tanıyalım”, “Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım”, “Sevgi Dostluk ve Kardeşlik”, “Aile ve Din”.¹⁷³

Çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır.

2.21.5 Muradiye Soyyiğitoğlu, Yapılandırmacı Eğitim Anlayışı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Müfredatında (2007) Yer Alan Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz, Temiz Olalım, Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım, Üniteleriyle İlgili Örnek Ders İşlenişleri. (2008, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ahmet Turan Yüksel)

Araştırmada 2007 yılında yenilenen İlköğretim DKAB öğretim programı doğrultusunda hazırlanan 4.sınıf üniteleri, yapılandırmacı eğitim anlayışı çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmada “Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?”, “Temiz Olalım”, “Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım” üniteleri olmak üzere üç ünite ele alınmıştır. Ünitenin alt konuları hakkında yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun örnek ders işlenişlerine ve etkinliklere yer verilmiştir.¹⁷⁴

Araştırma giriş, iki bölüm, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Araştırmanın konusu, problemi, amacı ve önemi, sınırları, metodu ve yürütülmesi “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Birinci bölümde yapılandırmacı eğitim anlayışı çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Birinci bölümde yapılandırmacı öğrenme kuramının tanımı, yapılandırmacı eğitim anlayışının kuramsal boyutu ve temel özellikleri; yapılandırmacı eğitim anlayışında öğretmen ve öğrencinin rolü, yenilenen ilköğretim DKAB öğretim programı açısından yapılandırmacı eğitim anlayışı gibi konulara değinilmiştir. İkinci bölümde ise yapılandırmacı eğitim anlayışı ışığında 4.sınıf üniteleri incelenerek örnek ders işlenişleri ve uygulamaya yönelik değerlendirmeler yer almaktadır.

¹⁷³ Erdoğan, *Çoklu Zekâ Kuramı Işığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Konularının İşlenişi*, III-V.

¹⁷⁴ Muradiye Soyyiğitoğlu, *Yapılandırmacı Eğitim Anlayışı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Müfredatında (2007) Yer Alan Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz, Temiz Olalım, Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım Üniteleriyle Örnek Ders İşlenişleri*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 1-3.

İkinci bölümde; “Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?” ünitelerinin işlenişi, “Temiz Olalım” ünitesinin işlenişi, “Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım” ünitesinin işlenişi, “Yapılandırımcı Eğitim Anlayışı Işığında İşlenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Uygulanmasına Yönelik Değerlendirmeler” başlıkları yer almaktadır.¹⁷⁵

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden kaynak tarama ve gözlem tekniği kullanılmıştır.

2.21.6 İsmail Tengirşen, İlköğretim 6 ., 7., ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Programındaki Ahlâk Ünitelerine Yapılandırımcı Eğitim Açısından Bir Yaklaşım. (2009, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hayri Erten)

2005- 2006 yılında yapılandırımcı eğitim anlayışı ışığında yenilenen öğretim programında ilköğretim DKAB dersi de yeniden düzenlenmiştir. Bu çalışma, yapılandırımcı eğitim anlayışı ve bu doğrultuda düzenlenen öğretim programı hakkında öğretmenlerin ve yöneticilerin bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmuştur. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmada yapılandırımcı eğitimin tarihsel süreci, temel ilkeleri; geleneksel eğitimle yapılandırımcı eğitimin karşılaştırılması, DKAB dersinin örnek ders işleniş süreci ile 6, 7, ve 8’inci sınıflarda ahlak alanına ait konulara ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir.¹⁷⁶

Söz konusu çalışma giriş ve üç ana başlıktan oluşmaktadır. Araştırmanın konusu, amacı ve sınırlılıkları “Giriş” başlığı altında verilmiştir. İlk bölümde “Yapılandırımcı Öğrenim” başlığı altında yapılandırımcı yaklaşımı geliştiren ilim adamları, bu yaklaşımın günümüzde neden ilgi gördüğü, geleneksel eğitimle yapılandırımcı eğitimin karşılaştırılması, yapılandırımcı yaklaşımın temel ilkeleri gibi yapılandırımcı eğitim anlayışı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin İşleniş Süreci” başlığı altında dersin giriş, gelişme, sonuç ve değerlendirme aşamalarından bahsedilmiştir. Dersin işleniş modelleri ve yapılandırımcı kurama göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

¹⁷⁵ Soyyiğitoğlu, *Yapılandırımcı Eğitim Anlayışı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Müfredatında (2007) Yer Alan Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz? , Temiz Olalım, Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım Üniteleriyle İlgili Örnek Ders İşlenişleri*, III-V

¹⁷⁶ İsmail Tengirşen, *İlköğretim 6 ., 7., ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programındaki Ahlak Ünitelerine Yapılandırımcı Eğitim Açısından Bir Yaklaşım*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 1-2.

dersinde kullanılacak yöntem ve tekniklere de ikinci bölümde yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde “6, 7 ve 8’inci Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programındaki Ahlak Konuları ve Etkinlik Çalışmaları” başlığı altında ahlak üniteleri konuları ve etkinlik çalışmaları yer almaktadır.¹⁷⁷

Çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır.

2.21.7 Masume Nurten Güçlüer, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde; 5. Sınıf Ünitelerinin Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre Hazırlanması. (2009, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdullah Özbek)

Bu çalışmada ilköğretim DKAB dersini daha kalıcı ve eğlenceli hale getirmek amacıyla, ilköğretim 5. sınıf ünite konularıyla ilgili Çoklu Zekâ Kuramına ve Yapılandırmacı Yaklaşımına uygun olarak geliştirilen etkinliklere yer verilmiştir. Örnek videolar, kıssalar, hikâyeler, kavram haritaları, bulmacalar, görseller, dramalar, oyunlar ve daha birçok örnek etkinlik uygulamaya eklenerek araştırma konusuna dâhil edilmiştir.¹⁷⁸

Araştırma giriş ve iki ana bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın konusu, amacı ve sınırlılıkları “Giriş” başlığı altında açıklanmıştır. Birinci bölümde “Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramı” ana başlığı altında yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zekâ kuramı çeşitli yönleriyle ele alınarak okuyucuya tanıtılmıştır. Çoklu zekâ alanlarının özellikleri ve zekâ alanıyla ilgili DKAB dersinde kullanılabilecek etkinlik önerileri bulunmaktadır. İkinci bölümde ise “Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre İlköğretim 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanılabilecek Etkinlikler” başlığı altında, ilköğretim DKAB 5. sınıf konularına yönelik ÇZK ve yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde örnek etkinliklere yer verilerek tablolarda gösterilmiştir.¹⁷⁹

Araştırmada 5. sınıf DKAB dersleri ve çoklu zekâ kuramıyla ilgili yapılmış tezlerden faydalanılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

¹⁷⁷ Tengirşen, *İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programındaki Ahlak Ünitelerine Yapılandırmacı Eğitim Açısından Bir Yaklaşım*, vi-vii.

¹⁷⁸ Masume Nurten Güçlüer, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde; 5. Sınıf Ünitelerinin Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre Hazırlanması*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 1-2.

¹⁷⁹ Güçlüer, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde; 5. Sınıf Ünitelerinin Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre Hazırlanması*, ix-xviii.

2.21.8 Mahmut Ulu, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatında Yer Alan Okuma Parçalarının Öğrenci Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi. (2010, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkerim Bahadır)

Bu çalışmada 2009-2010 eğitim-öğretim yılı ilköğretim DKAB derslerinde okutulan ders kitapları okuma metinleriyle sınırlandırılarak değerlendirmeye alınmıştır. Metinler incelenirken öğrencinin seviyesine uygunluğu, metinlerde bulunması gereken özellikler, konu içeriği ile metin içeriği arasındaki uyum, metnin öğrenciler üzerindeki olumlu etkileri, metinde yer alan görsellerin yeterliliği, öğrencilerin metin yönündeki beklentileri, uygun olmayan metinlere alternatif metinler gibi konularda tespitler ve açıklamalar yapılmıştır.¹⁸⁰

Söz konusu araştırma giriş ile üç temel bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın konusu, problemi, amacı ve önemi, sınırlılıkları ile yöntemi “Giriş” başlığı altında belirlenmiştir. Araştırmanın birinci bölümünde “Kavramsal Tanımlama”, “Öğrenci Kazanımlarının Önemi ve Özellikleri”, “Öğrenci Kazanımlarının Hedef ve Davranışlarının Sınıflandırılması” başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde İlköğretim DKAB dersinin ve programın değerlendirilmesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise okuma parçaları öğrenci kazanımları açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken her bir sınıfa ait ünitelerle ilgili en az bir metne yer verilerek metinde ulaşılmak istenen kazanımlar ve metinlerin kazanıma ulaştırma açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.¹⁸¹

Çalışmada metin çözümleme ve anket olmak üzere nitel yöntemler kullanılmıştır.

2.22 Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.22.1 Fatih Çınar, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği). (2005, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve

¹⁸⁰ Mahmut Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Okuma Parçalarının Öğrenci Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 1-5.

¹⁸¹ Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Okuma Parçalarının Öğrenci Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi*, xi-xviii

Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ramazan Buyrukçu)

Bu çalışmada İlköğretim DKAB Öğretim Programı, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Giriş” başlığı altında araştırmanın konusu, problemi, sınırları, araştırmanın metodu belirtilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, “Öğretimde Program Hazırlama ve Geliştirme Süreci” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında eğitime dair kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde DKAB öğretim programları incelenmiştir. Programlar genel ve özel amaçları doğrultusunda sınıflar bazında incelenmiştir. Aynı bölümde ilköğretim DKAB dersinin içeriği incelenerek, öğrenme ve öğretme sürecinde uyulması gereken ilkelere değinilerek uygulamaya dair açıklamalarda bulunulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde “Bulgular ve Yorum” başlığı yer almaktadır. Dördüncü bölümde “Sonuç ve Öneriler” başlığı yer almaktadır.¹⁸²

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır.

2.23 Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezleri

2.23.1 Aylin Cebeci, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi. (2005, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Öcal)

İlköğretim DKAB dersindeki ahlaki değerlerin eğitim ve öğretimdeki mevcut durumu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada bireydeki ahlaki gelişim sürecinde DKAB derslerinin etkisi belirlenmeye çalışılırken; dersin içeriği, nasıl işlendiği, değerlere dair konuların kitaplarda nasıl anlatıldığı, hangi ayet ve hadislerle desteklendiği, derslerin öğrenciler için dikkat çekici hale gelmesinde dersin nasıl işleneceği gibi konular ele alınmıştır.¹⁸³

Söz konusu araştırmanın yapısı giriş ve iki ana başlıktan meydana gelmektedir. Araştırmanın problemi, hedefi, araştırmanın hipotezleri, araştırmanın evreni ve örnekleme “Giriş” başlığında açıklanmıştır. Birinci bölüm ahlaki

¹⁸² Fatih Çınar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), i-iv, 1-8

¹⁸³ Aylin Cebeci, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 1-3.

değerlerin eğitim ve öğretimine teorik yaklaşımdan oluşmaktadır. Bu çerçevede “Ahlak”, “İlköğretim Kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri” ana başlıkları bulunmaktadır. İkinci bölümde araştırmaya dair “Bulgu ve Yorumlar” yer almıştır. Bu bölümde ankete katılan öğrenciler ile ilgili betimsel istatistiklere yer verilerek araştırma bulguları değerlendirilmiştir.¹⁸⁴

Araştırmada nicel araştırma yöntemi olan anket tekniği kullanılmıştır.

¹⁸⁴ Cebeci, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi*, viii-ix.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

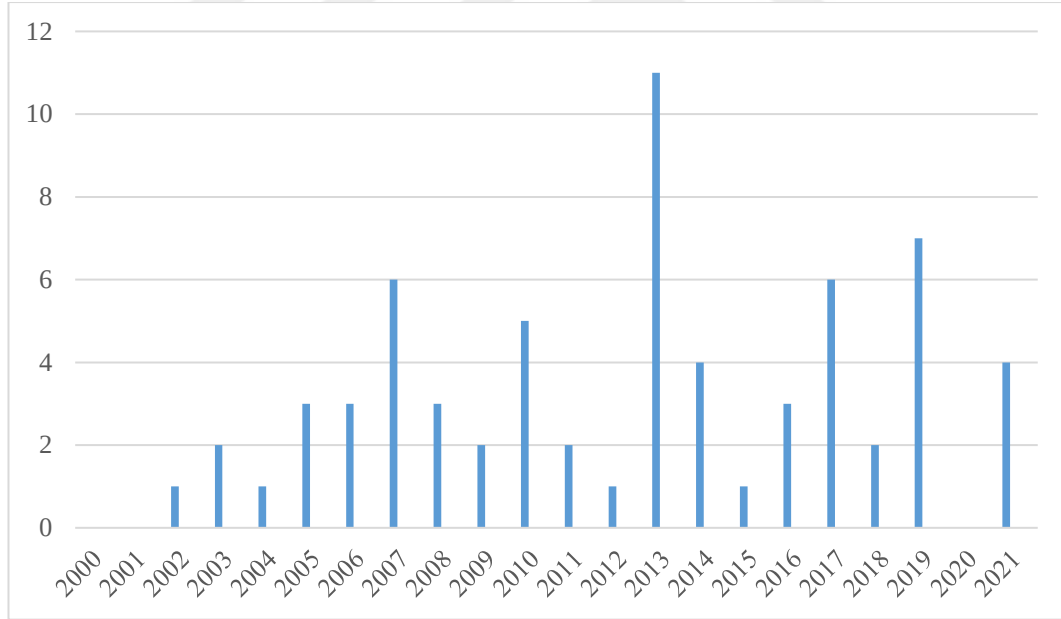
3. İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETİM PROGRAMI (2000 – 2021) KAPSAMINDA TAMAMLANAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİ İLE İLGİLİ SAYISAL VERİLER

Bu bölümde İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı tamamlanan yüksek lisans tezleri ile ilgili sayısal veriler yer almıştır. Tezlerin yapıldıkları yıllara, üniversitelere, yapıldıkları anabilim dalına, konularına ve yöntemlerine göre dağılımı grafikler üzerinde gösterilerek analiz edilmiştir.

3.1 Tezlerin Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı lisansüstü tezlerin yıllara ilişkin dağılımı Grafik -1’de verilmiştir.

Grafik 1: Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programları ve programlarıyla bağlantılı yapılmış yüksek lisans tezleri incelendiğinde toplam 67 tez araştırmaya dahil edilmiştir.

2000, 2001, 2020 yıllarında konuyla bağlantılı herhangi bir teze rastlanmamaktadır. Konuyla bağlantılı belirlenen yıllar içinde ilk çalışmanın Mustafa Usta danışmanlığında Fatih Kurt’un “1982, 1992 ve 2000 İlköğretim

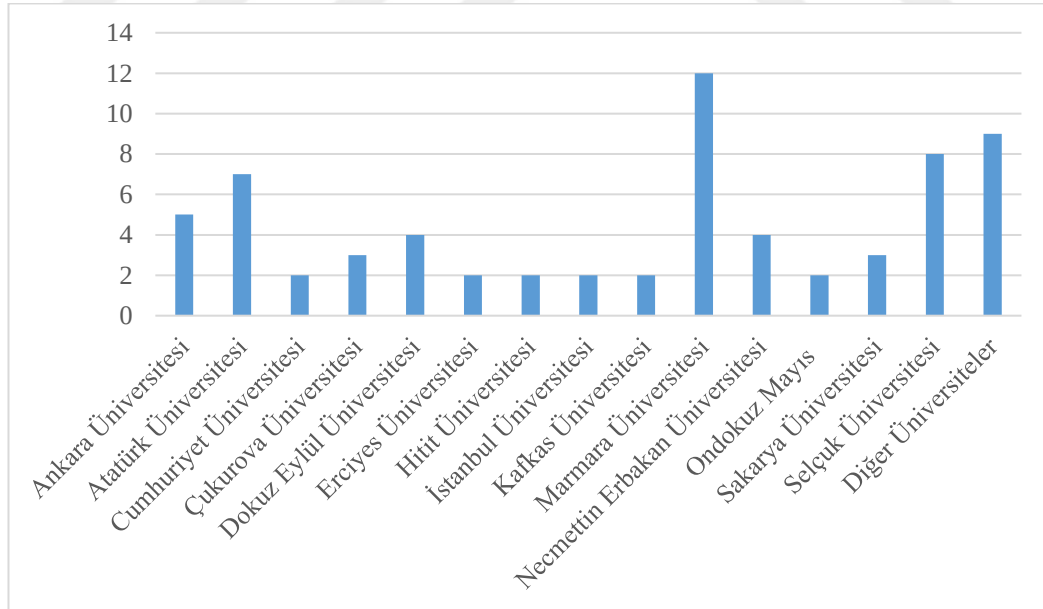
Okulları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının Mukayesesi” adlı çalışması olduğu görülmektedir.

Tezlerin yıllar içindeki dağılımı incelendiğinde en fazla yüksek lisans tezinin 11 adetle 2013 yılında yapıldığı görülmektedir. İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı en fazla yüksek lisans tezinin yapıldığı yıl 2013’ten sonra 7 teze 2019 yılıdır. 2019 yılını altışar teze 2007 ve 2017 yılları takip etmektedir. 2010 yılında 5 tez 2014 ve 2021 yıllarında dörder tez, 2005, 2006, 2008 ve 2016 yıllarında üçer tez yapılmıştır. 2003, 2009, 2011 ve 2018 yıllarında yapılmış tez sayısının eşit olduğu görülmektedir. Yıllar içindeki dağılımda birer teze 2002, 2004, 2012 ve 2015 yıllarının İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı en az çalışmanın yapıldığı yıllar olduğu görülmektedir.

3.2 Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılmış tezlerin üniversitelere göre dağılımı Grafik-2 de verilmiştir.

Grafik 2: Yüksek Lisans Tezlerinin Üniversitelere göre dağılımı

Ülkemizde 2000-2021 yılları aralığında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezlerinin üniversitelere göre dağılımı yapılırken iki ve daha fazla tez sayısı olan üniversite isimlerine grafikte yer

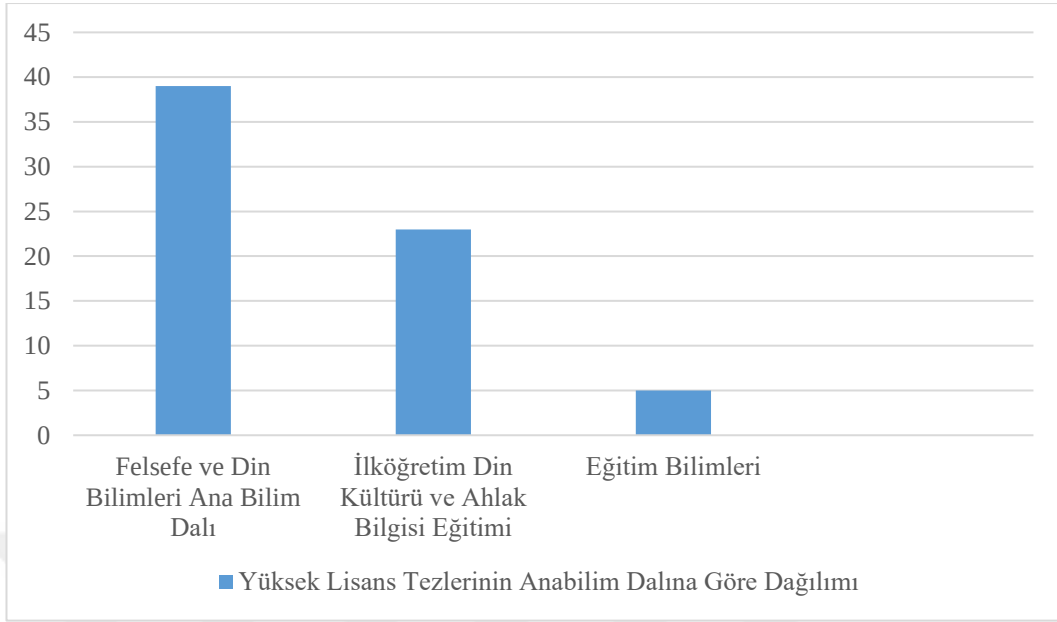
verilmiş, bir tez sayısına sahip üniversiteler ise bu grafikte “Diğer Üniversiteler” başlığı altında gösterilmiştir. Ağrı Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırgızistan Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi olmak üzere dokuz üniversitede birer adet yüksek lisans teziyle toplam 9 tez yapılmıştır.

Grafik-2’ye bakıldığında diğer üniversiteler haricinde 14 üniversitede toplam 58 yüksek lisans tezi yapıldığı görülmektedir. Bu üniversitelerden en fazla çalışmayı 12 yüksek lisans tez ile Marmara Üniversitesi vermiştir. Marmara Üniversitesini 8 yüksek lisans tezi ile Selçuk Üniversitesi takip etmektedir. Atatürk Üniversitesi 7 yüksek lisans tezi ile üçüncü sırada yer alırken Ankara Üniversitesi 5 yüksek lisans tezi ile 4.sırada yer almaktadır. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi dörder teze 5.sırada yer almaktadır. En az yüksek lisans tezi çalışmasının ise her bir üniversite için 2 adet teze Cumhuriyet Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs üniversitesinde tamamlandığı görülmektedir.

3.3 Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılmış tezlerin anabilim dalına göre dağılımı Grafik 3 ‘teki gibidir.

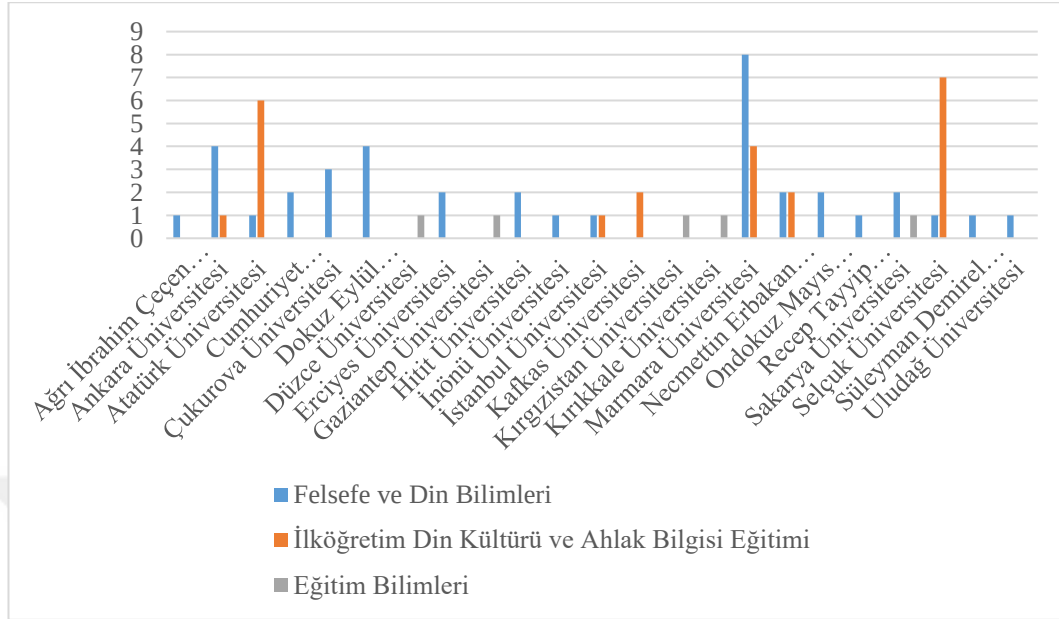
Grafik 3: Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Türkiye’de İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla ilgili belirtilen yıllar içerisinde yapılmış yüksek lisans tezlerinin anabilim dalına ilişkin grafiği incelendiğinde 39 tez ile en fazla tezin Felsefe ve Din Bilimleri ABD’de yapıldığı görülmektedir. Felsefe ve Din Bilimleri ABD’den sonra ikinci olarak yüksek lisans tezlerinin 23 teze İlköğretim DKAB Eğitimi ABD’de yoğunlaştığı, 5 adet yüksek lisans tezinin de Eğitim Bilimleri ABD’de tamamlandığı görülmektedir.

Tezlerin yapıldıkları anabilim dalı açısından üniversitelere göre dağılımı grafik 4’teki gibidir.

Grafik 4: Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalı Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin yapıldıkları anabilim dalı açısından üniversitelere dağılım grafiği incelendiğinde; Felsefe ve Din Bilimleri ABD’de en fazla tezin Marmara Üniversitesi (8 adet), daha sonra Ankara üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi (dörder adet) bünyesinde tamamlandığı görülmektedir. İlköğretim DKAB Eğitimi ABD’de ise en fazla yüksek lisans tezinin Selçuk üniversitesi (7 adet), Atatürk Üniversitesi (6 adet), Marmara Üniversitesi’nde (4 adet) tamamlandığı görülmektedir. Eğitim Bilimler ABD’de tamamlanan yüksek lisans tezlerinin de Düzce üniversitesi (1), Gaziantep Üniversitesini (1), Kırğızistan Üniversitesi (1), Kırıkkale Üniversitesi (1), Sakarya Üniversitesi (1) bünyesinde olduğu görülmektedir.

3.4 Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

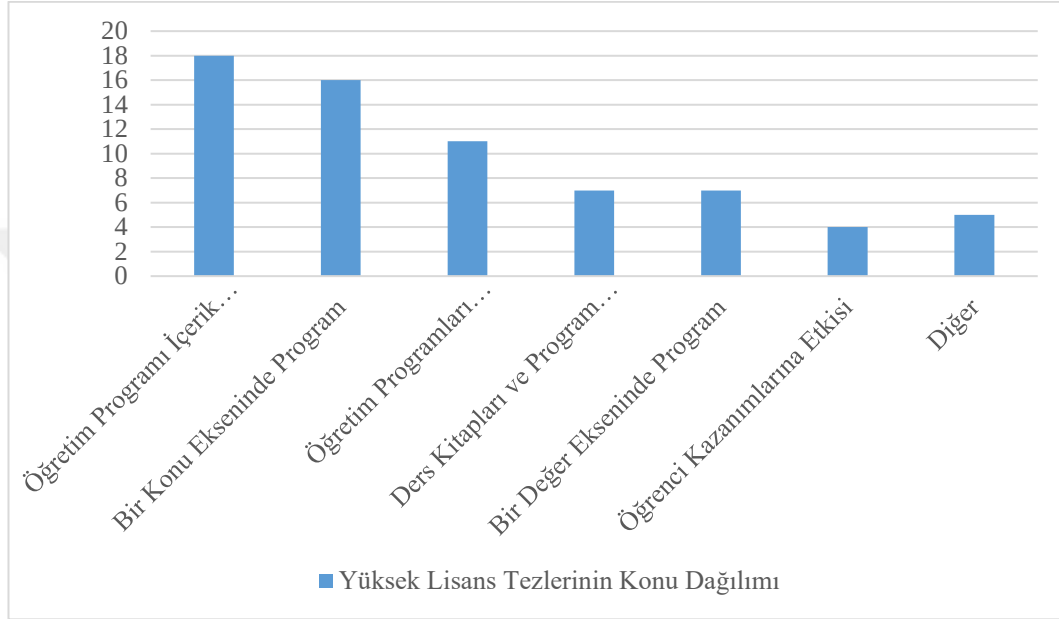
Araştırmanın bu başlığı altında İlköğretim DKAB öğretim programıyla bağlantılı yapılmış yüksek lisans tezleri, inceledikleri konular açısından gruplandırılarak sayısal verilerle grafikte gösterilmiştir.

Eğitim programının amaçları doğrultusunda bilgi ve becerilerin okullarda bireye kazandırılmasını amaçlayan öğretim program, öğretimle ilgili tüm faaliyetleri kapsamaktadır.¹⁸⁵ Bu bağlamda İDKAB öğretim programına yönelik

¹⁸⁵ Leyla Küçükahmet, *Eğitim Programları ve Öğretim* (Ankara: Gazi Kitabevi, 1997), 5-6.

çalışmalar ele alınırken genel anlamda program, müfredat, üniteler, program ve ders kitaplarının karşılaştırılması gibi konular hakkında yapılmış çalışmalara araştırmada yer verilmiştir. Araştırmada temel alınan konular bunlar iken öğretim yöntemlerine yönelik çalışmalara araştırmada yer verilmeyerek konu sınırlandırılmıştır.

Grafik 5: Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Dağılımı

İlköğretim DKAB öğretim programları kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezlerinin konu dağılımı incelendiğinde, öğretim programı içerik analizi konulu 18 adet yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir. İçerik analizi konulu tezlerde; 2000-2001, 2006, 2010, 2012, 2018-2019 yıllarında güncellenen öğretim programları; dini çoğulculuk, öğrencilerin sosyal gelişimine katkısı, programdaki kavramların öğrenci seviyesine uygunluğu, yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zekâ kuramı gibi çeşitli değişkenlerle analiz edilmiştir, 2000 yılı öğretim programı din eğitiminde yeni yaklaşımlar çerçevesinde Mezheplerüstü, Doktriner, Mezheplerarası, Sorgulayıcı ve Fenomonolojik Din Öğretimi açısından incelenirken 2010 yılı öğretim programı ise program geliştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. 2017 yılında uygulanmakta olan öğretim programı da değerler sosyolojisi açısından ele alınmıştır.

16 adet yüksek lisans tezinde öğretim programı “Alevilik, inanç, hayâ, ahlak, farklı dinlerin öğretimi, çevre eğitimi, ahiret, bir arada yaşama kültürü, zekat

ve namaz, sûre ve dua konuları ekseninde değerlendirilmiştir. Bu konular kapsamında öğretim programını inceleyen çalışmalardan zekat, namaz ve bir arada yaşama kültürü konulu çalışmalarda aynı zamanda ders kitapları da incelenmiştir.

11 adet tezde öğretim programlarının, öğretim programları ilkeleri doğrultusunda mukayesesi yapılmıştır. Bu grupta yer alan çalışmalarda İlköğretim DKAB öğretim programları dersler, yıl ve sınıf bazında mukayese edilmiştir. 2010-2018 yılı öğretim programları din eğitimi açısından karşılaştırılmıştır. 1982- 2000 İlköğretim DKAB öğretim programları konu, amaç açısından iki farklı çalışmada karşılaştırılmıştır. İngiltere’de devlet okullarında okutulan din eğitimi programı ile Türkiye’de okutulan (4-8) DKAB öğretim programı karşılaştırılmıştır. Dersler baz alınarak öğretim programlarının mukayesesi yapılmıştır. DKAB öğretim programıyla Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının karşılaştırılması, Fen ve Teknoloji dersi ile DKAB dersi öğretim programlarındaki ortak değerlerin karşılaştırılması, Sosyal Bilgiler dersi ile DKAB dersi öğretim programlarının karakter eğitimi bağlamında karşılaştırılması bu konuya örnek çalışmalardandır. Bu grupta yer alan bir diğer çalışmada ise 1949-2000 öğretim programlarının 4 ve 5.sınıf mukayesesi yapılmıştır.

7 adet yüksek lisans tezinde öğretim program; merhamet, hoşgörü, adalet, bilimsellik, saygı, sorumluluk değerleri ekseninde incelenmiştir. Hoşgörü konulu iki çalışmadan biri öğretim programıyla birlikte ders kitaplarını da konu edinmiştir.

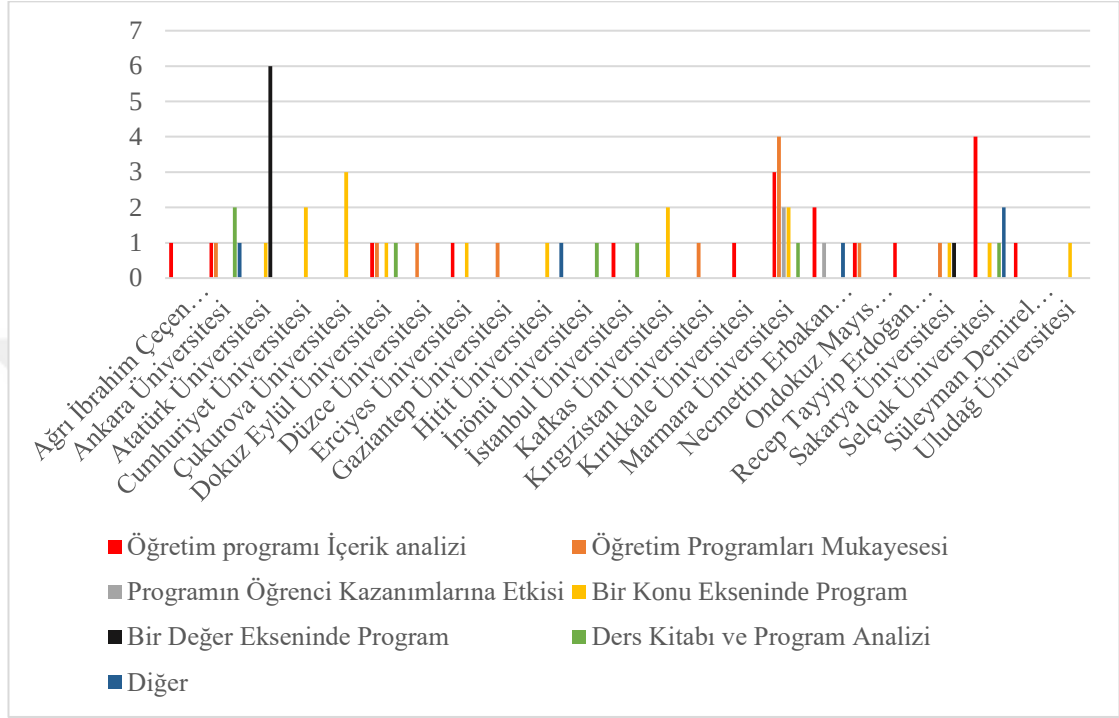
Ders kitapları ve program karşılaştırılması 7 adet tezde yapılmıştır. Bu çalışmalarda ders kitaplarında özdenetim değeri, ibadet konularının mezheplerüstü yaklaşımla ders kitaplarına yansısı gibi konuların yanında öğretim programlarına değinilmiş, ayrıca ders kitaplarındaki bir konunun içerik ve etkinliklerin programdaki kazanımların gerçekleşmesine etkisi araştırılarak ders kitaplarının öğrenme-öğretme sürecindeki eğitsel değeri tespit edilmiştir.

Ders kitaplarındaki bir konunun programdaki bir kazanımı, programın öğrenci kazanımlarına etkisi 4 adet tezde araştırılmıştır.

Bahsi geçen konular dışında 5 adet yüksek lisans tezinde öğretim programının yanında, programın önerdiği yöntem ve teknikler ile örnek ders işlenişleri, 5E modeline göre programdaki konularla ilgili etkinlik örnekleri gibi

çalışmalar tamamen program odaklı olmayıp fakat içeriğinde programı da incelediği için diğer başlığı altında gruplandırılmıştır.

Grafik 6: Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

1.Yüksek lisans tezlerinin konu açısından üniversitelere dağılım grafiği incelendiğinde öğretim programı içerik analizi konulu yüksek lisans tezlerinin Selçuk (4), Marmara (3), Necmettin Erbakan (2), Ağrı İbrahim Çeçen (1), Ankara (1), Dokuz Eylül (1), Erciyes (1), İstanbul (1), Kırkkale (1), Ondokuz Mayıs (1), Recep Tayyip Erdoğan (1), Süleyman Demirel (1) Üniversitesi bünyesinde,

2.“Öğretim Programları Mukayesesi” konulu yüksek lisans tezlerinin Marmara Üniversitesi (4), Ankara (1), Dokuz Eylül (1), Düzce (1), Gaziantep (1), Kırğızistan (1), Ondokuz Mayıs (1), Sakarya (1) Üniversitesi bünyesinde,

3.“Programın Öğrenci Kazanımlarına Etkisi” konulu yüksek lisans tezlerinin Marmara (2), Necmettin Erbakan (1) Üniversitesi bünyesinde,

4.“Bir Konu Ekseninde Program” konulu yüksek lisans tezlerinin Çukurova (3), Cumhuriyet (2), Kafkas (2), Marmara (2), Atatürk (1), Dokuz Eylül (1), Erciyes (1), Hitit (1), Sakarya (1), Selçuk (1), Uludağ (1) üniversitesi bünyesinde,

5.“Bir Değer Ekseninde Program” konulu yüksek lisans tezlerinin Atatürk (6), Sakarya (1), Üniversitesi bünyesinde,

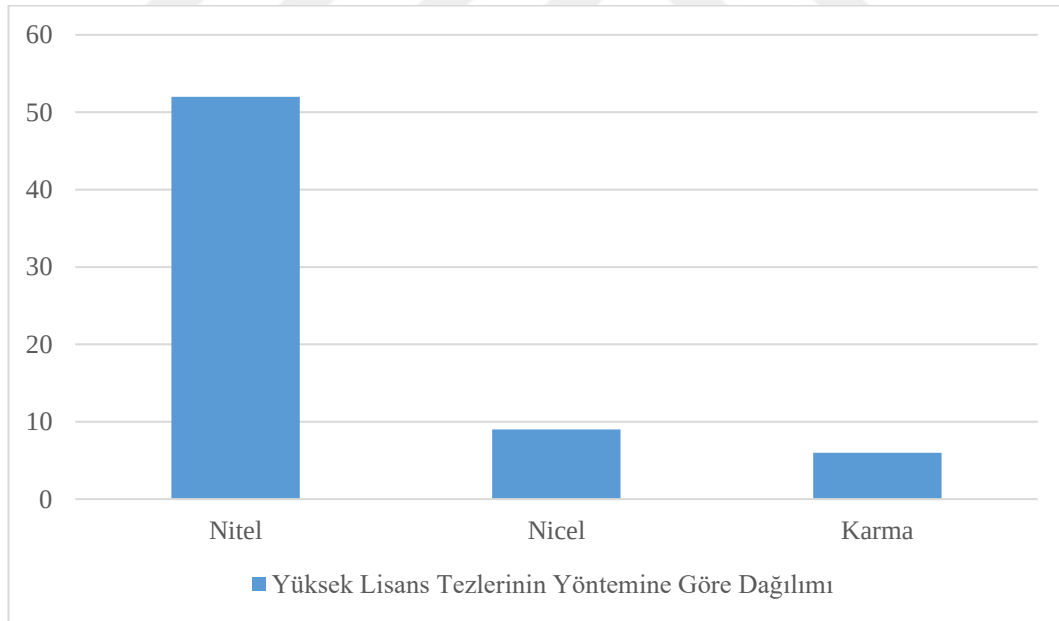
6. Son olarak “Ders Kitabı ve Program Analizi” konulu yüksek lisans tezleri Atatürk (2), Dokuz Eylül (1), İnönü (1) İstanbul (1), Marmara (1), Selçuk (1) Üniversitesi bünyesinde tamamlandığı görülmektedir.

7. Ankara (1), Hitit (1), Necmettin Erbakan (1), Selçuk (2) Üniversitesi bünyesinde, bu başlıklara dahil edilmeyen “Diğer” olarak ifade edilen programın önerdiği yöntem ve teknikler, örnek ders işlenişleri, konularla ilgili etkinlik örnekleri vb. konular bağlamında tamamlanmış tezler görülmektedir.

3.5 Tezlerin Yöntemlerine Göre Dağılımı

Bu başlık altında İlköğretim DKAB öğretim programları kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri kullandıkları yöntem açısından incelenmiş, araştırmaya dahil edilen tezlerde nitel, nicel, karma yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Grafik 7: Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntemine Göre Dağılımı

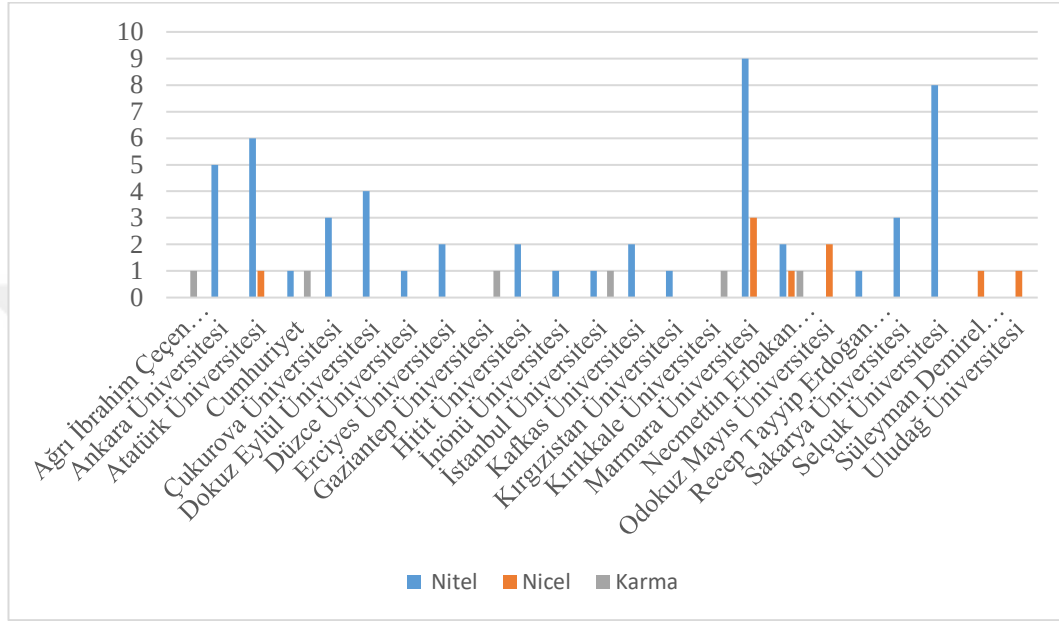

İlköğretim DKAB dersi öğretim programı kapsamında tamamlanan 67 adet yüksek lisans tezi yöntemine göre incelenmiştir.

Tezlerin yöntemine göre dağılımı analiz edildiğinde en fazla nitel yöntemin (52 adet), daha sonra nicel yöntemin (9 adet) kullanıldığı ve en az kullanılan yöntemin ise karma yöntem (6) olduğu dikkat çekmektedir.

Tezlerin yöntemine göre dağılımı analiz edildiğinde en fazla nitel yöntem (52 adet), daha sonra nicel yöntem (9 adet) kullanıldığı, en az kullanılan yöntemin ise karma yöntem (6) olduğu dikkat çekmektedir.

Grafik 8: Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntem Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin kullandığı yöntem açısından üniversitelere dağılım grafiği, incelendiğinde; 52 adet yüksek lisans tezinde nitel yöntemlerin kullanıldığı ve sayıca çokluk yönünden ilk üç sırada Marmara (9), Selçuk (8), Atatürk (6) üniversitelerinin olduğu görülmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı dokuz tezin üç tanesi Marmara Üniversitesine, iki tanesinin 19 Mayıs Üniversitesine ait olduğu; Atatürk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Süleyman Demirel ve Uludağ Üniversitesine ait birer tezin de nicel yöntemlerle tamamlandığı görülmektedir.

Hem nitel hem nicel yöntemlerin birarada kullanıldığı bir diğer ifade ile karma yöntemlerin kullanıldığı 6 adet yüksek lisans tezinin Ağrı İbrahim Çeçen (1), Cumhuriyet (1), Gaziantep (1), İstanbul (1), Kırıkkale (1) ve Necmettin Erbakan (1) Üniversiteleri tarafından yapıldığı tespit edilmiştir

SONUÇ

Araştırmamızın bu bölümünde, çalışmamız boyunca elde ettiğimiz sonuçları ve bunlara dayalı olarak geliştirdiğimiz önerileri sunmaktayız.

Türkiye’de 2000 – 2021 yılları din eğitimi alanında İlköğretim DKAB öğretim programları konulu tamamlanmış yüksek lisans tezlerinin konu ve yöntem açısından incelendiği bu çalışmada 67 adet yüksek lisans tezi analiz edilmiştir. Bu araştırma ile iki amaca ulaşılacak istenmektedir.

1.İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla ilgili yapılmış yüksek lisans tezlerinin bir değerlendirmesini yaparak konuya bütüncül bir bakış açısı kazandırmak ve araştırmacıların tekrara düşmeden özgün çalışmalar ortaya koymasına yardımcı olmaktır.

2.İlköğretim DKAB öğretim programı ve bağlantılı konular ile alakalı ileride yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturmaktır.

Araştırma neticesinde ulaşılan sonuç ve tespitlere aşağıda yer verilmiştir.

- İlköğretim DKAB öğretim programları ve bağlantılı toplam 67 teze ulaşılmış ve bu tezler üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

- İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla ilgili yapılmış çalışmaların üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde toplamda 23 üniversitenin bu konuda araştırma yaptığı; en fazla çalışmanın ise sırasıyla Marmara (12 adet), Selçuk (8 adet), Atatürk (7 adet) Üniversitesinde tamamlandığı görülmüştür.

- 2000-2021 yılları arasında ilgili konu kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri yapıldıkları ABD açısından incelendiğinde;

- Değerlendirmeye alınan tezlerin Felsefe ve Din Bilimleri, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi, Eğitim Bilimleri, olmak üzere üç anabilim dalında tamamlandığı gözlemlenmiştir.

- Konuyla ilgili en fazla çalışma 39 yüksek lisans teziyle Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında verilmiştir. İkinci olarak İlköğretim DKAB Eğitimi Ana Bilim Dalında konuyla ilgili 23 yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. Eğitim Bilimleri ABD’de tamamlanan yüksek lisans tezleri ise 5 adettir.

- İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı Felsefe ve Din Bilimleri ABD’de, en fazla yüksek lisans tezi veren ilk üç üniversite sırasıyla Marmara (6 adet), Ankara (4 adet) ve Dokuz Eylül (4 adet) Üniversiteleridir.

➤ İlköğretim DKAB Eğitimi ABD’de en fazla yüksek lisans tezinin tamamlandığı ilk üç üniversite; Selçuk (7 adet), Atatürk (6 adet) ve Marmara (4 adet) Üniversiteleridir.

➤ Eğitim Bilimleri ABD’inde tamamlanan yüksek lisans tezleri birer adet olmak üzere Düzce, Gaziantep, Kırgızistan, Kırıkkale ve Sakarya Üniversitelerine aittir.

- İlköğretim DKAB öğretim programları kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri incelediği konular yönünden değerlendirildiğinde en çok sırasıyla “Öğretim Programı İçerik Analizi”, “Öğretim Programları Mukayesesi”, “Programın Öğrenci Kazanımlarına Etkisi”, “Bir Konu Ekseninde Program”, “Bir Değer Ekseninde Program”, “Ders Kitabı ve Program Analizi” başlıkları ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında programın önerdiği yöntem ve teknikler, örnek ders işlenişleri, etkinlik örnekleri vb. konulu çalışmalar da mevcuttur.

- Araştırma kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri kullanılan yöntem açısından değerlendirildiğinde nicel, nitel ve karma yöntemleri karşımıza çıkmaktadır. En fazla nitel (52 adet) yöntem kullanılmıştır. Nicel (9 adet) ve karma yöntemin ise (6 adet) nitel yönetime göre daha az kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Araştırma sonucuna göre İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılmış yüksek lisans tezlerinin sayılarının azlığına dayanarak, Türkiye’de bu kapsamdaki çalışmaların yeterli düzeyde ve çeşitlilikte olmadığı görülmüştür.

Nitel yöntemler nicel ve karma yöntemlere göre daha fazla tercih edilmiştir. Bu alanda nicel çalışmaların artırılması gerekmektedir. Çünkü bu çalışmalar hem teorik hem de uygulamalı bilgi üretimine katkı sağlar. Nicel veriler araştırma sorularına sayısal verilerle cevap vererek olguların ölçülmesi ve karşılaştırılması imkânı sunar. Bu alanda yapılmış nicel çalışmaların sayısı ve kapsamı yeterli değildir. Bu nedenle bu alanda daha fazla nicel çalışma yapılması, hem akademik hem de toplumsal fayda sağlayacaktır.

Yüksek lisans tezleri konu yönünden değerlendirildiğinde; özellikle çalışmaların yoğunlaştığı program içerik analizi ve mukayeseli değerlendirme konularında, programın uygulama sürecinin her aşamasında aktif rol oynayan DKAB öğretmenlerinin de görüşlerinin yer verildiği çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. DKAB öğretmenlerinin deneyimleri ve önerileri programın geliştirilmesinde katkı sağlayabilir. Öğretmenlerin deneyimleri, dersin

işlenişinde karşılaştıkları sorunları, başarılarını ve öğrencilerin geri bildirimlerini yansıtmaktadır. Bu kapsamda öğretmenlerin önerileri programın eksikliklerini, güncellenmesi gereken noktaları ve iyileştirilmesi mümkün olan alanları ortaya koyar. Bundan dolayı program geliştirmede öğretmenlerin katkısını artırmak amacıyla bu yönde çalışmalar artırılmalıdır.

Öğretim programlarında bir değer incelenildiği çalışmaların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu yönde yapılmış yüksek lisans tezleri; merhamet, hoşgörü, adalet, bilimsellik, saygı değerini öğretim programı kapsamında incelemiştir.

Kök değerler, toplumun temelini oluşturan ve bireylerin davranışlarını yönlendiren manevi kavramlardır. Bu değerler, öğrencilere örgün eğitimde öğretim programı aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak kök değerlerin eğitiminde yeterli akademik çalışmalar yapılmamıştır. Özellikle din eğitimi alanında, kök değerlerin öğrencilerin kişilik gelişimine katkısını araştıran çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yardımseverlik, vatanseverlik, sevgi, sabır ve özdenetim gibi kök değerlere yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Bu çalışmalar hem din eğitimi hem de toplumsal barış açısından önemli sonuçlar doğurarak, din eğitimi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha işlevsel hale getirir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Aydın, Ali Rıza “ İnanma İhtiyacı ve Dini Rituellere Psikolojik Değeri”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi 9/2 (Nisan 2009), 87-100.
- Baş, Gökhan – Ömer Bayhan. “ Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”. Değerler Eğitimi Dergisi 10/24 (Aralık 2012), 55-77.
- Bilgin, Beyza “ Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri” Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 24/1 (1981), 469-483.
- Çoştı, Yakup. “ O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Tamamlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 22/22 (Mayıs 2006), 231-232.
- Çınar, Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Demirel, Özcan. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi, 1998.
- Gökalep, Murat. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 2019.
- Halis, Ayhan. “ Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bir Bakış: Atatürk’ün İslam Dini ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri”. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 18 (Ocak 2000), 21.
- Kızılabdullah, Yıldız “ İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 1 (Şubat 2009), 305-314.
- Kızılabdullah, Yıldız “ Kavramsal Çerçeve: Eğitim Öğretim ve Din” *Din Eğitimi El Kitabı* ed. Recai Doğan- Remziye Ege 55. Ankara: Grafiker, 5. Basım, 2017.
- Küçükahmet, Leyla. “ Öğretimde Planlama ve Değerlendirme”. İstanbul: Alkım Yayınevi, 10. Basım, 1999.
- Küçükahmet, Leyla. *Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi, 8. Basım, 1997.
- Mustafa Köylü- Bayramali Nazıroğlu. “ İlköğretimde Din Eğitimi” *Din Eğitimi* ed. Mustafa Köylü- Nurullah Altaş 149-150. İstanbul: Ensar, 10. Basım, 2019.
- Nurullah Altaş-İsmail Arıcı. “ Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci” *Din Eğitimi* ed. Mustafa Köylü- Nurullah Altaş 70. İstanbul: Ensar, 10. Basım, 2019.
- Okumuşlar, Muhittin. “ Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/ Neliği” *Din Eğitimi El Kitabı* ed. Recai Doğan- Remziye Ege 61. Ankara: Grafiker, 5. Basım, 2017.
- Oral, Behçet- Yazar, Taha. *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2017.
- Öcal, Mustafa. “ Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü”. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 6/12 (2008), 399-430

Özdemir, Soner Mehmet. “Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarının Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi”. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 6/2 (Aralık 2009),127.

Sancak, Seyyid. *Küreselleşme ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi*. Dergiabant 7/13 (Mayıs 2019) 94-115.

Tetik, Hayati. “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite Kazanımları Üzerine Bir Değerlendirme”. UniversalJournal of Theology 3/1 (Mart 2018), 64-86.

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 9. Basım, 2017.

Varış, Fatma. “Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler”. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 4. Basım, 1988.

Yavuz, Kerim. *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.

Yavuz, Kerim. *Günümüzde Din Eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998.

Yorulmaz, Bilal. “Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir değerlendirme” Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi 12/46 (Temmuz 2016) 43.

Yürük, Tuğrul. “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi (Din Dersleri)” *Din Eğitimi El Kitabı* ed. Recai Doğan- Remziye Ege 135. Ankara: Grafiker, 5. Basım, 2017.

Yürük, Tuğrul. *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.

Yüksek Lisans Tezleri

Abalı, Osman. *İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Çevre Eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Acar, Ayşe. *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi (1949-2000)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Adıyaman, Büşra. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İbadet Konularının Öğretiminde Mezheplerüstü Yaklaşımın Ders Kitaplarına Yansıması*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Akan, Hasan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Olumsuz Ahlakî Eğilimlerin Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Akdağ, Zeynep Ayşe. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sure ve Dua Öğretimi: Malatya Örneği*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Alkan, Süleyman. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kısa Surelerin Anlamlarının Açıklanması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Almaz, Recep. *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Arslan, Ahmet. *Kırgızistan İlk ve Ortaöğretimindeki “ Adep Sabagı” Öğretim Programı ile Türkiye’deki “ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” öğretim programının karşılaştırılması*.

Kırgızistan: Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Arslandağı, Murat. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Art, Nur. *Ebu Davud'un Sünen-i Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatındaki Temizlikle İlgili Konuların Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Ay, Mustafa Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Aybar, Fatma Betül. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan İçerik ve Etkinliklerin İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı (Ders Kitaplarına Dayalı İçerik İçerik Analizi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Aykaç, Hatice Aytemür. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (6,7,8. Sınıflar) Ahlak Öğrenme Alanının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Bal, Mehmet. *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan "Melek ve Ahiret İnancı" Adlı Ünitenin Kazanımlarını Elde Etme Düzeyleri İle Korku ve Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Can Ören, Saliha. *Program Geliştirme Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi: 2000-2010, İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Can, Muhammed Salih. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karakter Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Coşkun, İlhan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin 2010 Yılı ve 2018 Yılı Öğretim Programlarının Din Eğitimi Açısından Karşılaştırılması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Çakmak, Ahmet. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Çapcıoğlu, Fatma. *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Çeken, Hacer. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Zekât Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansıması*. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Çetin, Mustafa. *İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Çınar, Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

- Çiçek, Hasan Basri. *Güncellenen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çimen, İsa Tekin. *İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersi Öğretim Programında Ahlak Öğretimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Çuhadar, Bekir. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/ Bir Arada Yaşama Kültürü*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Demirdaş, Coşkun. *İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşleniş*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Demiryürek, Selim. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İnançla İlgili Konuların Öğretimi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2010.
- Duman, Büşra. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Özdenetim Değeri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Durgut, Sami. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatı Konularının İlköğretim Öğrencilerinin Dini Gelişim Niteliğine Uygunluğu Meselesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Elmas, Betül. *6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “ İnanç, Hz Muhammed ve Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Erdoğan, Fatma. *Çoklu Zekâ Kuramı Işığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Konularının İşleniş*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Ersan, Ayşe. *Sahîh-i Müslim’deki Hadislerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Kazandırılması Öngörülen Değerler Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Ertürk, İklîma Betül. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Allah’a İman Penceresinden Değerler Eğitimi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gör, Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Gücen, Ali. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Bilimsellik Değerinin Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Güçlüer, Masume Nurten. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde; 5. Sınıf Ünitelerinin Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre Hazırlanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Gümüş, Süleyman. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Güner, Derya. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Ayetlerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

- Kara, Perihan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Mevzuat ve Program Gelişimi (1949-2005)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Karaağaç, Zeliha. *1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Karagöz, Gül Nihal. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Namaz Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansımaları*. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Keleş, Kahraman, Nur. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (s.a.v.) ile İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kocalı, Şule. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kurt, Fatih. *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Kurt, Fatma. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Sürecinde Alevilik Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Maden, Kenan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Okumuş, Mahmut Nadir. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Öncel, Hatice. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Özen, Tüba Özlem. *1982 ve 2000 Yıllarında Kabul Edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Özkan, Süleyman. *Alevi- Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Öztekin Ağır, Hatice Sibel. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri ile İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Saka, Sedanur. *Fen ve Teknoloji Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ortak Değerlerin Karşılaştırılması*. Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Soyyığıtoğlu, Muradiye. *Yapılandırmacı Eğitim Anlayışı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Müfredatında (2007) Ter Alan Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz, Temiz Olalım, Kur’ân-ı Kerim Tanıyalım Üniteleriyle Örnek Ders İşleniş*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Şimşek, Vahdettin. *İngiltere’de Devlet Okullarında Okutulan Din Eğitimi (RE) Dersi İle Türkiye’deDevlet OkullarındaOkutulan Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin (4-8)*

Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Taşçıoğlu, Elif. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Tengirşen, İsmail. *İlköğretim 6. , 7. ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programındaki Ahlak Ünitelerine Yapılandırmacı Eğitim Açısından Bir Yaklaşım*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Torun, Emel. *Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kavramların Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Türkan, Musa. *Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Tüter, Yasemin. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Ulu, Anıl. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ile Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Ulu, Mahmut. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Okuma Parçalarının Öğrenci Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Usta, Mustafa. *Cumhuriyet Döneminde Türkiye Üniversitelerinde Din Eğitimi ve İlahiyat Sahasında Tapılan Lisansüstü Tezler ve Bunların Eğitim Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1984.

Usta, Pınar. *Din Eğitiminde Hoşgörü*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Yıldırım, Rabia. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hâya Eğitimi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Yurtsever, Talat. *Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatının Analizi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.